

130327

1. rodna gruda

januar 1972

revija za Slovence po svetu



Slovenija

Zima na Kredarici. Foto: Edi Šelhaus

Naročnina: letno za posamezne države: Anglija 1,25 Lstg, Avstrija 80,00 Sch, Belgija 150,00 Bfr, Danska 21,00 Dkr, Finska 10 Fm, Francija 15,00 FF, Grčija 90,00 Dr, Holandija 11,00 Hfl, Italija 1.900,00 Lit, Nemčija 10,00 DM, Norveška 22,00 Nkr, Švedska 15,00 Skr, Švica 13,00 Sfr; prekmorske države — ZDA, Kanada, Avstralija, Argentina in druge 5,00 US dolarjev ali enakovrednost v drugi valuti oziroma dinariih



11 130317
+

rodna gruda 1

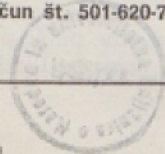
REVILJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD
REVUE POUR LES SLOVENES DANS LE MONDE
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS EN EL MUNDO

LETO: XIX — JANUAR 1972

Iz vaših pisem	2—3
Na kratko	6
Franc Šetinc: Odločna akcija proti razbijanju Jugoslavije	7
Jože Olaj: Na mladih svet sloni	8
Jože Olaj: Cerknica zdaj ter čez leto in dan	10
Janez Zrnec: Velik gospodarski vzpon Ajdovščine	12
Filatelija	18
Vaš kotiček	18
English Section	19
Začasno na tujem	19
Zlata razstava	27
Peter Breščak: Slovenci v zgodovini	28
Stane Lenardič: Petdeset let potovanje prek velike luže	30
I. S.: Spoštovanje do znanja — to je bila dota	31
Naši po svetu	32
Jože Prešeren: Med Slovenci v Pennsylvaniji	35
Azra Kristančič: Otroci potrebujejo ljubezen	36
Otroci berite	38
Fran Roš: Štiridesetletnica mature	40
Humor	42

Slika na prejšnji strani:
Vojko Bizjak: Sv. Lovrenc nad Polhovim gradcem

Revija »Rodna gruda« izdaja Slovenska izseljenska matica • Uredništvo in uprava: 61001 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, poštni predal 169, Jugoslavija
• Telefon uredništva: 23-102, telefon uprave: 21-234 • Glavni urednik: Drago Seliger • Odgovorni urednik: Jože Prešeren • Urednica: Ina Slokan
• Uredniški odbor: Dragan Flisar, Anton Ingolič, Branka Jurca, Janez Kajzer, Tone Krašovec, Zvone Kržišnik, Stane Lenardič, Ernest Petrin, Boštjan Pirc, Anton Rupnik, Mila Šenk, France Vurnik • Prevajalci: Milena Milojevič, (angleščina), Viktor Jesenik (francoščina), Albert Gregorič (španščina) • Revija izhaja mesečno — 7. in 8. številka izideta skupno • Rokopisov uredništvo ne vrača • Plačila naročnine: za dinarje tekoči račun 501-8-51, devizni račun št. 501-620-7-32002-10-575 pri Ljubljanski banki, po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom v priporočenem pismu • Tisk: »Kočevski tisk«, Kočevje



PO 1155/1973

V novi letnik



Piše: Jože Prešeren

Leto se je spet obrnilo naokrog. Spet se bomo morali nekaj časa privajati na novo letnico in spet se nam bo nekaj časa zdela tako visoka. Privadili se je bomo, ko bomo že hoteli proti novi. Tudi »Rodna gruda« je, seveda, spremenila številko letnika. Vstopili smo v devetnajsto leto

izhajanja in kar prijeten je že pogled na plico z vsemi, v zeleno platno vezanimi letniki, ki jih imamo v uredništvu. Slišali smo, da imajo tudi nekateri izmed vas še vse številke revije za nazaj.

V uredništvu je vsako leto kaj novega, zdaj menjamo tip črk, zdaj imamo slabši, zdaj boljši papir, nekaj stvari pa se ponavlja tudi po nekaj let. Menimo, da je vsebina vedno bolj pestra, zavedamo pa se tudi, da nam še marsikaj manjka. Po svojih močeh — zdaj je to že morda fraza — vedno skušamo ustreči čimveč željam bralcev.

Letos smo nekoliko spremenili format revije. Širina je ista, po višini pa je nekoliko več. Za to smo se odločili po nasvetu iz tiskarne, ker nam je pri prejšnjem formatu odpadlo precej papirja, ki je šel preprosto v izgubo. Zdaj smo nekoliko pridobili tudi na prostoru, saj bo šlo tako v revijo tudi več gradiva. Pa še nekaj novega je letos — barvne fotografije. Doslej smo res že zaostajali za podobnimi revijami glede te tehnične »dobrine«. Trudili se bomo, da bodo v barvah predvsem tiste slike, ki si jih večina izmed vas najbolj želi — zanimivi posnetki slovenskih krajev, slovenske narodopisne značilnosti in tudi kaka izredna zanimivost. Kljub temu, da bo barvni tisk precej zvišal stroške tiskanja, zaenkrat ne bomo zvišali naročnine. Sprejmite torej naše barve tudi kot naše novoletno darilo.

Zahvalo moram izreči številnim našim dolgoletnim naročnikom in bralcem, ki so nam s svojo zvestobo dali veliko spodbud za naše delo. Iskrena zahvala tudi številnim zastopnikom, ki pomagajo razširjati našo revijo, jo raznašajo po domovih, skrbijo, da posamezen izvod prebere čimveč ljudi. Zavedamo se, da je v starih izseljenških naselbinah vedno manj možnosti za razširjanje slovenskega tiska, zato so prizadevanja naših zastopnikov še toliko več vredna. Za sodelovanje se zahvaljujem tudi številnim dopisnikom, ki nam pomagajo, da tudi drugi bralci zvedo, kaj delajo rojaki po svetu, v drugih naselbinah, v drugih državah, drugih kontinentih. Radi bi, da bi vas dopisovalo še več, da bi

nas obveščali tudi o tistih podrobnostih, ki se vam zdijo manj vredne, so pa vendar zanimive. V uredništvu sva stalno zaposlena le dva in le težko se odpraviva na pot v posamezne države ali na posamezne prireditve. S sodelovanjem dopisnikov iz vaših vrst pa je revija tudi zanimivejša.

Na kaj naj vas v tej številki posebej opozorim? Menim, da je eden izmed najzanimivejših prispevkov razgovor z znanim slovenskih zgodovinarjem dr. Bogom Grafenauerjem o tem, kako smo Slovenci vstopali v zgodovino. Če vas bo v članku zanimala kaka podrobnost, opozorite nas nanjo, da bi o tem napisali kaj več. Vsekakor pa to ni naš zadnji članek, ki govori o slovenski zgodovini.

V tujino prek esperanta

Beseda »zdomec« ali »zdomar« tudi meni ni všeč. Poti, ki nas vodijo na tuje, so tudi zelo različne. Če dobro premislim, tudi jaz sebe ne smatram za izseljenko ali emigranta. Ne verjamem, da bi bila kdaj na Švedskem, ko bi se ne dopisovala z mojim možem v esperantu. Za izpopolnitev jezika sem se najprej dopisovala z esperantisti v mnogih deželah, dopisovanje z mojim — na žalost zdaj že pokojnim — možem pa se je končalo tako, da je Švedska postala moja nova domovina.

Pogosto berem, da si kdo želi videti svoj rojstni kraj v Rodni grudi. Vem, da je vsem težko ustreči; ko pa že ravno pišem, bom pa še jaz izrazila željo, da ob kakšni priliki priobčite zgodovino mojega rojstnega kraja, ki je zelo pestra in zanimiva. Moj rojstni kraj je namreč Gornji grad in leži ob vznožju Menine planine v Gornji Savinjski dolini.

Tu mi res ničesar ne manjka, moje misli pa vendar rade hitijo nazaj v moja otroška leta, na tisti kos zemlje, kjer sta moj oče in mati trdo delala za svojo številno družino. Živelim smo skromno, zadovoljstva pa je bilo več kot danes.

Antonija Johansson
Södertälje, Švedska

Gornji grad smo na kratko opisali v reportaži iz Gornje Savinjske doline, tega pa je najbrž že kaki dve leti. Vseeno pa kaže, da se bomo spet popeljali tja. Seveda potem, ko skopni sneg!

Dobri ljubljanski zdravniki

Z obiska v Sloveniji sem se brez kakih neprilik vrnila domov. Od Ljubljane do Frankfurta eno uro, od Frankfurta do Chicaga — O'Hare pa osem ur. Kako smo si blizu!

Zahvaljujem se vsem pri Matici, ki ste mi pomagali v moji bolezni. Dobre zdravnike imate, zares se potrudijo, da pomagajo bolniku. V novi kliniki je lepo. Medicinske sestre so zelo prijazne in ustrezljive. V laboratorijih so same ženske laboratorijske tehnice. Tudi med zdravniki je veliko žensk.

Kati Bernik
Clarendon Hills, Ill. ZDA

Pozdrav iz Geelonga

Pošiljam vam naslov naše rojakinje, ki bi se rada naročila na Rodno grudo, pa ni vedela vašega naslova. Ponudil sem se ji, da ji bom jaz napravil to uslugo. Prepričan sem, da ji bo ta naša svetovno znana revija prinesla veliko veselja in novic od doma ter od drugih rojakov na vseh koncih sveta.

Pozdravljam vse, ki sodelujete pri Matici, in vse rojake po svetu!

Marjan Rožanc
Geelong, Avstralia

Iskrena hvala za naslov nove naročnice! Naša revija v Avstraliji nima prav veliko rednih naročnikov, vsekakor pa bi jih imela precej več, ko bi nam pri razširjanju pomagali tudi drugi sedanji naročniki. Rojaki v Avstraliji, vzgled že imate!

»Domotožje«

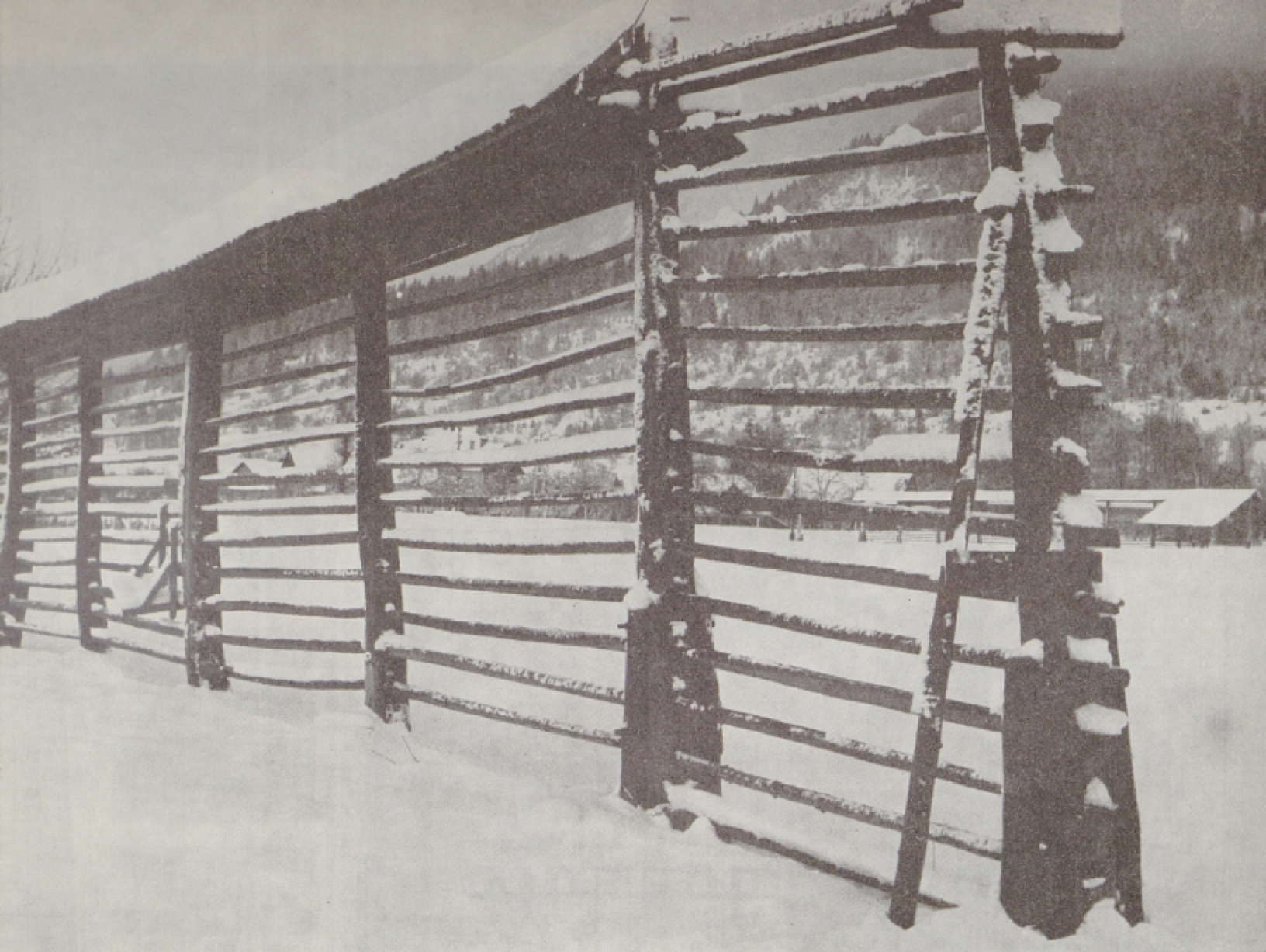
»Rodna gruda« mi je zelo priljubljena in komaj čakam, da jo prejmem. Meni in drugim Slovencem v Edmontonu ne »vzbujate namerno domotožja« kot je zapisal nek rojak iz Avstraliije. Zelo sem zadovoljen z vsebino in veselilo bi me, če boste enkrat v prihodnje objavili kako sliko iz moje rojstne vasi Dolnja Bistrica v Prekmurju. Kdaj drugič napišem kaj več.

Štefan Cigan
Edmonton, Alta, Kanada

Vaša želja je naš dolg in vsekakor ga bomo poravnali!

Ilirskobistriška rojakinja

Rodna gruda je lepo branje iz stare domovine. Dolgo časa sem si jo sposojala pri prijateljci, zdaj pa jo še sama naročam. Naročam tudi Slovenski koledar za leto 1972. Zima je in zdaj bo dovolj časa za branje. Novice iz stare domovine pa še posebno rada berem. Doma sem iz Ilirske



Begunje na Gorenjskem

Foto: Janez Zrnec

Bistrice. Tam mimo pelje cesta na Reko in v Opatijo. Pozdravljam vse osebje izseljenske matice in vse bralce po svetu.

Jennie Janežič
Joliet, Ill. ZDA

»Zdomec« — črna beseda

Iskreno se vam zahvaljujem za redno pošiljanje Rodne grude. Prilagam tudi ček za naročnino. Pa še nekaj o novih izrazih za nas Slovence po svetu:

Beseda »zdomec« vsekakor ne velja za vse, ki žive v tujini, posebno pa ne za tiste, ki so si v tujini ustvarili svoj dom in imajo otroke, ki so rojeni v tujini. Nam prekmorskim izseljencem že sama beseda »zdomec« zveni tuje in črno, zato po našem mnenju ni za uporabo.

Najlepša hvala za vašo slovensko revijo, ki nam jo pošiljate in tako po vsem svetu ohranjate ter krepite našo slovensko stvar in besedo.

S. Paulič z družino
Downsview, Kanada

Beseda »zdomec« je resnično umetna tvorba, ki je nastala zaradi »praktičnosti«: na kratko poimenovati naše rojake, ki so »začasno zaposleni na tujem«. Rojaki v prekmorskih deželah ostanejo pač »izseljenci«. Po pogovorih z nekaterimi našimi bralci, ki so *začasno* zaposleni v zahodni Evropi, pa sodimo, da tudi njim ni ta beseda kaj posebno pri srcu. Mnogim bi bolj odgovarjal izraz »začasni izseljenci«. V slovenskem tisku pa se je beseda »zdomec« že skoraj uveljavila.

Videli bomo, kaj nam bo prinesel čas.

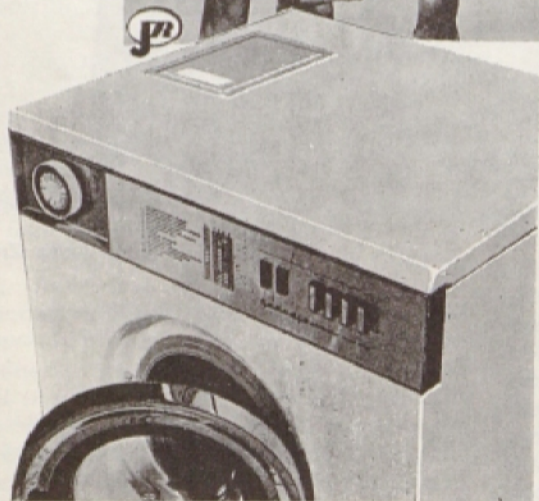
Novice iz Slovenije

Prejel sem že nekaj izvodov Rodne grude in zelo sem bil zadovoljen z njimi. Saj le tako zvem nekaj novic iz moje rodne Slovenije. Pošiljam ček za naročnino in upam, da bom revijo še naprej redno dobival. Najlepše se vam zahvaljujem in pozdravljam vse rojake v domovini in po svetu.

Joseph Kočevar
London, Ont., Kanada

bonboni
VISOKI
v d i j o
v k v a l i t e t i

POSTALI SMO VELIKI,
ker smo zadovoljili milijone potrošnikov



gorenje

**NOVI
PRALNI STROJ
PS 664 BIO S**

še večje zadovoljstvo
potrošnikov

**ENOSTAVEN, UDOBEN, AVTOMATSKI, ZA VSAK PROSTOR
14 PROGRAMOV, 4 TERMOSTATI, DVA NIVOJA VODE**

Pere programirano vse vrste perila, določa različne nivoje vode, temperature in operacije z ozirom na zahteve pranja. Avtomatsko biološko pranje in škrobljenje. Je tih, varen, eleganten in pri delovanju nepremičen. Dimenzije ustrezajo kuhinjskim elementom

NAJVEČ, KAR SI LAHKO ŽELI SODOBNA GOSPODINJA

TUDI ZA

DEVINE

**POPUST
17,70
%**



NAŠ DENAR JE V PRAVIH ROKAH! ZAUPALI SMO GA
KREDITNI BANKI KOPER, KI IMA SVOJE POSLOVNE
ENOTE PO VSEJ PRIMORSKI, NOTRANJSKI, KRASU IN
NA VIPAVSKEM.

V KOPRU, IZOLI, PORTOROŽU, PIRANU, SEŽANI, PO-
STOJNI, ILIRSKI BISTRICI, CERKNICI, STAREM TRGU,
VIPAVI TER V KRATKEM TUDI V LJUBLJANI, ZATO, ČE
GRE ZA DENAR JE VAŠA BANKA

KREDITNA BANKA KOPER

Nov tečaj dinarja

Zvezni izvršni svet je 21. decembra predložil zvezni skupščini predlog novega zakona o novi pariteti dinarja, skupščina pa je zakon po daljši razpravi sprejela. Podpredsednik zveznega izvršnega sveta dr. Sirotkovič je poslancem pojasnil motnje na mednarodnem denarnem trgu in devalvacijo dolarja, kar je bilo odločilno, da smo se tudi mi odločili za devalvacijo dinarja. Ta ukrep naj bi bil predvsem spodbuda za večji jugoslovanski izvoz, za večje varčevanje deviznih sredstev naših delavcev, ki so zaposleni v tujini, za tuje turiste pa bo privlačnejša tudi naša turistična ponudba. Vlada je pripravila tudi vrsto ukrepov, ki naj preprečijo naraščanje cen.

Novi tečaji

Država	Valuta	Tečaj	Nakup	Prodaja
Avstrija	šiling	100	69,00	71,00
Belgija	frank	100	37,83	37,95
Danska	krona	100	242,50	244,50
Finska	marka	1	4,13	4,15
Francija	frank	100	331,00	333,20
Grčija	drahma	100	54,00	57,00
Nizozemska	forint	100	520,00	525,00
Indija	rupija	1	2,33	2,33
Irak	dinar	1	47,60	47,60
Italija	lira	100	2,91	2,93
Japonska	jen	100	5,51	5,60
Kanada	dolar	1	16,90	17,15
ZR Nemčija	marka	100	522,50	528,00
Norveška	krona	100	294,00	296,50
ZDA	dolar	1	17,00	17,15
Španija	pazeta	100	24,00	26,00
Švica	šv. frank	100	438,50	443,00
Švedska	krona	100	352,00	354,10
Britanija	funt	1	44,00	44,40

Tito o naši zunanji politiki

Predsednik Josip Broz Tito je sredi decembra zvezni skupščini poročal o jugoslovanski zunanji politiki v preteklem letu in poudaril, da smo lahko zadovoljni s svojim mednarodnim ugledom, da pa nam to nalaga veliko obveznost in odgovornost. Ob koncu svojega poročila je predsednik Tito dejal, da splošna smer in sklepi 21. seje predsedstva ZKJ, politična zrelost in podpora naših državljanov takšni usmeritvi, kakor tudi razumevanje največjega dela svetovne javnosti izpričujejo pomembnost te seje ter spodbijajo letošnje v svetu zelo razširjene špekulacije o nevarnosti, ki naj bi grozila jugoslovanski enotnosti, demokratičnemu notranjemu razvoju in

neodvisni mednarodni poziciji naše države. Predsednik Tito je v svojem poročilu o obisku v Združenih državah Amerike in Kanadi med drugim tudi dejal, da so imeli zelo pristrčna srečanja z našimi izseljenci, Američani jugoslovanskega rodu.

Carinske olajšave za povratnike

Dolgo pričakovane carinske olajšave, ki so posebej razveselile naše delavce, ki so začasno zaposleni v tujini, so začele veljati 23. decembra preteklega leta. Naši državljani lahko prinesejo ob vrnitvi v domovino rabljeno gospodinjstvo opremo in opremo za lastno gospodarsko dejavnost brez carine, če ne presegajo vrednosti 10.000 din (milijon starih dinarjev). Če pa znaša carinska osnova za take predmete več kot 10.000 din, morajo plačati le 10 odstotkov carine. Urejen je tudi uvoz obrtnih in drugih strojev. Podrobneje bo naš carinski strokovnjak pojasnil vse nove carinske predpise v prihodnji številki.

Nove trgovine

Trgovsko podjetje Emona je konec novembra preteklega leta v Ljubljani odprlo novo trgovino »Maximarket«, za katerega pravijo, da je med največjimi v srednji Evropi. Trgovina je precej povečala možnosti izbire v Ljubljani, pritegnila pa je tudi veliko kupcev iz drugih krajev. Novo veleblagovnico je odprlo tudi ljubljansko trgovsko podjetje »Nama« v Velenju. Tako trgovino so v tem mestu že dolgo pogrešali.

Tovarna IMV v Belgiji

Industrija motornih vozil v Novem mestu bo letos izdelala okrog 14.000 kamping prikolic, od katerih večino bodo prodali na tujem trgu, predvsem v skandinavskih državah, ZR Nemčiji, Holandiji in drugod. Izvoz iz te tovarne se tako močno povečuje, da so se odločili, da bodo zgradili novo tovarno za camping prikolice v Belgiji. Tovarna bo imela okrog 15.000 kvadratnih metrov delovne površine, zaposlovala pa bo jugoslovanske in belgijske delavce. Na leto bodo v njej naredili okrog 3000 prikolic, z delom pa bodo začeli že aprila. Tovarna v Belgiji bo začela delati s polno zmogljivostjo konec leta.

Bomo več izvažali?

Republiški zavod za gospodarsko planiranje je že izdelal načrt gospodarskega razvoja Slovenije v prihodnjih letih. Med glavnimi točkami tega načrta je stabilna

rast življenjske ravni, hitrejši razvoj manj razvitih področij, hitrejše zaposlovanje idr. Osnovna politika bo težila k ustaljenosti cen in tržišča. Letos bi se cene ne smele povečati več kot za 5 odstotkov v primerjavi s cenami konec preteklega leta. Najpomembnejše je seveda vprašanje, kako uravnotežiti zunanjetrgovinsko bilanco.

Najstarejša Ptujčanka

Konec decembra preteklega leta je praznovala stoletnico rojstva najstarejša občanka ptujske občine, doma iz Brstja pri Ptuj, Neža Ozvald. Jubilatki so čestitali številni predstavniki družbenega življenja ptujske občine.

Leto dni kliničnega centra v Ljubljani

Novi klinični center v Ljubljani, ki ga še vedno gradijo, že zdaj nudi zatočišče okrog 600 bolnikom, od katerih so se prvi preselili v novo poslopje pred enim letom. V novih prostorih sta že dva inštituta z ambulantnim oddelkom, delujejo pa tudi že tri operacijske dvorane. Nova zgradba je občutno razbremenila tudi druge prostore ljubljanskih kliničnih bolnišnic, ki so prenapolnjeni.

Industrijska cona v Izoli

Izola, slovensko obmorsko mesto, je v zadnjem času doživela izredno hitro rast industrije. Severovzhodno od mestnega jedra je nastala prava industrijska cona, kjer se je udomačila cela vrsta industrijskih podjetij. To je izolska »Oprema«, ljubljanska Plinarna je postavila svoje prostore, od koder oskrbuje s plinom gospodarstvo in gospodinjstva, Slavnik je tu postavil tovarno »Polimer«, kjer izdelujejo hladilnike za tovornjake, zgrajena je tudi že betonnarna podjetja Stavbenik iz Kopra, tu ima svoje obrate izolska Mehanotehnika, preostali prostor pa bodo že v bližnji prihodnosti zasedla še nekatera druga podjetja. V Izoli se bo letos preselila tudi ladjedelnica iz Portoroža, ki je morala prepustiti svoj prostor za novo turistično naselje Bernardin.

Tuji kapital v Sladkogorski

V Sladkogorski tovarni na Sladkem vrhu pri Mariboru so pred kratkim podpisali pogodbo z zahodnonemškim koncernom Traegergesellschaft iz Düsseldorfa o naložbi 6,5 milijona mark, ki jih bo ta tovarna porabila za modernizacijo proizvodnje papirja. V tovarni je zdaj zaposlenih 900 ljudi.

Odločna akcija proti razbijanju Jugoslavije

Na 21. seji predsedstva Zveze komunistov Jugoslavije so ostro obsodili pojave nacionalizma in jim napovedali odločen boj. Predsednik Tito je upravičeno dejal, da je največje zlo nacionalizma v tem, da poskuša razbiti Jugoslavijo. Za dogajanja na Hrvaškem in drugod so sile, ki ne želijo, da bi speljali ustavne spremembe in ki jim torej ni pri srcu Jugoslavija, kakršno gradimo sedaj, bodisi da jo želijo razbiti ali pa si želijo vrnitev v čas togega, birokratskega centralističnega sistema.

Posebna vrednost 21. seje predsedstva ZKJ in odločnih Titovih besed je v zaupanju v hrvaške komuniste in delavski razred, v to, da je v njih dovolj sposobnosti in moči, da se postavijo po robu nacionalnemu šovinizmu in pretehtajo tudi odgovornost posameznih partijskih voditeljev za vse, kar se je zadnje čase dogajalo na Hrvaškem. Razvoj dogodkov je pokazal, da je bilo zaupanje upravičeno. Večina komunistov in delavskega razreda Hrvatske je obsodila negativne nacionalistične težnje. Pri tem ni bilo nobenih pogromov. Demonstracije nekaj sto študentov v Zagrebu so malenkost, če jih primerjamo s spopadi študentov in policije na francoskih, italijanskih in zahodnonemških univerzah. Potemtakem gre predvsem za spopad z nesprejemljivimi težnjami in ne za nekakšen lov na čarovnice. Ko Zveza komunistov Hrvaške z novim vodstvom ocenjuje odgovornost posameznikov, ravna humano, na način, kakršen ustreza samoupravni socialistični družbi in ki ni obremenjen s stalinskimi metodami obračunavanja z ljudmi.

Komunisti v drugih republikah so se odločno uprli vsem poskusom, da bi kritiko negativnih pojavov na Hrvaškem speljali v protihrvaško razpoloženje. Predsednik CK ZK Srbije Marko Nikezić je izjavil, da je naloga srbskih komunistov spopasti se z velikosrbskim nacionalizmom. Tudi drugod so komunisti menili, da bo njihova največja pomoč Zvezi komunistov Hrvatske, če se bo vsakdo uprl nacionalizmu v svoji republiki, v svojem okolju.

Nekateri bi radi prikazali razvoj dogodkov po 21. seji predsedstva ZKJ kot vračanje v čas administrativnega, togega vodenja družbe. Nasprotno, prav nacionalizem s svojo nestrpnostjo, s škruvanjem naroda proti narodu, je oviral uresničevanje ustavnih sprememb in prizadevanja za stabilizacijo gospodarstva. Zahodnonemški časnik »Frankfurter Rundschau« je pravilno zapisal, da se je nacionalizem pojavil v trenutku, ko so bila vsa znamenja bolj kot kdaj naravnana na premagovanje nasprotij med narodi in narodnostmi. To se pravi, da mora zlom nacionalizma in uni-

tarizma, ki sta le dve strani iste medalje, samo pospešiti uresničevanje ustavnih sprememb in gospodarske reforme. To pa mora pomeniti tudi nov polet samoupravljanja na vseh ravneh, njegov razvoj k višjim oblikam, njegovo povezovanje v celotno organizacijo družbe. Samoupravljanje pa že po svoji naravi ne more in ne sme pomeniti prepad med narodi, temveč, nasprotno, možnosti njihovega zblizovanja in sodelovanja. S tem dobiva tudi Slovenija velike možnosti, da z graditvijo svoje državnosti omogoči nov prodor samoupravljanja. Svoj enakopraven položaj mora izkoristiti tako, da še poveča svoj ustvarjalni prispevek h graditvi Jugoslavije, to je možnost, ki ji ponuja ustvarjalno, graditeljsko vlogo in ki bo uspešnejša, ko manj bo možnosti za delovanje raznih nacionalističnih teženj. Te ji lahko samo škodijo, ker ji to možnost jemljejo in jo potiskajo na rep družbenega napredka.

Mnogi ugibajo, kdo bi interveniral, če ne bi bilo Tita. Na to vprašanje je odgovoril sam predsednik, ko je med drugim dejal, da stvari takega značaja in takih razsežnosti, kakršne so bile na Hrvaškem, zahtevajo, da ljudje dobro razumejo nasprotno akcijo. Odgovor je treba torej iskati v dejstvu, da moramo nenehno usposablјati demokratične, ustavne institucije, da bodo lahko z demokratičnimi sredstvi, brez dramatizacije, preprečile pojave, naperjene proti socialističnemu samoupravljanju, proti Jugoslaviji kot skupnosti enakopravnih narodov in narodnosti. To se pravi, da se mora za boj z demokratičnimi sredstvi usposobiti družba in Zveza komunistov, vsak delovni človek, vsak komunist. Potem ne bodo potrebne intervencije z vrha. Sicer pa tudi nedavne odločne Titove kritike nacionalizma v Jugoslaviji ne sprejemajo kot intervencijo avtoritete, temveč kot izraz volje in zavesti delovnih ljudi, ki terjajo odločen obračun z vsem, kar ovira razvoj samoupravnega, humanega socializma.

Franc Šetinc

Dvajset let Kompas

Kolektiv turističnega podjetja Kompas je konec preteklega leta proslavljal 20-letnico obstoja. Ob ustanovitvi je imel Kompas 90 uslužbencev in 8 avtobusov, zdaj pa ima Kompas 45 poslovalnic po vsej državi, 12 specializiranih trgovin, 15 bifejev in restavracij, 4 hotele, motel in počitniški dom. Njihovih 60 avtobusov prevozi vsako leto po 60.000 kilometrov.

Spominski koledar — januar 1972

1. 1. 1942

so bile objavljene temeljne točke Osvobodilne fronte slovenskega naroda, ki so postavljale kot cilj dokončno nacionalno in socialno osvoboditev Slovenije.

4. 1. 1797

je začel pod uredništvom Valentinu Vodnika izhajati v Ljubljani prvi slovenski časnik »Ljubljanske novice«.

7. 1. 1943

je umrl v New Yorku znameniti znanstvenik in izumitelj jugoslovanskega rodu Nikola Tesla.

7. 1. 1958

je umrl v Ljubljani eden izmed najboljših slovenskih arhitektov Jože Plečnik.

8. 1. 1919

je umrl v Ljubljani prvi slovenski pesnik Valentin Vodnik.

8. 1. 1943

je v junaškem neenakem boju z nemškimi okupatorji padel do zadnjega moža legendarni pohorski bataljon.

21. 1. 1924

je umrl vodja oktobrske revolucije in ustanovitelj sovjetske države Vladimir Iljič Lenin.

23. 1. 1878

je bil v Vinici v Beli krajini rojen eden največjih slovenskih pesnikov Oton Župančič, ki velja za utemeljitelja moderne slovenske poezije.

25. 1. 1924

je tedanja kraljevina Italija nasilno priključila Reko

30. 1. 1946

je sprejela zvezna ustavodajna skupščina prvo ustavo nove Jugoslavije.

Na mladih svet sloni...

Na mladih sloni vvet, pravimo po navadi, njihova je prihodnost. Take in podobne besede nam največkrat pridejo z jezika kar tako, brez globljega premisleka. Vajeni smo jih povedati zaradi lepšega, čeprav se lahko morda že čez hip razhudimo, češ, današnja mladina! Toda tudi mladi starejšim ne odobrava vsega njihovega početja. Nasprotno gledajo na njihova dejanja pogosto zelo kritično. Toda nesoglasja med generacijami niso nikakršna novost, do njih prihaja že od davnih časov. Toda namen našega zapisa ni razčlenjevanje generacijskih sporov, marveč želimo na kratko prikazati življenje, delo in hote nja mladine na Slovenskem.



Živko Pregl

Preveč suhoparno bi bilo naštevati, v kakšnih šolah — od osnovnih do visokih in v kakšnih različnih pogojih se šolajo naši mladi, na kakšnih delovnih mestih so zaposleni in s kakšnimi problemi se tam srečujejo. Na kratko povedano se vsak v svojem kraju, v svojem šolskem okolju in v svojem delovnem kolektivu iz dneva v dan srečuje z vrsto vprašanj. Le-ta so ali osebna ali zadevajo okolje ali pa celotno našo družbo. Mladi, ki se jim pogledi na življenje in svet okrog njih šele oblikujejo, gledajo na dogajanje okrog sebe v veliki meri kritično. Občutljivi so za nepravilnosti in krivice in svoja zapažanja izražajo iskreno in neposredno. Četudi marsikaterikrat s premalo družbene osveščenosti in s prešibkim poznavanjem političnega, gospodarskega in na sploh do-

gajanja v družbi so vendarle pogosto tisti glas kritike, ki mu je vsaj deloma potrebno prisluhniti.

Še zdaleč ni pričakovati, da bi bila vsa mladina družbenopolitično angažirana. Kljub temu pa se veliko naših mladih na svojih šolah ali v delovnih organizacijah srečuje z mnogimi vprašanji našega samoupravljanja. Veliko mladine pa deluje tudi v mladinski organizaciji, v Zvezi mladine Slovenije.

Spregovoriti pa velja tudi nekaj besed o delovanju naše mladine na mnogih drugih področjih. Mlade lahko najdemo v mnogih kulturnoprosvetnih društvih in organizacijah, v športnih društvih in drugod. Še posebej pa bi kazalo omeniti klube mladih, koder se ti ne zbirajo samo na plesu in zabavi, marveč prirejajo tudi vrsto različnih predavanj, literarnih večerov, glasbenih nastopov, razstav in drugega.

V kakem drugem članku bomo podrobneje opisali delo takega mladinskega kluba ali kak poseben dogodek, ki mu bodo botrovali izključno mladi. Tokrat pa naj vam predstavimo organizacijo slovenske mladine. Za kratek razgovor smo naprosili predsednika Zveze mladine Slovenije Živka Pregla, ki vam na preprost, jedrnat način pripoveduje o namenu in ciljih te organizacije.

Najprej bi vas prosili za nekaj besed o Zvezi mladine Slovenije ter o članstvu v tej organizaciji.

Zveza mladine Slovenije je družbenopolitična organizacija slovenske mladine. To seveda ne pomeni, da vključuje vsako slovensko mladinko in vsakega slovenskega mladina. Vstop v ZMS je prostovoljen; vanjo sprejemamo vsako leto pionirje, ki končujejo sedmi razred osemletke. Na Dan mladosti (25. maja) pa samo zelo redki pionirji niso sprejeti v mladinsko organizacijo, zgolj tisti, ki imajo preveč slabih šolskih ocen.

Kakšna bi bila »izkaznica« člana Zveze mladine?

No, smatramo, da tudi tisti, ki jih sprejememo v ZMS, s tem še niso člani naše organizacije. ZMS noče biti organizacija ljudi z izkaznicami, temveč hoče družbo spreminjati na boljše. Zaradi tega potrebuje v svojih vrstah mlade ljudi, ki družbenopolitično delujejo. Šele mladinci in mladinke, ki so do svojega okolja dejavni, so resnični člani naše organizacije. To pomeni, da morajo biti vsi naši člani družbenopolitično aktivni, če želijo ostati v naših vrstah. S tem pa nikakor ne mislim reči, da bi morali biti vsi prvovrstni politiki. V razmerah našega samoupravljanja se pojem družbenopolitičnega dela vse bolj razširja in to pomeni misliti s svojo glavo, imeti svoje mnenje o vseh stvareh okrog sebe, skušati vplivati na okolje. Tako Zveza mladine združuje mladino, ki želi spreminjati svet, v tovarnah, šolah, krajevnih skupnostih, na vasi, v specializiranih mladinskih organizacijah in drugod.

Katere so poglobitve naloge dela vaše organizacije?

Cilji, za katere se borimo, so predvsem: samoupravljanje vsepovsod, napredek vzgoje in izobraževanja v smislu socialistične, angažirane šole, kadrovska obnova družbe, uvajanje pridobitev znanstvenotehnološke revolucije v proizvodnjo in dvig produktivnosti dela, krepitev socialistične zavesti ipd.

Kako gleda mladina na trenutno najbolj aktualne probleme pri nas?

Mladi smo v celoti podprli ustavne spremembe v Jugoslaviji, ker mislimo, da prispevajo k sproščanju ter razvijanju socialističnih narodnih interesov in tako krepijo demokratičnost in trdnost Socialistične federativne republike Jugoslavije. Zato tudi zelo nasprotujemo vsem poizkusom zapletanja med našimi narodi in narodnostmi kot tudi oživljanju starih, birokratskih odnosov v urejanju skupnih zadev jugoslovanskih republik.

In pogledi mladine na naš neugodni gospodarski položaj?

Zelo kritično gledamo na preveč skromne uspehe naše stabilizacijske politike; s krepelcem pač ne moreš pobiti slona. In še in še. Očitno je torej, da družbenih vprašanj sploh ne delimo na »mladinska« in »nemladinska«. Vsi problemi mladine obvezujejo vso družbo in vsa družbena vprašanja zanimajo mladino.



Delo številnih kulturno-umetniških skupin vodi in usmerjajo mladi. Zabava, razvedrilo je mnogim hkrati tudi kulturni užitek.
Foto: Joco Žnidaršič

Med pojave, ki so v središču pozornosti, sodi tudi ekonomska migracija. Kako gleda na ta pojav vaša organizacija?

Seveda se zavedam, da je zaposlovanje naših delavcev v tujini do neke mere normalen in neobhoden ekonomski pojav. Hkrati pa sem tudi prepričan, da je danes v tujini vse preveč naših ljudi. Vzrokov za to je več: neurejeni odnosi v naših delovnih organizacijah, skromne možnosti delovnega razvoja in napredovanja sposobnih, nizki osebni dohodki, pohlep po denarju, naivnost itd. V Zvezi mladine Slovenije bomo v prihodnjem obdobju skušali poiskati in uresničiti specifične načine organiziranja mladih, zaposlenih v tujini. Družba kot celota pa bi se morala tudi v imenu preštevilnih zdomcev resneje lotiti zdravljenja našega gospodarstva. V tujini je ogromno sposobnih mladih ljudi. Prav je, da imajo odprte oči in ušesa in da se čimveč nauče, da čimbolj sledijo najsodobnejšim razvojnim dosežkom. Naša družba se vse bolj razvija v tisto smer, ko bo bolj kakor danes znala ceniti njihovo znanje, sposobnost in ustvarjalnost. Slabo bi bilo, če na ta trenutek ne bi bili pripravljeni.

Mladostna fantazija ne pozna meja. Treba se je tudi pokazati med ljudmi, kaj zaslužiti. Podobne prizore kot je ta, srečamo vsepovsod po svetu.
Foto: J. Žnidaršič





Ob Cerknškem jezeru

Cerknica zdaj ter čez leto in dan

Če se v času med pozno jesenjo in pozno pomladjo peljemo po cesti iz Ljubljane proti Postojni, se nam kmalu za Kalcami odpre čudovit razgled na jezero globoko pod nami na levi strani. Morebiti se bo kdo, ki ne pozna preveč dobro zemljepisa Slovenije, celo spraševal, kakšno jezero je vendar to. In če se bo potlej kdaj vozil ondi poleti ali zgodaj jeseni, bo presenečen opazil, da jezera ni več, da je ostal samo še potok, ki se vijuga po dolini.

Pravega jezera tod, na Planinskem polju ni. Voda se nabere samo zaradi mnogih padavin, do pozne pomladi pa

nato spet usahne. Tu smo že na pravem kraškem področju, za katerega so značilni svojevrstni naravni pojavi.

Čez Rakek proti Cerknici

Če pa kmalu zatem, ko se peljemo iz ljubljanske smeri, zavijemo v levo, nas cesta — sicer ozka, vendar asfaltirana — čez hribček prepelje na bližnje Rakovsko polje. Prvo, kar lahko tod vidimo zdaj, je gradbišče: tod čez bo tekla hitra cesta od Sentilja nad Mariborom do Nove Gorice. Kmalu nato smo v Unču, v vasi, ki leži na poplavnem ozemlju, pod hribom, na katerem je nekoč gospodoval grad. Nedaleč od Unča je vas Rakek, ki je prvič pridobila na svojem pomenu v prejšnjem stoletju ob zgraditvi južne železnice. Drugič je Rakek postal pomemben po prvi vojski, ko je tod blizu tekla meja z Italijo in je bil za obmejno postajo. Rakovci so tedaj dobili carinarnico in meščansko šolo. Tretjič pa bo Rakek pridobil na veljavi v bližnji prihodnosti, ko se bo tod razvil turizem, katerega začetke lahko vidimo že danes.

Rakovsko polje, po katerem teče potok Rak, je polno naravnih lepot in zanimivosti. Toda k njim se bomo vrnili pozneje, kajti zdaj nas cesta vodi naprej proti Cerknici.

Cerkničani se Turkom niso pustili

Cerknica leži na robu razsežne Cerkniške kotline, pod Gradiščem, 858 metrov visokim obronkom 1114 metrov visoke

Slivnice. Kdo ve kdaj so tod že bili naseljeni ljudje, ne samo v Cerknici, marveč tudi po bližnji in daljnji okolici. Vsa okolica je bogata z izkopaninami iz davnine: na Gradišču so, na primer, našli sledove keltskega taborišča, prazgodovinske grobove je ohranilo tudi Tržišče, drugod pa so še izkopali veliko predmetov iz rimskih časov.

Na kopastem Taboru so še zdaj ostanki utrdbe iz turških časov. Za zidovi, ki so našim prednikom tod nudili zavetje pred navali Turkov, stoji gotška cerkev iz leta 1482: vanjo je vžidana spominska plošča, ki priča o turškem požigu deset let pred postavitvijo sedanje cerkve. Cerkničani so se pogosto topli s Turki. Morebiti imajo še danes ohranjen tisti topič, ki so ga le-tim uplenili in so ga hranili dolge čase.

Poleg Turkov je pogosto morila po Cerknici tudi kuga. Cerkničani pa niso klonili ne pred tem ne pred onim sovražnikom, marveč so si že zgodaj v srednjem veku priborili tržne pravice. Danes imajo veliko naselje, za katerega bi že težko bilo reči, da je vas. Poleg drugega imajo tudi veliko tovarno povištva Brest, ki se je že močno uveljavila tako doma kot v tujini. Pod taborom so zrasli številni moderni stanovanjski bloki, trgovine, poslovalnice. V Cerknici si podajajo roko stari in novi časi. Nad vsem tem pa kraljuje misel Cerkničanov o jutrišnjem dnevu, kajti ... No, naj zaenkrat ta »kajti« še preložimo: iz Cerknice se cesti mudi že naprej proti južnemu koncu doline.

Spomenik padlim borcem v Cerknici



O jezeru, ki je barona spravilo v Royal Society

Daleč nazaj med orumenele liste zgodovine moramo seči, da pridemo do časov, ko je Cerkniško jezero že imelo svoj sloves. Poznali so ga kot naravno čudo že Stari Rimljani, že njihovi pisatelji so ga omenjali v svojih delih. Opeval ga je pozneje celo slavni pesnik Dante v svoji Božanski komediji. Najbolj natanko pa ga je v prejšnjih časih opisal baron Janez Vajkard Valvasor v svojem znamenitem delu Slava Vojvodine Kranjske. Z obsežno razpravo o tem jezeru si je tudi pridobil velik ugled med angleškimi učenjaki, ki so ga izvolili za člana svoje akademije Royal Society. »Toda često so tudi primeri,« piše Valvasor med drugim, »da (voda) odteče v enem letu dvakrat ali celo trikrat, nikoli pa ne ostane vse leto suho. Leta 1685 je odteklo v januarju in še v avgustu; 15. avgusta je začelo odtekati, 8. septembra je bilo čisto prazno in suho. Sicer pa odteče navadno le enkrat v letu, namreč okrog sv. Ivana ali Jakoba.«

Zdaj pa imajo Cerkničani drugačne načrte: jezero pod visokimi Javorniki naj ne bi več odtekalo ali pa bi odtekalo samo toliko, da bi ga zmeraj ostalo za pravo jezero. Dobri dve leti je tega, kar so uresničili prvi del svojega »ojezeritva«: delno so zamašili največja požiralnika, Malo in Veliko Karlovico. Voda sicer še zmeraj odteka, vendar ne več tako močno kot prej. Ko bodo svoj veliki načrt izvedli do konca, lahko pričakujemo, da bomo južno od Cerknice lahko videli največje jezero v Sloveniji, katerega vodna gladina bo velika tudi do 1600, ob velikih povodnjah pa morebiti tudi do 3800 hektarjev.

Pa še o Raku in svetem Kancijanu

Ko bo zgrajen odsek nove ceste med Vrhniko in Postojno, se bo Cerknica približala svetu. Pri Uncu bo odcep s te ceste turista lahko v nekaj minutah pripeljal do jezera. V vasi Gornje jezero že raste počitniško naselje petdesetih hišic, na Blokah so prodali štiri-deset parcel, Cerkniško jezero bo postalo pomembna turistična točka. S svojimi načrti se Cerkničani vključujejo v načrt »Zgornji Jadran« in vse kaže, da se bosta Postojna in Cerknica s svojimi turističnimi načrti združili, kar bo obema v korist: Postojna ima nadaljnje možnosti razvoja deloma omejene, Cerknica pa široko odprte. No, in če smo že pri teh možnostih, lahko navedemo še zanimiv podatek o dolžini jezerske obale: kadar je polno, je obala Cerkniškega jezera dolga malodane 36 kilometrov — samo dva kilometra manj kot vsa slovenska jadranska obala!



Stari del Cerknice



Motiv iz Rakeka

Toda vrnimo se na drugi konec in si v naglici oglejmo eno najzanimivejših naravnih lepot Slovenije, tri kilometre dolgo dolino Rakov Škocjan sredi razsežnih gozdov pod planino Javorniki! Dolina se začne in končuje s kraškimi jamami in z naravnima mostoma. Iz Zadnje jame prihaja potok Rak, ki nato pada v globok prepad, nad tem pa se v višini petdesetih metrov boči Mali naravni most. Prepada je ostanek jame, ki se ji je udrl strop, od katerega je edini ostanek omenjeni naravni most. Poleg Malega imamo dalje še Veliki naravni most, severozahodno od tega pa so razvaline cerkvice svetega

Kancijana: od tod tudi ime doline, Škocjan, Rakov pa po potoku Rak.

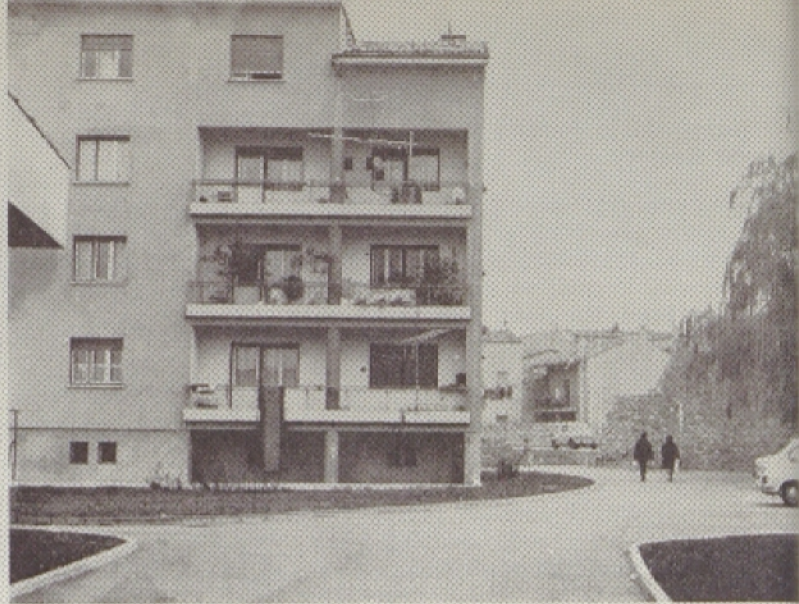
Med Planino in Javorniki je območje, ki bo že jutri lahko slovelo po turizmu. Možnosti za razvoj le-tega je ondi obilo: znameniti kraški pojavi, v prihodnosti največje slovensko jezero, gozdovi, bogati z divjadjo (lov), spomeniki preteklosti in še kaj. Kmalu bo mimo teh krajev peljala hitra avtomobilska cesta in to kajpak tudi veliko pomeni. Čez leto in dan bomo gotovo lahko pisali o cerkniškem koncu kot o enem močno pomembnih turističnih središč na Slovenskem.

Unec — brez nove ceste





Obnovljeni ostanki rimske Caestre v Ajdovščini



Staro in novo v Ajdovščini

Janez Zrnc

Velik gospodarski vzpon Ajdovščine

Tam, kjer danes stoji Ajdovščina, je v rimskih časih stala mogočna utrdba Castra z dvanajstimi stolpi, ki je bila ena glavnih postojank na severni meji imperija. Kloni-la je pred premočjo Atilovih Hunov, del razvalin pa se je ohranil do današnjih časov. Ko so kraje naseljevali naši predniki, so ga poimenovali po Ilirih, ki so bili ajdi (pogani). Naselje je preživelo srednji vek in novejšo časo s petindvajsetletno italijansko okupacijo. Največji razvoj je opazen po vojni, zlasti pa zadnja leta.

Danes je Ajdovščina že precejšnje mesto, kjer se s starimi primorskimi hišami mešajo nove gradnje, posledica industrijskega razvoja kraja. Mesto je gospodarski in kulturni center Vipavske doline in seveda sedež občine.

Od sokov do lesnih izdelkov

V Ajdovščini je kar pet velikih in znanih podjetij. Fructal, ki se je zadnje čase združil z ljubljanskim Alkom, je eden največjih slovenskih izdelovalcev sadnih sokov, marmelad, kompotov itd. Surovine so pri roki, saj bi Vipavsko dolino lahko imenovali vrt Slovenije.

Najvišja zgradba v mestu je »nebotičnik« Mlinotesta, kombinata za promet in predelavo žitaric, ki ima svoje obrate od Bovca do Umaga. Tu izdelujejo razne testenine in celo močna krmila za živino. Seveda so posegli tudi na gostinsko in trgovsko področje.

Gradbeno podjetje Primorje, je doseglo svoj ugled z visokimi in nizkimi gradnjami širom domovine. Med drugim podjetje

zdaj sodeluje pri gradnji nove avtoceste Vrhnika—Postojna.

Tekstina se je specializirala za izdelovanje modnih artiklov na področju tekstila in za plemenjenje blaga. Tovarna je lani izvozila za okrog milijon dolarjev blaga.

Največji izvoznik je lesnoindustrijsko podjetje Lipa, ki izvažajo za milijon in osemsto tisoč dolarjev svojih izdelkov. Tovarna se je specializirala za proizvodnjo kolonialnega pohištva in ohišij za glasbene omare. Veliko izvažajo na ameriško tržišče.

Od kmetijskih dejavnosti odpade kar petdeset odstotkov na vinogradništvo, saj je

1300 hektarov obdelovalne površine zasa-jene z vinogradi, vsako leto pa to število povečajo za okrog 60 hektarov. Vinska klet v Vipavi ima zdaj kapaciteto 630 vagonov, v kratkem pa nameravajo pričeti z gradnjo nove kleti, ki bo lahko sprejela 300 vagonov vipavske žlahtne kapljice. (En vagon je 10 tisoč litrov.) Zadruga od kmetov odkupuje grozdje po najvišjih tržnih cenah, poleg tega pa jim daje tudi posojila, s čimer hočejo vinogradništvo še bolj razširiti. V proizvodnji prednjačijo črna vina; petinosemdeset odstotkov vse proizvodnje prodajo v steklenicah.

Speči vipavski vinogradi



146 deklet proti 60 fantom

Pa si oglejmo še šolstvo. Osnovno znanje si mladi občani pridobivajo v petih osnovnih šolah, ki imajo 17 zunanjih oddelkov. Doma lahko nadaljujejo na gimnaziji Vena Pilona, kjer so dekleta v veliki večini. Fantje se raje odločajo za strokovne šole v Ljubljani ali Novi Gorici. Nižjo glasbeno šolo obiskuje 82 učencev. Že od lani pa razmišljajo o ustanovitvi šolskega centra, v katerega sklopu naj bi bila gimnazija in še kaka druga šola.

Za izobraževanje odraslih skrbi Vojkova delavska univerza, ki prireja jezikovne in razne strokovne tečaje za pridobitev kvalifikacij.

Ajdovščina je tudi sedež združenja pevskih zborov Primorske, v katerega so včlanjeni tudi slovenski zbori za italijansko mejo. Iz Ajdovščine je tudi najbolj znani pevski zbor na Primorskem »Srečko Kosovel«, ki je lani praznoval 25-letnico ob-

stoja. Prvotno je zbor deloval v tovarni Lipa, potem pa je na pobudo znanega dirigenta Rada Simonitija prevzel kulturno dediščino in funkcijo istoimenskega zbora prekmorcev, ki je med vojno prepeval v Italiji. Zadnja leta je zbor gostoval v zamejstvu, kjer so ga naši rojaki povsod z veseljem sprejeli.

V Ajdovščini pripravljajo ureditev galerijske in muzejske zbirke rojaka Vena Piloni, ki je bil dolgo časa naš kulturni »ambasador« v Parizu in je velik del svoje slikarske dediščine zapustil svojemu rodnemu mestu. Ta zbirka naj bi kasneje prerasla v muzej, kjer naj bi bil prikazan tudi razvoj kraja.

Zdravstveni dom Franka Krečiča

Ze precej časa je, odkar je izseljenec Frank Krečič, ajdovski rojak iz Amerike, zapustil svojo dediščino občini za gradnjo zdravstvenega doma. Njegov prispevek, ki je pokril okrog tretjino stroškov gradnje, je bil velika pomoč in spodbuda, da so občani dobili lep, nov zdravstveni dom, ki so ga imenovali po svojem rojaku dobrotniku.

Dandanes je na tujem še okrog 500 izseljencev, od tega 350 v Nemčiji. Precej pa je tudi tedenskega izseljevanja v Italijo, kamor hodijo ljudje na delo. Vendar ne zaradi pomanjkanja dela, kajti na področju občine že sedaj primanjkuje moške delovne sile, od nekvalificirane, do visokih kvalifikacij. Podjetja si morajo pomagati z delovno silo iz drugih republik. Zaradi širjenja obratov ajdovskih tovarn, bo že v bližnji prihodnosti 600 do 1000 novih delovnih mest. V prihodnjih 30 letih pa planirajo še 4000 novih delovnih mest.

Izseljence povratnike doma radi sprejemajo, tiste začasne, pa tudi tiste, ki so se odločili po mnogih letih spet ostati doma. Kdor se zanima, mu oblasti omogočijo odpiranje privatne obrtne ali gostinske dejavnosti.

Sprehodi po Vipavski dolini

Za zdaj obstajata v Ajdovščini dva hotela in nekaj gostiln. Vendar so potožili, da njihove turistične možnosti sploh niso izkoriščene, zlasti kar se tiče okolice. Iz doline, kjer so zime blage, je le devet kilometrov do dobrih smučišč. Štiri kilometre je do izvira Hublja, kjer je gostilna, a žal odprta le ob petkih, sobotah in nedeljah. Iz doline se vzpenjajo gozdne ceste na Male Golake, Trnovski gozd, Javornik, na Nanos in Čaven, kjer so planinske kočice. Posebnost je tudi gostilna pri križki gardi v Vipavskem križu, ki je opremljena v baročnem stilu. To je le nekaj glavnih postojank. Možnosti sprehodov in izletov je nešteto. Od dna doline, kjer se širijo polja in sadovnjaki, do položnih pobočij z vinogradi pa tja do gozdnatih vrhov, ki že kažejo skalne zobe in ki varujejo Vipavsko dolino pred mrazom s severa.



Vipavski trg, nad njim razvaline gradu

Motiv iz Ajdovščine





Planiška velikanka

Svetovno prvenstvo v Planici

Planica je danes v svetu že pojem. Dovolj je, da omeniš njeno ime in vsakdo ve, kje je to. Planica je bila prva velika smučarska skakalnica in še danes je zbirališče vseh najbolj drznih smučarskih skakalcev na svetu. Leta 1936 je bil v Planici postavljen prvi svetovni rekord v skokih — 101 meter. Kasneje so drugod zgradili večje skakalnice, kjer so postavili nove rekorde, leta 1969 pa so v Planici postavili novo velikanko, kjer je bil še isto leto postavljen sedanji svetovni rekord — 165 metrov.

Na lanskem kongresu mednarodne smučarske federacije (FIS) v Opatiji so končno tudi uradno potrdili, da so smučarski poleti posebna športna disciplina, izglasovali pa so tudi, da bo marca letos I. svetovno prvenstvo v poletih na smučeh. Na to priznanje je Planica čakala polnih 35 let!

Štorklje bodo ostale

Kdor pozna Pomurje, bo potrdil, da bi bila brez štorkelj ta pokrajina v poletnih mesecih zelo pusta. Vendar je le malo manjkalo, da bi te ptice, ki preletijo vsako leto do pomurske ravnice deset tisoč kilometrov dolgo pot iz Južne Afrike, za vselej zapustile ta svet.

V Pomurju podrejo vsako leto več starih hiš, na njih mestu pa si gradijo domačini nove, sodobne domove. Seveda na ta način kopnijo tudi stari dimniki z domovanji štorkelj, na novih hišah pa te prijazne ptice le nerade gnezdijo. Ponekod so si štorklje pomagale tudi z električnimi drogovi, gnezda pa so gradile celo na drevju, čeprav jim prija le bližina človeških bivališč.

Zato ni čudno, da je od dobrih tristo gnezd ostalo le še kakšnih stoštirideset takih domovanj, to pa kaže, da bi Pomurje kmalu ostalo brez teh ptic, ki so simbol pokrajine ob Muri.

Velik odmev je dobila pobuda uredništva dnevnika »Delo«, ki je pozvalo ljudi, naj rešijo te ptice pred pogibeljo. Akciji »Dela« so se kmalu pridružile turistične organizacije in šole iz Pomurja in iz vse Slovenije tako, da bodo menda že prihodnje leto v celoti uresničili načrt o urejanju umetnih gnezd v bližini bivališč. Posebno prizadevno pomagajo prekmurski rojaki, ki živijo v Ljubljani, v posebnem skladu Pomurske turistične zveze pa se zbira denar darovalcev od vsepovsod.

Gotovo štorklje, ki veljajo tudi za ptice sreče, niso vedele za to letošnjo akcijo, vendar domačini pravijo, da štorklje še nikoli niso imele tako polnih gnezd mladičev kot v tem letu. V večini gnezd so

bili po štirje mladiči, kar je sicer prava redkost.

No, prihodnjo pomlad, pravijo v Pomurju, štorklje ne bodo več v zadregi za domovanja, ker jih bo pričakalo že veliko umetnih gnezd.

B. Borovič

Zakaj priseljenci zapuščajo Avstralijo?

V hitro spreminjajoči se sodobni družbi so se tudi migracijski tokovi začeli spreminjati. To se ne opaža le v Evropi, marveč po vsem svetu.

Avstralska vlada se je znašla v nezavidljivem položaju, ko so ugotovili, da je začelo veliko število bivših priseljencev dokončno zapuščati to deželo in da to število iz leta v leto narašča. Leta 1970 in 1971 je zapustilo Avstralijo 39.316 ljudi in od tega skoraj 30.000 bivših priseljenčev.

Značilno je, da so pričeli zapuščati to državo tudi jugoslovanski priseljenci, ki so po številu na drugem mestu takoj za Angleži. Statistike kažejo, da je zapustilo Avstralijo leta 1968 in 1969 413 Jugoslovancev, 1969/1970 539, medtem ko se jih je izselilo v letu 1970/1971 že 589.

Avstralska vlada je organizirala posebno komisijo, da bi proučila, zakaj tolikšno število bivših priseljencev dokončno zapušča Avstralijo. Komisija bo proučila vse strani tega problema in bo izdelala priporočila avstralski vladi o možnih rešitvah, da bi se izognili ali zmanjšali izseljevanje s te izrazito imigracijske dežele. Samo v povojnem obdobju se je v to državo priselilo nad 2,7 milijonov tujcev.

S. L.

Veliko štorkelj, ki so jim v Pomurju ob rušenju starih hiš podrli tudi gnezda, si je v stiski zgradilo domovanja kar na električnih drogovi. Na sliki: zveste štorklje so se s porušene stare hiše v Kapci pri Lendavi, kjer sedaj stoji nova domačija, preselile na drog električne napeljave.

Foto: B. Borovič





V času, ko se vsi jugoslovanski športniki mrzlično pripravljajo na olimpijske igre, ki bodo letos v Münchnu, Nemčija, se je zvedelo, da na prihodnji olimpiadi prav gotovo ne bo sodeloval najboljši slovenski in jugoslovanski športnik, telovadec Miro Cerar. Dalj časa zaradi poškodb ni treniral, zaposlen je na svojem delovnem mestu, zato — kot je izjavil — zaradi svojega ugleda in ugleda jugoslovanske reprezentance ne more tvegati nastopa. Cerar je posvetil športu polnih 25 let svojega življenja, svetovni prvak na konju z ročaji pa je bil več kot deset let. Mednarodna gimnastična federacija mu je za njegovo delo podelila posebno častno priznanje.

Na sliki: Miro Cerar je posebno priljubljen med mladino. Kjerkoli se pojavi, mora dajati avtograme.

V Straški gori spet stoji kužno znamenje

Boris Plantan, ravnatelj osnovne šole »Jozica Venturini« v Vavti vasi pri Novem mestu, je dobro znan ožji in širši okolici. Vsi ga dobro poznajo, vedo za njegove dobre lastnosti, cenijo njegovo prizadevnost, ki jo razkazuje na vsakem koraku. Poznajo ga kot prizadevnega raziskovalca-amaterja, ljubitelja narave in vsega, kar je lepo. Med njegove velike uspehe gotovo sodi usposobitev in ureditev starega kužnega znamenja v Straški gori, ki je bilo že raznešeno na vse konce in bi brez Plantanove požrtvovalnosti izginilo za vse čase. V Straški gori pri Straži stoji sredi vinorodnih gorc posebno znamenje, ki ni rav-

no vsem na očeh, vendar so se ga ljudje navadili in ga sprejeli. Kužno znamenje je po prizadevanjih učitelja Plantana spet našlo svoj prostor in dokončno domovinsko pravico leta 1954.

Nastanek kužnih znamenj v teh krajih sega v 17. stoletje, ta dva so menda postavili italijanski zidarji, ki so zidali grad v Soteski, »na črno«. Postavljeni sta bili kot spomin na kugo, ki je pred mnogimi leti kosila v Krški dolini. Prebrali smo, da je tedaj celo na novomeškem Glavnem trgu rasla trava, menda so jo celo kosili.

Plantan je pripovedoval: »Na obračalnici v Straški gori sem našel velik oblikovan steber, ki mi je dal misliti, vedel sem, da nekam sodi. Kmetom je bil na poti, zato so se ga hoteli znebiti. Nekdo ga je celo zapel z verigo in poskušal izpuliti, vendar brez uspeha.

Kroglo in presekanjo piramido sem nato našel pri kmetu Senici v Prapročah, velik kamen z glave pa sem izpulil iz neke zidanice. En del pa je prinesel neznanec, ko se je prepričal, da delo uspešno napreduje. Vse sem našel, razen železnega križa, ki ga je zob časa pokopal. S sinom Borisom sva ga potem postavila na primernem prostoru, kjer ni več napoti.«

Kaj pravi ljudsko izročilo o znamenju? Vsi ljudje v teh krajih niso enakega mnenja. Večina jih trdi, da je znamenje postavljeno v času turških vpadov, postavili so ga na mestu, kjer so kurili kresove, ki so oznanjali turško nevarnost s hrvaške strani. Drugi se ogrevajo, da so se na tistem mestu zbirali Luteranci v dobi protireformacije. Zbirali naj bi se na tajnih

shodih, obiskoval pa bi jih protestantski duhovnik iz Dolenjskih Toplic.

Poznavalci trdijo, enakega mnenja je tudi Plantan, da je to pravo kužno znamenje, ki je ostalo na Dolenjskem v spomin na hude in pozabljene čase, ni pa važno ali so tedaj po dolenjski zemlji gospodarili Turki ali neusmiljena kuga.

Slavko Dokl

Obnovljeno kužno znamenje



Aprila potovanje na Kitajsko

Ker Slovenci že od nekdaj radi pogledajo čez plot k sosedom, so se pri turističnem podjetju Alpe Adria odločili, da bodo organizirali štirinajstdnevni izlet na Kitajsko. Točnega datuma še niso določili, vendar bo izlet sredi aprila za kitajski praznik cvetja, ali pa za prvi maj. Slovenski turisti si bodo v štirinajstih dnevih ogledali štiri kitajska mesta z vsemi njihovimi znamenitostmi. Takoj, ko je novica o izletu prodrla v javnost, so na podjetju zabeležili kar precej informativnih prijav, kar je dokaz, kolikšno je naše zanimanje za to deželo. Uradnih prijav podjetje še ne sprejema, ker še ni znana cena. Alpe Adria namreč še čaka na najcenejšega in najugodnejšega avioprevoznika. Vendar cena ne bo visoka, ker bo ta izlet in morebitni prihodnji, temeljil na turistični izmenjavi med obema deželama.

Janez Zrnec



Med krimskim hribovjem, okrog sedemsto metrov visoko, leži travnata ravan, od vseh strani obkrožena z gozdom. Na robu travnate ravni, kjer se svet začne prevešati proti Cerknici, stoji vas Rakitna. Ljudje se preživljajo z gozdom in bornimi polji, precej pa jih hodi na delo v dolino. Majhen vir zaslužka je tudi turizem, saj je nasproti stare vasi zraslo pravo mesto počitniških hišic. Preko sto bi jih našteli. Že pred leti so neuporabno močvirje zajezili z mogočnim nasipom zemlje in ga spre-

menili v umetno jezero, kjer poleti mrgoli kopalcev. V pomladnih nočeh pa se tu in tam utrne svetloba baklje, ko Rakičani lovijo žabe. Pozimi so vodo spuščali, za letošnjo zimo pa obljublajo, da bodo led očistili snega in napravili drsališče. Stara pridobitev je smučarska vlečnica na Novaško goro. Poleti si gostje lahko postrežejo v brunarici, pozimi pa je zaprta. Zato pa je v vasi gostilna pri Suštaršiču, kjer se poleg drugih dobrot dobi tudi domače klobase z zeljem.

Rakitniško podnebje ne izkorišča samo turizem.

S cestami je Rakitna dobro povezana z dolinami, s Cerknico, Iško vasjo in Podpečjo, vendar so ceste makadamske in v precej slabem stanju. Kolikor pa se bodo uresničili načrti, da bodo cesto v Podpeč razširili in asfaltirali pa lahko pričakujemo, da bo Rakitna postala eden od zimskih in letnih turističnih centrov blizu Ljubljane. Oddaljena je le trinideset kilometrov.

Janez Zrnc



Ko so iz Bohinja na Vogel zgradili gondolsko žičnico, ki nas v dobre četrte ure potegne iz senčnate doline na sončne, snežene planjave, je postala planota nad Bohinjem eno naših najpomembnejših smučarskih središč. Ne le pozimi, tudi takrat, ko se doline že kopljejo v pomladnem zelenilu, je Vogel še vedno snežen. Na Voglu škripljejo smučarske vlečnice, sneg okrog njih teptajo posebni stroji, go-

stje pa uživajo vse hotelsko udobje v Skihotelu in brunaricah. Zato ni nič čudnega, če so objekti vsako zimo že vnaprej rezervirani. Sem ne zahajajo le domači gostje, obširne možnosti zimske rekreacije so že davno odkrili tudi tuji gostje. Prav presenetiti nas, ko sredi zime odkrijemo v vazi v recepciji sveže tulipane. Kot narodni znak, so jih s seboj prinesli holandski gostje, ki sami gora nimajo pa so zato

toliko bolj navdušeni nad našimi Julijci. Vogel ni zanimiv le smučarjem. Večkrat se zgodi, da prihajajo ljudje iz doline brez smučk in smučarske opreme, da izpostavljajo kožo močnemu višinskemu soncu. Če koga zamika, si opremo sposodi v izposojevalnici smučarske opreme. Na sliki: panorama, ki se odpira izpred vogelskih brunaric na Triglav in njegovo soseščino.



FILATELI
JA FILA
TELIJA

Meščanski portreti

Precej let že izhajajo ob Dnevu republike, 29. novembra, priložnostne poštne znamke z likovnimi umetninami naših pomembnih in velikih ustvarjalcev.

Na letošnjih šestih znamkah, ki so izšle 27. novembra, imamo dela naših mojstrov čopiča in barv iz prejšnjega stoletja. Serija se uradno imenuje »Umetnost v Jugoslaviji skozi stoletja – meščanski portreti iz XIX. stoletja«. Vseh šest znamk velja po označeni vrednosti 16,50 din. Celih serij je 200.000.

Na prvi znamki za 50 par je dekle v srbski narodni noši, delo Katarine Ivanović, prve srbske slikarke (1811–1882). Rojena je bila v Stolnem Belem gradu (Szekeşfehervar) na Madžarskem, kjer je tudi umrla. Slikarstva se je učila v Budimpešti in na Dunaju. Izpopolnjevala pa se je v Münchnu, Parizu in v Italiji. Slika na znamki je shranjena v beograjskem narodnem muzeju.

Na drugi znamki za 1,50 din je mostarski trgovec Ivanišević, podoba Anastazija Bocarića (1875–1944). Rojen je bil v Draču v Albaniji, umrl pa v Perastu v Boki Kotorski. Slikati se je učil v Solunu, delal pa je v Črni gori, v Bosni in v Hercegovini. Ta njegova slika je v sarajevski umetniški galeriji.

Na tretji znamki za 2 din je Ana Krešić, ki jo je upodobil hrvatski likovnik Vjekoslav Karas (1821–1859). Rodil se je v Karlovcu, kjer je tudi umrl. V slikarstvo se je uvažal v Karlovcu in v Italiji. Njegovo delo je v zagrebški moderni galeriji.

Na četrti znamki za 2,50 din je slika Pavla Jagodića, ki jo je naredil Konstantin Danil (1798–1873), slikar, ki je bil rojen v Lugošu v romunskem Banatu, umrl pa v Zrenjaninu v našem Banatu. Slikarske umetnosti se je učil v Temišvaru pri znanem srbskem mojstru Arsi Todoroviću. Njegova slika je shranjena v novosadski galeriji Srbske matice.

Na peti znamki za 4 din je portret Luize Pesjakove, slovenske pesnice in pisateljice (1828–1871). Naslikal jo je slovenski slikar

Mihael Stroj (1803–1871). To sliko je napravil okoli leta 1855 in je danes v Ljubljanski Narodni galeriji. Mihael Stroj je bil rojen v Ljubnem na Gorenjskem, umrl pa v Ljubljani. Slikarstva se je učil na Dunaju, ustvarjal pa je v Ljubljani in v Zagrebu. Luiza Pesjakova je bila najstarejša hči dr. Blaža Crobatha, odvetnika, pri katerem je delal tudi pesnik dr. France Prešeren. Luiza Pesjakova je med drugim napisala tudi besedilo za prvo slovensko opero Gorenjski slavček. Njej je posvetil Prešeren tudi eno izmed svojih pesmi.

Na zadnji znamki za 6 din je delo enega najpomembnejših slovenskih portretistov Matevža Langusa (1792–1851). Na njej je leta 1834 naslikal ljubljanskega trgovca Adama Henrika Hohna. Matevž Langus se je rodil v Kamni gorici pri Kropi na Gorenjskem in umrl v Ljubljani. Studiral je na Dunaju, izpopolnjeval pa v Italiji. Bil je Prešernov znanec in prijatelj. Med drugimi je naslikal tudi Prešernovega prijatelja Matija Copa in Andreja Smoleta ter Primičevo Julijo. Njegova slika na znamki je v Ljubljanski Narodni galeriji.

Umetnine za to serijo znamk je izbral beograjski univerzitetni profesor dr. Lazar Trifunović, za znamke pa jih je pripravil beograjski akademski slikar Andrej Milenković. Tiskala jih je Dunajska državna tiskarna v štiribarvnem rastrskem in enobarvnem črtnem globokem tisku v polah po devet znamk. Na zgornjih belih robovih na polah je ime serije »Meščanski portreti XIX. stoletja«, in sicer v tistem jeziku, kateremu je pripadal slikar. Pod spodnjo srednjo znamko je privešek z imenom slikarja, pod njim pa letnici njegovega življenja. Pole z zadnjo znamko so tudi oštevilčene na desnem belem robu poleg zadnje znamke v prvi vrsti.

Velike so 38,5 × 55 mm, brez belega roba pa 34,5 × 51 mm in z zobci 13 1/2 × 14.



VAŠ KOTI
ČEK VAŠ
KOTIČEK

Novoletna voščila

Ljubemu sinku Duškotu Tkalec v Münchnu želi srečno novo leto 1972, veliko uspehov v šoli ter zdravja in veselja očka iz Ljubljane, stara mama iz Semiča in družina Grizila.

Dragemu bratu Jakobu Totter in njegovi družini v Kanadi želijo srečno, zdravo novo leto 1972 brat Jože, ata, mama ter bratje in sestre z družinami.

Voščilom se z najlepšimi željami pridružuje družina Strucelj. Vsi skupaj pa si žele srečno svidenje.

Dragi sestri Albini Ovčar in njeni družini v Boronii pri Melbourne v Avstraliji želim veliko zdravja in sreče v novem letu 1972.

Pavla Lorgier
Ljubljana, Celovška cesta

Dragi mami, Radenku, Gizeli, Olgi, Katici, Franciju, Branku, teti Viki in stricu Karlu v Ridgewoodu, New York, ZDA, želita srečno novo leto 1972.

Stane in Marija Bogovič Samobor

Poizvedba

Slovenski rojaki v ZDA! Kdor je poznal pokojnega Franca Oblaka, rojenega leta 1884 na Vrhniki, Hrib pri Ljubljani, ki je bival v ZDA več kot 60 let, naj proti nagradi sporoči, kje je pokojnik živel in umrl, na naslov:

Jožefa Levec (roj. Oblak)
Verd št. 102, p. Vrhnika,
Slovenija, Jugoslavija

Pozdravi

Vsem Slovencem doma in po svetu, posebej pa še bralcem Rodne grude želim srečno novo leto 1972!

Družina Mirko Močnik
Oshawa, Ont. Kanada

Zahvala Ljubljanski banki

Med mojim letošnjim obiskom v domovini sem prišla nepričakovano v neprijeten položaj. Obrnila sem se na Ljubljansko banko in jim razložila moje težave. Bila sem prijetno presenečena ob tolikšni prijaznosti in ustrežljivosti. Prosim vas, da objavite mojo iskreno zahvalo Ljubljanski banki, podružnici v Šubičevi ulici v Ljubljani, posebej pa še tovarišici pri okencu 10. Iskala sem jo pred odhodom, pa je na žalost nisem več našla.

Prav tako se zahvaljujem tudi predstavniku Ljubljanske banke v Düsseldorfu za dragoceno pomoč in nasvet.

M. Černigoj
Ratingen bei Düsseldorf, Nemčija

»Triglav« v Stuttgartu ustanovljen tudi formalno



V Dolinškovi gostilni v Stuttgartu se je 13. novembra zbralo kar precej tamkajšnjih Slovencev na ustanovnem občnem zboru Slovenskega kulturno-umetniškega društva »Triglav«. Ob začetku zбора je bilo prisotnih 158 članov, kasneje pa se jih je pridružilo še več, tako da skoraj ni bilo prostora za vse.

Stuttgartski »Triglav« si je predvsem na račun svoje živahne dejavnosti pridobil že veliko članov in prijateljev, na nedavnem občnem zboru pa so sprejeli svoj statut in izvolili svoje predsedstvo in nadzorni odbor. O delu pripravljalnega odbora je občenemu zboru poročal njegov predsednik dipl. ing. Marcel Božič, blagajničarka in predsedniki posameznih sekcij: Valentin Brojan, Milan Eder, Franc Horvat, Franček Cernezelj in Zdravko Volk. Iz vseh poročil kakor tudi iz kasnejše razprave je očitno, kako je bilo po-

(Nadaljevanje na strani 20)

Irena Viharje Peter & Viharje

Krancič Alois

Leon Gading
Tanja Nataša

Ervin & Gorčenko

Lucia Trnina

ŠTRAUS RENATA

Klardiža Rašman

Renata Rašman

Milan Dolinšek

Dal Aleksander

Tomaž Modic

Bojan Hečan

Tanja Krivic

Helena Banič

Toplak Armin

TONI LEVEC
MODIC ANDREJ
ALOJS PSC EWE
ETBIN

MAKSI

Erwin Spindal
Franc Zasko
Ksaverij Bračko

Romi Iregelj
Ellen Koprivnik

ITOK

SANDRA

Božo Cesar Rožen Miroslav
Golob Ivan

MARIJA CESAR

Pozdravi ob prazniku

Slovenski šolarji v Stuttgartu so ob Dnevu republike poslali Slovenski izseljenski matici pozdravno pismo, kjer so med drugim zapisali:

»Ob obletnici rojstva naše lepe domovine, ob tem našem velikem prazniku, vam pošiljamo slovenski otroci iz Stuttgarta tople pozdrave in iskrene čestitke z obljubo, da ne bomo pozabili slovenske besede. Radi bi se kmalu vrnili in želimo, da nas do tedaj ne bi pozabili!«

Željam sta se pridružila tudi vicekonzul Matjaž Jančar in slovenski učitelj Jože Košorok.

trebno tako slovensko društvo, saj so na občnem zboru prišli na dan tudi vsi problemi, ki se z njimi srečujejo naši ljudje, ki so na delu v tujini. Slovensko društvo bo lahko ob podpori iz domovine izdatno pomagalo pri reševanju teh problemov.

Razprava, ki je sledila poročilom, je bila zelo živahna, posebej pa naj omenimo prispevek tov. Klaričeve, ki je postavila odločne zahteve, da se čimprej reši problem carinskih olajšav za povratnike. Metka Vrhunc je razpravljala o problemu izolacije naših ljudi v tujini, slovenski zdravnik v Olghahospitalu v Stuttgartu dr. Vandro pa je govoril o pomembnosti vloge društva pri povezovanju z nemškim prebivalstvom. Vprašanje dopolnilnega pouka za slovenske otroke v Nemčiji je načel konzul Matjaž Jančar, dopolnil pa ga je tudi novi slovenski učitelj v Stuttgartu Jože Košorok.

Ustanovnemu občnemu zboru »Triglava« so prisostvovali tudi nekateri gostje iz Slovenije — Franc Zugel, tajnik Slovenske izseljenske matice, Dušan Kompare, predstavnik sekretariata za prosveto in kulturo, Martin Zakonjšek, predstavnik Zveze kulturno-prosvetnih organizacij Slovenije, Slavko Ožbolt, predstavnik komisije za stike s tujino, generalni konzul SFRJ v Strassbourgu Tine Lah in konzula iz Stuttgarta Vlado Mihelič in Matjaž Jančar. Zboru so prisostvovali tudi predstavniki Slovenskega planinskega društva »Triglav« iz Züricha.

Občni zbor je izvolil predsedstvo v sestavi: Marcel Božič, Valentin Brojan, Franc Černezelj, Milan Eder, Franc Horvat, Alojz Jerak, Jože Košorok, Antonija Partljič, Srečko Polutnik, Ana Štuhec, Ana Vitkovič, Jože Volk in Valentin Volk.

Po zaključnem uradnem delu občnega zbora je s kratkim programom slovenskih narodnih pesmi nastopil moški pevski zbor Domači zvon pod vodstvom Milana Edra. Mlajši udeleženci, med njimi Tomaž Modic, pa so pripravili tri recitacije.

M. Vrhunc

Kako poveš po nemško

Z zadnjo številko lanskega letnika Rodne grude smo prenehali objavljati tečaj nemškega jezika za Slovence, ki so začasno zaposleni v deželah z nemškim pogovornim jezikom. Odločili smo se, da bomo vse lekcije, ki so v naši reviji izhajale dve leti, izdali v knjižici žepnega formata. Knjižico bodo dobili vsi naši naročniki brezplačno. To velja tudi za tiste naročnike, ki se bodo naročili na našo revijo na novo.

Spoštovani bralci, priporočite našo revijo tudi prijateljem! Ob naročilu bodo brezplačno prejeli darilo — prepotreben učbenik nemščine!

Vinska trgatev v Švici

Slovensko planinsko društvo »Triglav« je 9. oktobra 1971 pripravilo zabavno prireditev, namenjeno predvsem Slovencem, živčim v Švici. Prireditve je potekala pod naslovom »Slovenska vinska trgatev«, bila pa je v restavraciji Glatthof v Glatbrugu pri Zürichu. Dvorana je bila pripravljena za 500 obiskovalcev, ker jih nismo pričakovali več. Pričetek je bil ob 20. uri. Igrali so »Dobri znanci« iz Ljubljane, z njimi so pele sestre Potočnik. Za spremembo pa je poskrbel še naš ansambel »Adrija«. Pokrovitelj prireditve je bila Ljubljanska banka.

Okrog devetih je bila dvorana že prepolna, dodali smo še 70 stolov, a še vseeno nismo mogli sprejeti vseh, ki so želeli priti. Prireditve je potekala v veselem slovenskem vzdušju. Naš kulturno-prosvetni vodja pa je poskrbel z veselim programom, malico na odru in »kaj več o SPD 'Triglav' v Švici«, še za boljše razpoloženje. Tretjo zabavno točko pa je pripravil predstavnik Ljubljanske banke iz Stuttgarta, ko smo izmed dvajsetih kandidatk izbrali tri najlepše viničarke.

Prireditve je popolnoma uspela in smo lahko zadovoljni, opravičujemo se le zaradi premajhnega prostora vsem tistim, ki niso mogli na prireditve in obljublamo, da bomo drugič najeli večjo dvorano.

Upravni odbor društva se še posebno zahvaljuje članom tria »Adrija« za brezplačno sodelovanje na tej prireditvi. Zahvaljujemo se tudi zastopnici in zastopniku Ljubljanske banke iz Stuttgarta ter zastopnici slov. kulturno-prosvetnega društva »Triglav« iz Stuttgarta. Hvala tudi reviji Antena, ki je omogočila brezplačen prevoz članov ansambla Dobri znanci iz Ljubljane.

Naj obenem še povem, da dobiva društvo pozdravna pisma in čestitke za uspešno delovanje, katerega glavni cilj je združiti vse Slovence, ki živijo v Švici.

Srečko Oprešnik

Obvestilo

V prihodnji številki Rodne grude bomo objavili podrobno razlago novega carinskega zakona — olajšav za povratnike iz inozemstva. Članek pripravlja naš carinski svetovalec, pomočnik upravnika ljubljanske carinarnice Aldo Kovačič.

Uredništvo



Člani Slovenskega planinskega društva Triglav v Švici med občnim zborom



Občni zbor je bil tudi priložnost za prijateljske pomenke o sodelovanju z rojaki v Stuttgartu



Slovenci se radi zavrtje ob prijetnih zvokih polk in valčkov. Posnetek je iz Glatbruga v Švici.

Prispevki v spomin rojaka

Pred nedavnim se je v Švici smrtno ponesrečil član Slovenskega planinskega društva »Triglav«, rojak Polde Poznik. Člani tega društva so za nagrobnik svojemu nekdanjemu članu zbrali vsoto 1130 švicarskih frankov in jih poslali pokojnikov materi, ki živi na Jesenicah. Društvo »Triglav« je počastilo njegov spomin tudi na nedavnem občnem zboru.

Zahvala

Upravni odbor Slovenskega planinskega društva »Triglav« v Švici, kateremu se pridružuje tudi družina Poznik iz Jesenic, se pristočno zahvaljuje vsem rojakinjam in rojakom v Švici, ki so se odzvali prostovoljni nabiralni akciji za postavitve spomenika našemu pokojnemu rojaku Poldetu Pozniku. Pokojni rojak se je smrtno ponesrečil 23. oktobra 1971 v Wangenu pri Oltnu v Švici.

V ta namen je bilo zbranih 1130.—švicarskih frankov.

Upravni odbor društva in družina Poznik

Občni zbor SPD Triglav

Slovensko planinsko društvo »Triglav« v Švici je imelo 20. novembra 1971 zvečer v hotelu Löven v Meilenu pri Zürichu svoj prvi redni občni zbor. Med dvesto-petdesetimi udeleženci je bilo tudi več predstavnikov iz Slovenije — Slovenska izseljenska matica, Planinska zveza Slovenije, RTV Ljubljana, revija Antena, Ljubljanska banka, navzoči pa so bili tudi predstavniki SKUD »Triglav« iz Stuttgarta, jugoslovanskega konzulata v Zürichu, jugoslovanskega kluba v Zürichu in župan meilenske občine. Prejeli smo tudi več pozdravnih pisem.

Z udeležbo smo bili zelo zadovoljni, saj tolikšnega obiska nismo pričakovali. Pogovorili smo se o dotedanjem delu, o načrtih za prihodnje leto, o izletih, ki jih nameravamo organizirati, o predavanjih in o srečanjih s sorodnimi organizacijami.

Veseli in presenečeni smo bili ob izjavah predstavnikov in gostov. Vsi so nam čestitali k dosedanjemu delu ter želeli, da bi tudi v prihodnje kar najtesneje sodelovali. Upravni odbor društva je obljubil, da bo vestno nadaljeval začeto pot, da bo v prihodnje vložil še več truda za čim boljše povezovanje naših ljudi v Švici. Po občnem zboru smo se po domače zavrteli in veselili še do tretje ure zjutraj.

Vsem gostom se iskreno zahvaljujemo za tople besede in za udeležbo na občnem zboru ter za prijeten večer, ki nam bo ostal še dolgo v spominu. Zahvaljujemo se tudi našemu skromnemu članu Poldetu Letonji, štajerskemu fantu, ki nas je in nas bo še, kot pravi, razveseljeval s svojo harmoniko.

Pred dnevi sem se v nekem lokalu v Zürichu spoznal s slovenskim ansamblom, ki tam nastopa, in ko sem jim povedal za naše društvo in za občni zbor, so se sami

ponudili, da pridejo po končanem koncertu in da bodo brezplačno nastopili za Slovence. Z veseljem sem jih povabil. To je narodno-zabavni ansambel »Original Lechtaler Baum«, pri katerem nastopajo trije Slovenci in dva Avstrijca. Domujejo v dolini Lechtal v Tirolah in so zelo znani v Avstriji, Nemčiji in v Švici. V glavnem igrajo Avsenikove viže in jih zelo dobro posnemajo. Izjavili so tudi, da bi bili pripravljeni igrati za Slovence kjerkoli na svetu, seveda če bi bili povabljeni. Tudi njim velja naša iskrena zahvala za res dobro igranje na našem zboru. Igrali bodo tudi na pustni zabavi našega društva, ki bo 5. februarja v dvorani restavracije Stathof 11' pri Hale Stadion v Oerlikonu, Zürich. Pričetek bo ob 20. uri in bo trajala do 4. ure zjutraj. Do tam pelje tramvaj št. 7, 11 in 14. Dvorana je dovolj velika, cene pa zmerne. Slovenci v Švici, vabljeni!

Srečko Oprešnik
Kulturno-prosvetni vodja
SPD »Triglav« v Švici



Marjana Deržaj se je vrnila s turneje

Konec novembra preteklega leta se je vrnila z enomesečne turneje med našimi rojaki po zahodni Evropi znana ljubljanska pevka Marjana Deržaj. Turnejo je organizirala hrvaška izseljenska matica, zajemala pa je 25 koncertov v Avstriji, Nemčiji, Holandiji in Belgiji. Vsi koncerti so bili zelo lepo obiskani, čeprav so bili navadno v zelo velikih dvorinah. Na koncertih je nastopal tudi Vice Vukov in drugi.

Ko smo priljubljeno pevko po vrnitvi vprašali, kako se počuti po tako dolgi poti, nam je vsa nasmejana zatrjevala, da je kljub naporni poti vesela, da je s pesmimi, ki jih je zapela, razveselila precejšnje število naših ljudi. Skoraj po vsakem koncertu jo je poiskal kak poslušalec, ki jo je hotel spoznati še osebno in ji v zahvalo stisniti roko. Marjana Deržaj, ki je znana predvsem po pesmih iz zabavne glasbe, je na tej turneji zapela tudi nekaj slovenskih narodnih.

Kaj smejo uvažati državljani?

Po sklepu zveznega izvršnega sveta veljajo za predmete osebne potrošnje, ki so namenjeni za potrebe gospodinjstva in jih smejo naši državljani prosto uvažati, seveda če plačajo carino: televizijski sprejemnik, hladilnik, radijski sprejemnik, pralni stroj, mali orodni stroji, preproge, pohištvo, drobni deli motornih vozil in podobno.

Predmeti, ki jih smejo državljani uvažati, v sklepu zveznega izvršnega sveta niso naštetih taksativno, ampak samo kot primeri. Zato se je v praksi pojavilo veliko spornih primerov in zvezni sekretariat za zunanjo trgovino je izdal pojasnilo, da sodijo med predmete za osebno potrošnjo, ki jih smejo državljani uvažati, tudi bojlerji, peči za centralno in etažno gretje (samo za eno stanovanje) za stanovanje uvoznika, kotli za centralno gretje za potrebe enega gospodinjstva, električni radiatorji, telefoni, vodne črpalke, klimatski aparati, gliserji,

jadrnalna letala, glasbeni instrumenti, lovške in športne puške ter revolverji. Orožje seveda samo s poprejšnjim dovoljenjem za nabavo.

Pojasnilo pravi, da betonski mešalci ne glede na zmogljivost ne štejejo za predmet, ki bi bil potreben gospodinjstvu in ki bi ga državljani smeli prosto uvažati. Prav tako ne morejo uvažati žičnih ograj (pletelih ali ne), keramičnih in vinaznih ploščic, tapisomov, zidnih tapet in podobnih predmetov za ureditev stanovanja, kakor tudi ne aparatov za ekspresno kavo in aparatov za proizvodnjo ledu, katerih zmogljivost presega potrebe enega gospodinjstva.

Z drobnimi deli za motorna vozila, ki jih državljani smejo uvažati, je razumeti vse dele razen šasijske, motorja, karoserije, ohišja, menjalnika, diferenciala in prednjega mostu.



Nekateri člani odbora SPD »Triglav« v Švici

Ko spregovorijo melodije...

Turnejo narodno-zabavnega ansambla »Zadovoljni Kranjci« po Evropi je lani v novembru spremljal tudi predsednik Slovenske izseljenske matice Drago Seliger. Na prireditvah je na kratko pozdravil vse navzoče in končal z besedami: »Naprej naj govorijo naše melodije.« Člani ansambla so z živahnimi vižami razvneli staro in mlado, pevca Branka Stergar in Stojan Vene sta s slovenskimi narodnimi napevi predramila domotožje v vseh srcih, napovedovalec in povezovalac programa Marjan Roblek pa je s svojim iskrivim humorjem izvajal iz poslušalcev valove smeha. In tako so bili vsi rojaki v Nemčiji, Franciji, Holandiji in Belgiji, ki so obiskali koncerte, z »Zadovoljnimi Kranjci« resnično zadovoljni!

Turnejo »Zadovoljnih Kranjcev« po Evropi je organizirala Slovenska izseljenska matica, podprli pa so jo tudi: Ljubljanska banka, RTV Ljubljana in turistično podjetje SAP. Največja pohvala za uspešno organizacijo pa gre brez dvoma prizadevnim društvenim delavcem v krajih, kjer so bili koncerti. Sodelovanje vseh društev ponovno dokazuje, da domača beseda in pesem resnično združuje vse dobro misleče rojake po svetu.

Plattenhardt pri Stuttgartu — V gostilni »Pri kroni«, ki jo vodi skupaj s svojo ženo slovenski gostilničar Vaupotič, je bila dvorana nabito polna. Veselo in živahno je bilo. K naši mizi je prišel tudi rojak Stan-ko Protner, ki je med drugim rekel: »Kako lepo je brati po naše.« Naročil se je na Rodno grudo in koledar. Tudi Marija Modic je bila vesela, ko je v Rodni grudi videla, da imamo tudi rubriko za otroke. »To bo nekaj za našega Andrejčka in Tomaža,« je rekla.

Aumetz, Francija — Kaj bolj pristrčnega težko doživiš na tujem. Ob prihodu v Aumetz nas je pozdravil otroški pevski zbor s kratkim koncertom. Mladi pevci ne govorijo slovensko, le pojejo, obljubljajo pa, da bodo kmalu tudi govorili po naše. Zdaj je njihova učiteljica Marija Petkovšek, ki zna vse: je pevovodja, odlično igra harmoniko, lepo govori slovensko in rada pomaga tudi pri društvenem delu.

Odborniki Slovenskega delavskega društva v Aumetzu so združili prijetno s koristnim. Še pred koncertom so sklicali sejo, povabili so tudi goste, in poročali o pestrem delu, o uspehih in težavah. Zanimiv je bil predvsem njihov predlog za tesnejšo povezavo slovenskih društev v Evropi. Srečevali naj bi se na malih kulturnih festivalih, ki bi jih prirejali vsako leto v drugem kraju. Za prvič bi organizacijo prevzeli v Aumetzu.

Freyning-Merlebach — »Ne morem si kaj, da se mi ob pesmi »Gor čez jezero« ne bi orosile oči, da ne bi mislil na dragi dom z mojo zibelko. Že davno smo odšli od

doma. Tri, štiri, pet let smo menili, da ostanemo v tujini, pa smo ostali za zmeraj. Histerično smo kopali premog, da bi se dokopali do denarja. Bilanca je slaba: živimo res, obogateli pa so drugi, ne mi.« Tako je rekel pred koncertom Jože Čadej. Tudi Martin Kos iz Merlebacha ni zadovoljen z obračunom življenja v tujini. Že sedemindvajset let je invalid zaradi rudniške nesreče. Pa delavni rojak Anton Škruba in koliko še drugih! Videli smo, kako je dragoceno vaše delo, kako svetel zgled boste drugim rodovom. Koliko ste naredili za ohranitev slovenske zavesti!

Predsednik društva sv. Barbare iz St. Avold-
Jean Pribošek je dejal, da njihovo društvo, ki je bilo ustanovljeno leta 1926, danes šteje 124 članov. Društvo »Triglav«, ustanovljeno leta 1923, ima 260 članov, predsednik pa je mladi Mirko Strukelj. Društvo »Jadran« je bilo ustanovljeno iz prejšnjih društev leta 1967 in ima danes 540 članov ter mešani in otroški pevski zbor; predsednik društva je Jože Čadej. **Heerlen, Nizozemska** — Prireditelji koncerta, člani Slovenskega pevskega društva »Zvon«, so prišli po nas z avtomobili do meje, nato pa so nas popeljali na svoje domove. Tako smo imeli tudi priložnost, da spoznamo življenje nizozemskih Slovencev.

Z urednikom radia Ljubljana Ernestom Petrinom sva bila gosta gospe Cili Robek. Njena sinova Anton in Franci sta naju sprejela z odkritim veseljem. Žal pa njunega očka Antona Robeka, nekdanjega predsednika »Zvona«, ni več med živimi. Zato pa mali Anton skrbi, da klavir ne ostane zapuščen. Pridno hodi v glasbeno šolo in vadi tudi doma, nikoli pa ne pozabi zaigrati tudi kake slovenske narodne pesmice, ki jih je njegov oče tako ljubil. Jugoslovanski ambasador na Nizozemskem Mirko Milutinović je priredil sprejem za vidnejše društvene delavce jugoslovanskih izseljenskih društev. Se posebej toplo je stisnil roko zaslužnemu predsedniku Zveze društev sv. Barbare Francu Grilu. **Eisden, Belgija** — V dvorani Concordia je bilo živahno že popoldne, ko je predsednik društva sv. Barbare Avgust Tanjšek skrbno pregledoval, kaj je še treba storiti, da bo do večera vse nared. Tajnika društva Jeana Smerketa je skrbelo, da zvečer dvorana ne bo polna. Jože Martinšek je nemirno hodil po dvorani, urejal mize in stole. Večer pa je uspel! Segali smo si v roke z znanci, odborniki, člani pevskih zborov, našimi naročniki. Vsa imena mi je nemogoče naštet. Verjemite pa mi, da vas ne bomo pozabili!

V dvorano je zvečer prišla tudi velika skupina naših »Holandčanov«. Za nami so prišli iz Herlena, da bi preživeli še en lep večer ob slovenskih melodijah.

Vera Valenci



Slovensko delavsko društvo Aumetz je izredno aktivno

Tajnik Tone Pišler, predsednik Martin Gorišek, član ansambla »Zadovoljni Kranjci« Marjan Kržišnik, odbornik Jože Peternel



Fabiane Peternel s prijateljico in gospa Jamnik z mlajšo hčerko iz Aumetza pred našim avtobusom



Na tromeji Holandija, Belgija, Nemčija v novembru 1971 — »Zadovoljni Kranjci«, skupina predstavnikov slov. pevskega društva »Zvon«, predsednik Matice, predstavnik radia Ljubljana Ernest Petrin in drugi

Lep pozdrav vsem Slovincem

dehlicam po svetu

Joëlle Čadej
Rue long champ 412 Cité d'Inès
Hombourg - Haut (57) France

Slovenske deklince v drugih deželah, to je za vas priložnost za dopisovanje! Pišite v francoskem jeziku!

Staneta Nosea ni več

V prometni nesreči v domačem kraju se je 16. oktobra smrtno ponesrečil Stane Nose. Doma je bil iz Šalke vasi pri Kočevju, s podjetjem IBT iz Trbovelj pa je bil zaposlen v Zahodnem Berlinu.

Komaj 11. septembra se je poročil z izbranko Darinko. Nista imela sreče, čeprav sta bila tako navezana eden na drugega. Z avtomobilom se je Stane odpravil na pot v domovino k svoji ženi, da bi z njo preživel proste dneve. Njegova pot pa je bila nasilno pretrgana le nekaj kilometrov pred domom.

Vsi, ki smo ga poznali in ga cenili kot dobrega člana kolektiva in prijatelja, smo se zbrali v Kolpingu in počastili njegov spomin. Naj mu bo lahka slovenska zemlja. Ohranili ga bomo v trajnem spominu. Ženi Darinki, staršem in sorodnikom izražamo iskreno sožalje.

R. Leskovšek, Berlin

BELGIJA



Umrli je Ivan Štumfelj

V mestu Farcienne, Heinaut v Belgiji je 9. novembra preteklo leto, odkar je umrl naš dolgoletni naročnik Ivan Štumfelj. Že od leta 1947 je bil upokojen, zdaj pa je zaradi rudaške bolezni silikoze umrl v 71. letu življenja. Vse svoje življenje si je želel za stalno vrniti v domovino in si tu urediti košček zemlje za miren počitek, pa mu ni bilo dano. Več let je imel težave s poklicno pokojnino, ko po si je to končno uredil, je bila bolezen prehuda. Pokojnikova žena mu je izpolnila zadnjo željo in njegovo truplo prepeljala v rojstni kraj v Slovenj Gradec, kjer je bil pokopan.

Rojak Štumfelj je bil zaveden Slovenec, ljubil je svojo domovino in zelo mu je bilo žal, da v zadnjih letih v kraju, kjer je živel, ni živelo več naših rojakov. Prav zato je bila njegova želja po domačem kraju še večja. Naj mu bo lahka domača gruda!

(nadaljevanje)

V Ljubljani me je brat pričakoval, vendar ne sredi noči. Po močnem zvonjenju pa je le prišel pogledat, kdo ga preganja pri mirnem počitku. Malo me je čudno pogledal, vendar pa je bilo kmalu vse urejeno in kmalu je bil tudi na mizi nedeljski zajtrk. Prvi dan mojega bivanja v Ljubljani je bila namreč nedelja.

Brat se je že prej odločil za kratek izlet do mojega rojstnega kraja in vesel sem bil, da sem se na mojem rojstnem domu srečal še z drugimi mojimi brati. Starše in mojega mlajšega brata pa sem moral obiskati na pokopališču...

Bil sem vesel, da sem preživel prijeten dan. Ko pa smo se vračali v Ljubljano, je ostal naš dom zaprt in prazen. V njem ni bilo več tople materine besede in skrbnih očetovih rok.

Ponedeljek in torek sta bila namenjena obiskom v Ljubljani. Bil sem na Slovenski izseljenski matici, Planinski zvezi Slovenije in ne vem, kje še vse. Vsi pogovori so bili v znamenju naših priprav za vzpon na očaka Triglav.

Naposled je le prišel 21. julij, dan, ki smo ga tako dolgo pričakovali. Bal sem se, da bom na zbornem mestu sam... Sijalo je lepo poletno sonce, ki mi je dajalo poguma. Ko sem prišel na zborni mesto, sem našel tam kar lepo skupinico. Med njimi nekaterih tudi nisem poznal. Kmalu je prišel čas za odhod. Vseh, ki so se prijavili, res ni bilo, vendar pa sem videl, da je ta skupina veselo razporejena in pripravljena na vse. Kmalu je prišel tudi zastopnik Slovenske izseljenske matice, ki nam je poklonila avtobus v ta namen in čutim se dolžnega, da se v imenu vseh izletnikov zahvalim za to darilo.

Vesela vožnja do doline Vrata je kmalu minila in pri slapu Peričnik smo se srečali z našimi tremi vodniki, ki so potem vse dni skrbeli za naše varno potovanje.

Od tod smo se »za trening« povzpeli do Aljažvega doma v Vratih. Sprehod je dobro del in laže mi je utripalo srce, ko sem v večerni zarji zagledal severno steno Triglava in vrh. Ta večer je bil zelo vesel in prijeten. V domu smo bili lepo sprejeti in kmalu so zadonele tudi vesele slovenske pesmi. Navsezadnje smo morali piti še fantovščino našega Jožeta in bilo je zelo veselo.

Naslednji dan je bilo konec lepega vremena in upali smo, da vsaj deževalo ne bi. Ko smo zavili na pot čez Prag, se je naša skupina kmalu razbila. Nekateri bi najraje pohiteli naprej, toda kmalu so se unesli. Malo preden smo prekoračili Prag, se nam je spet prikazal Triglav. Mislim si: Sprejmi nas varno v svoje okrilje in jutri ti podamo roko in te pozdravimo tako, kot smo si želeli v daljni Švici. Kra-

tek postanek pri triglavskem studencu in kmalu smo prispeli do Staničeve koče. S pravo lahkoto smo odložili nahrbtnike in se okrepčali s čajem, nato pa se tudi krepko najedli. Nato smo se napotili proti najvišji naši gorski postojanki na Kredarici. Kmalu smo prispeli, ker pa je bilo povsod tako polno, smo šli kmalu na svoja počivališča.

Končno je prišel tudi dan, ko smo stali na vrhu Triglava. Vrh nas je pozdravil kristalno čist. Odhajali smo, ko je bil pri koči še mrak. Ne vem, ali sem bil prvi ali zadnji na vrhu, toda ko sem stopil na vrh, sem za trenutek obstal in nemo gledal. Bil sem brez besed. Moja velika želja mi je bila izpolnjena in v srcu mi je bilo prijetno. V glavi so mi zvenele besede:

*Triglav, ti si kraljestvo, ti si raj,
dovoli, da se vrnem še k tebi nazaj!*

Nato je bil še krst tistih, ki so bili prvičkrat na vrhu, s požirkom piva pa smo počastili tudi Poldetov 42. rojstni dan. Zadel je tudi pesem »Triglav, moj dom...«. Ta pesem je prihajala iz naših grl s takim veseljem in spoštovanjem, kot še nikoli. S to pesmijo je bilo tudi kronano Slovensko planinsko društvo »Triglav« v Švici. Kmalu smo veseli in zadovoljni hiteli proti koči na Doliču. Odpočili smo se in okrepčali, nato pa hiteli naprej. Skupina je dobila vrvi okrog pasu in nežni spol je že postal molčeč in zaskrbljen, ko se je odpirala globina pod nami. Na koncu pa je le bilo splošno veselje, da je skupina premagala tudi to pot. Odprl se nam je prekrasen pogled na Triglavsko jezera in kmalu smo bili pri koči na Prehodavcih. V koči se je vrstila pesem za pesmijo. Zdelo se nam je, da nam je Triglav podaril te glasove.

Po dolini sedmerih jezer se je naša skupina porazgubila in potovali smo precej samostojno in razmišljali o prehojeni poti. Naše potovanje je šlo h koncu. Veseli večer, ki je bil predviden v koči pri sedmerih jezerih, je zaradi naše preutrujenosti odpadel.

Na dan odhoda je bil spet lep dan. Od jezer nas je pot vodila mimo sedmega, črnega jezera in Komarče, kjer smo si lomili noge na strmem spustu v dolino. Kratek postanek je bil še pri slapu Savica. Uradni zaključek izleta pa je bil pri koči Savica. Avtobus nas je odpeljal še na kosilo v Begunje, nato pa smo se veseli in zadovoljni razšli.

Na tem pohodu na Triglav je sodelovalo devet Slovencev iz Švice, trije so bili iz Slovenije in trije vodniki. Pri organizaciji in izvedbi so sodelovali: Slovenska izseljenska matica, Planinsko društvo Ljubljana-Matica, RTV Ljubljana. Vsem velja naša iskrena zahvala, posebej pa še vsem trem vodnikom.

Avugst Teropšič

Olajšave v postopku pred francoskimi organi

Ze dalj časa je v veljavi haaška konvencija o civilnem postopku, po kateri morajo države podpisnice omogočiti državljanom drugih držav podpisnic določene olajšave v civilnem sodnem ali upravnem postopku pred svojimi oblastmi. Na podlagi omenjene haaške konvencije sklepajo posamezne države podpisnice tudi dvostranske dogovore o konkretnih olajšavah, ki jih bodo nudile v postopku pred svojimi sodnimi oblastmi državljanom druge države podpisnice dogovora.

Tako je pričel v maju 1971 veljati tak sporazum tudi med Jugoslavijo in Francijo. Glavno načelo tega sporazuma je, da imajo jugoslovanski in francoski državljani ne glede na svoje stalno prebivališče prost dostop na sodišča druge države podpisnice sporazuma in da lahko pred njimi svobodno nastopajo ob enakih pogojih kakor državljani tiste države, pred katere sodišči se postopek odvija. Zato bodo lahko jugoslovanski državljani, ki uveljavljajo v Franciji razne civilne in trgovske zahteve, povsem izenačeni s francoskimi državljani tako glede varščine, ki jo morajo položiti v sodnem postopku, kakor tudi glede brezplačne sodne pomoči, ki je zagotovljena francoskim državljanom.

Določbe sporazuma govore tudi o vročanju aktov v civilnih in trgovskih zadevah strankam takrat, kadar je njihovo stalno prebivališče na območju druge države podpisnice.

Po sporazumu je tudi določena pravna pot za zaprosila, ki jih naslavljajo organi ene države podpisnice na organe druge države podpisnice. Jugoslovanska zaprosila bodo šla v teh primerih preko pristojnega republiškega sekretarja za pravosodje, francoska pa preko francoskega ministrstva za pravosodje.

Po določbah sporazuma pa je seveda možno neposredno posredovanje diplomatsko-konzularnih predstavništev ene države podpisnice v drugi državi podpisnici v okviru redne diplomatsko-konzularne prakse. Tako bodo torej jugoslovanska ambasada v Parizu, kakor tudi jugoslovanski konzulati v drugih francoskih mestih lahko sami izvrševali zaprosila jugoslovanskih organov za posamezna procesna dejanja, ki naj bi se opravila pred pristojnimi francoskimi organi.

Dr. Lev Svetek

Jugoslovansko-francoska konvencija o izročitvi

Jugoslovanska vlada je v septembru preteklega leta ratificirala konvencijo o izročitvi storilcev kaznivih dejanj (ekstradiciji), ki je bila podpisana lansko leto v Parizu. S to konvencijo se Jugoslavija in Francija zavezujeta, da bosta ob pogojih, ki jih določa konvencija, izročala osebe, ki so v eni od držav zagrešile kaznivo dejanje, pa so pobegnile v drugo državo pred kaznijo. Pogoji, ki jih postavlja konvencija, da se lahko zahteva izročitev neke osebe, so naslednji:

1. Dejanje mora biti kaznivo po kazenskih zakonodajah obeh držav;
2. za dejanje mora biti zagrožena kazen najmanj enega leta;
3. izročitev se lahko zahteva tudi v primeru, kadar je bil storilec v eni od obeh držav že kaznovan z zaporno kaznijo najmanj 6 mesecev.

Konvencija predvideva tudi primere, ko se izročitev ne more zahtevati. Ti primeri so naslednji:

1. ko neka oseba ni državljan države, ki zahteva izročitev;
2. ko je bila zoper takšno osebo na ozemlju zaprosene države že izrečena pravnomočna sodba zaradi istega kaznivega dejanja;
3. kadar je bilo kaznivo dejanje storjeno na ozemlju zaprosene države;
4. kadar je bilo kaznivo dejanje storjeno zunaj ozemlja Jugoslavije in Francije;
5. kadar je že nastopilo zastaranje kazenskega pregona ali izvršitve kazni;
6. kadar je bila izdana o tistem kaznivem dejanju v državi, ki zahteva izročitev, amnestija za takšna kazniva dejanja;
7. kadar gre zgolj za kršitev vojaške obveznosti;
8. kadar je pregon dopusten samo na zasebni predlog.

Posebej je urejeno izročanje političnih krivcev. V primerih, ko šteje zaprosena država storjeno dejanje za politično dejanje, se ne more zahtevati izročitev. Izjema so samo tista politična dejanja, ko gre za napad na življenje neke osebe, ki ni bil storjen v odprtem boju.

Končno je izvzeta iz konvencije o izročanju še ena vrsta kaznivih dejanj oziroma bolje rečeno prekrškov: to so davčni, taksni, carinski in devizni prekrški.

Dr. Lev Svetek

Dopolnitev konvencije med Jugoslavijo in Francijo

Številne jugoslovanske rudarje, ki so v času gospodarske krize po prvi svetovni vojni odšli na delo v Francijo in tam oboleli za rudarsko poklicno boleznijo — silikozo, je že dolgo časa mučilo vprašanje njihovih pravic, ki so si jih bili pridobili v francoskem zavarovanju za poklicne bolezni. Znano je namreč, da se ta bolezen pojavi zelo pozno, včasih celo po dolgih letih po prenehanju dela v rudniku. Predvsem pa so bili prizadeti tisti jugoslovanski delavci-rudarji, ki so se po drugi svetovni vojni vrnili v Jugoslavijo, pa jim do takrat še ni bila ugotovljena poklicna bolezen-silikozo. Ko pa se je ta bolezen pojavila v zelo težkih oblikah, so francoski pristojni organi izjavljali, da bolezen ni bila ugotovljena v Franciji in da mora torej jugoslovansko zavarovanje nositi breme dajatev za te bolezni. Še posebej zapleteni so bili primeri, ko so se jugoslovanski rudarji po vrnitvi v Jugoslavijo ponovno zaposlili v rudniku v Jugoslaviji: ko se je bolezen pojavila, so francoski organi, trdili, da so si jugoslovanski rudarji nakopali silikozo v jugoslovanskem rudniku, čeprav je znano, da v večini jugoslovanskih rudnikov ni sestavin, ki povzročajo silikozo.

Tako so ostali ti rudarji, nekateri so se po krajšem bivanju v Jugoslaviji ponovno vrnili v Francijo, drugi so dokončno ostali v Jugoslaviji, brez pravic iz zavarovanja za poklicno bolezen. Jugoslovanski organi namreč teh pravic niso priznavali iz razloga, ker zavarovanci te poklicne bolezni pač niso mogli pridobiti v jugoslovanskih rudnikih, francoski organi pa iz razloga, ker bolezen ni bila ugotovljena že v Franciji, temveč se je pojavila šele po več letih dela v Jugoslaviji.

Obe strani sta že leta 1967, ko je bila izdatno izboljšana konvencija o socialni varnosti med obema državama, sklenili rešiti tudi vprašanje obolenj za poklicno boleznijo-silikozo. Končno sta obe državi ratificirali spremembe in dopolnitve konvencije, s katerimi je to vprašanje urejeno, in pripadajo dajatve, ki jih do zdaj upokojeni rudarji niso mogli uveljaviti, tudi za nazaj od 1. februarja 1967, ko je bila novela h konvenciji podpisana.

Kako dopolnitev konvencije obravnava vprašanja, o katerih smo govorili?

Predvsem je važno določilo, po katerem se šteje, da je pogoj za dajatve izpolnjen

tudi takrat, če je bila bolezen, za katero je očitno, da je nastala na ozemlju ene države (npr. Francije), prvič ugotovljena na območju druge države (npr. Jugoslavije). S tem je omiljen predvsem pogoj, ki ga postavlja francoska zakonodaja o poklicnih boleznih, da se namreč priznavajo dajatve le tedaj, če je bila bolezen ugotovljena na ozemlju Francije: sedaj bodo morali francoski organi priznati dajatev tudi v primeru, če je bila bolezen prvič ugotovljena na območju Jugoslavije, jugoslovanski delavec-rudar pa je predhodno delal samo in izključno v francoskih rudnikih.

Druga vrsta primerov so tisti, ko je delal rudar v rudnikih tako v Franciji, kakor tudi v Jugoslaviji. V takšnih primerih bo priznalo dajatve zaradi poklicne boleznisilikoze zavarovanje tiste države, v katere rudnikih je zavarovanec *zadnjikrat opravljal takšno delo*. Če veže zakonodaja ene od držav (npr. Francija) pravico do dajatev na pogoj, da je morala biti poklicna bolezen ugotovljena v določenem času po prenehanju zadnjega dela, ki utegne povzročiti takšno bolezen, se upošteva tudi delo enake narave, ki ga je zavarovanec opravljal na ozemlju druge države, prav kakor bi bil zavarovanec to delo opravljal še naprej na ozemlju prve države (torej Francije). S tem torej odpadejo zapreke, ki so jih poprej postavljali francoski organi, češ da je bila silikoza ugotovljena šele potem, ko je jugoslovanski delavec-rudar zapustil Francijo in se zaposlil v jugoslovanskem rudniku: jugoslovanske zaposlitve v rudniku se torej enačijo z zaposlitvami v francoskih rudnikih in je s tem izpolnjen pogoj, ki ga terjajo za priznanje pravic iz silikoze francoska zakonodaja.

Podobno določa novela h konvenciji, da se morajo upoštevati rudarske zaposlitve v obeh državah za izpolnitev pogoja, da je zavarovanec delal neko najmanjšo predpisano dobo na delih, ki povzročajo rudarsko silikozo. Če torej predpisuje npr. francoska zakonodaja, da je moral biti zavarovanec zaposlen v rudnikih najmanj pet let, se vštejejo v to petletno obdobje tudi zaposlitve v jugoslovanskih rudnikih. Če se bo torej za ugotovitev pravic iz zavarovanja za poklicno bolezen upoštevala zaposlitve v rudnikih obeh držav, kakor je to obrazloženo zgoraj, se bodo dajatve razdelile med zavarovanja obeh držav v sorazmerju obdobja, ki jih je zavarovanec prebil na delu v rudnikih ene in druge države. Denarne dajatve (vštevši seveda tudi nezdodne rente) se bodo delile sorazmerno dobi starostnega zavarovanja, dopolnjeni po zakonodajah vsake od obeh držav-pogodbenc (torej Jugoslavije in Francije), nasproti skupnim obdobjem starostnega zavarovanja, dopolnjenim po zakonodaji obeh držav na dan, ko se pridobi pravica do teh dajatev.

Posebne določbe so predvidene za primer, ko je neki delavec-rudar že prejemal

dajatev za silikozo od zavarovanja ene od obeh držav, pa se mu je zdravstveno stanje pozneje poslabšalo. Tu se drugače rešujejo primeri, ko je tak uživalec spet delal v silikoznem rudniku, od primerov, ko uživalec ni več delal v rudniku, pa se mu je stanje vseeno poslabšalo.

Če prizadeti zavarovanec še nima vložene zahteve za dajatve iz naslova silikoze, naj to zahtevo v Jugoslaviji vloži nemudoma pri pristojnem republiškem zavodu za socialno zavarovanje, v Franciji pa pri nosilcu francoskega rudarskega zavarovanja. Če bo vložil zahtevo vsaj v dveh letih po uveljavitvi novele k sporazumu, mu bo šla dajatev od 1. februarja 1967, če ne pa šele od dneva vložitve zahteve. Zato je važno, da se vsi upravičenci prijavijo s svojo zahtevo čimprej.

Dr. Lev Svetek

Zdravstveno varstvo družin

Med Jugoslavijo in Francijo obstaja že dvajset let sporazum o socialni varnosti, ki je najstarejši sporazum, ki ga je nova Jugoslavija sklenila z neko tujo državo na področju socialne varnosti. Leta 1967 je bil ta sporazum izdatno noveliran in prilagojen novemu položaju, ki je nastal z velikim odlivom mladih jugoslovanskih delavcev v to državo. Z novelizacijo je bilo predvsem urejeno zdravstveno varstvo jugoslovanskih delavcev v času, ko se začasno mudijo na dopustu ali obisku v Jugoslaviji, prav tako pa tudi njihovih družin, naj živijo le-te z delavcem v Franciji, ali pa so ostale v svoji domovini Jugoslaviji.

Vtem ko je zdravstveno varstvo družin, ki ostanejo v Jugoslaviji, urejeno in tudi dejansko teče brez težav — saj je urejeno plačevanje zdravstvenih storitev, ki jih uživajo v Jugoslaviji, neposredno med socialnim zavarovanjem v Jugoslaviji in tistim v Franciji v obliki pavšalnega povračila teh stroškov — so večje težave z uveljavljanjem in plačevanjem zdravstvenega varstva tistih družinskih članov, ki živijo z jugoslovanskim delavcem v Franciji, pa zbolijo ali se ponesrečijo v času, ko se začasno mudijo doma v Jugoslaviji. V teh primerih ne pride do neposrednega obračuna nastalih stroškov med socialnim zavarovanjem Jugoslavije in Francije, temveč morajo ti družinski člani sami založiti stroške za zdravljenje v Jugoslaviji in jim te stroške šele naknadno povrne francosko bolniško zavarovanje. Da bi to dosegli, morajo ti družinski člani prinesiti s seboj iz Jugoslavije zdravniški izvid in mnenje o bolezni ali nesreči ozi-

roma ustrezno potrdilo bolnišnice ali drugega stacionarnega jugoslovanskega zavoda, kjer so se ti družinski člani zdravili, potem potrdilo o zdravlilih, ki so jih bili deležni, ter o drugih storitvah, ki so jim jih nudili zdravniki oziroma zdravstveni zavodi v Jugoslaviji. Vse to mora biti poleg tega prevedeno v francoščino, nakar šele lahko uveljavijo ti družinski člani povračilo plačanih stroškov zdravljenja v Jugoslaviji pri pristojni francoski bolniški blagajni.

V zadnjem času sta obe državi zaradi težav, ki pri tem nastajajo, pričeli razgovore o poenostavitvi postopka in plačevanja zdravstvenega varstva v teh primerih. Razgovori gredo v smeri, kakor so bila ta vprašanja urejena z nekaterimi drugimi sporazumi, ki jih je sklenila Jugoslavija npr. z Avstrijo, Zvezno republiko Nemčijo, Nizozemsko, Belgijo in še nekaterimi. Po teh sporazumih namreč plača socialno zavarovanje tiste tuje države, iz katere pride v domovino jugoslovanski delavec in njegovi družinski člani, tuja bolniška blagajna sama, ki je na posebnem obrazcu tudi prevzela stroške morebitnega zdravljenja v teh primerih v Jugoslaviji. Ti stroški se poračunajo neposredno med zavarovanji obeh držav in jugoslovanskemu delavcu niti njegovim družinskim članom ni potrebno, zalagati iz svojega žepa teh stroškov.

Hkrati z izboljšanjem zdravstvenega varstva družinskih članov bi se poenostavilo in izboljšalo tudi zdravstveno varstvo turistov v času, ko se mudijo v eni od obeh držav. Tudi tu mora namreč domače zavarovanje izrecno prevzeti jamstvo plačila stroškov zdravljenja, če naj dobi turist te stroške povrnjene.

Dr. Lev Svetek

Državljanstvo otroka

V Franciji, kjer sem že nekaj let zaposlen, sem se poročil z ženo, ki je prav tako kot jaz jugoslovanska državljanka. Pred nekaj meseci sva dobila otroka. Ker lahko za otroka uveljavimo nekatere ugodnosti le v primeru, če ga vpišemo v francosko državljanstvo, me zanima če bo otrok kasneje lahko dobil tudi jugoslovansko državljanstvo.

D. M. Francija

Ker sta oba z vašo ženo jugoslovanska državljana, je tudi vajin otrok jugoslovanski državljan ne glede na to, kje je bil rojen. Če bi pod kakršnimikoli pogoji otroku spremenili državljanstvo, bi ga lahko otrok ponovno dobil, če se do svojega 25. leta za stalno naseli v Jugoslaviji in vloži prošnjo za ponovni sprejem v jugoslovansko državljanstvo. Svetujemo, da se podrobneje pogovorite o tem na najbližjem jugoslovanskem konzulatu.

Jugoslovanski konzulati v Evropi

NEMČIJA

Botschaft der SFR Jugoslawien
Schlosstrasse 1
BAD GODESBERG

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Lindemannstrasse
DÜSSELDORF

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Taubenstrasse 4
STUTTART

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Böhmerwaldplatz 2
MÜNCHEN

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Harvesthuderweg 101
13 HAMBURG

Die Militärmission der SFR Jugoslawien
Tauberstrasse 16
1 BERLIN

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Melemstr. 18
6 FRANKFURT/MAIN

Vizekonsulat der SFR Jugoslawien
Baslerstr. 6
78 FREIBURG im Breisgau

ŠVICA

Botschaft der SFR Jugoslawien
Kalchegweg 38
BERN

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Eidmattstrasse 33
ZÜRICH

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Chemin Thury 5
GENEVE 5

SVEDSKA

Ambassade de la RSF de Yougoslavie
Strandvaegen 7-B 114 56
STOCKHOLM

Jugoslaviska konsulatet
Odinsgatan 20 A
411 03 GOETEBORG

Yugoslav vicekonsulate
Stora Nygatan 60 3tr
211 37 MALMÖ

AVSTRIJA

Botschaft der SFR Jugoslawien
Rennweg 3
WIEN III

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Radetzkystrasse 26
KLAGENFURT-CELOVEC

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Hilfsteichstrasse 10
GRAZ

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Fürstenallee 43
5020 SALZBURG

Jugosl. konzularna agencija
Schlossgraben
6800 FELDKIRCH

Jugosl. konzularna agencija
Wachrenergasse 4
4020 LINZ

FRANCIJA

Ambassade de la SFR Yougoslavie
54, Rue de la Faisanderie
PARIS XVIe

Consulat de la RSF Yougoslavie
5, Cours Franklin Roosevelt
69 — LYON 6

Consulat general de la RSF de Yougoslavie
Rue de Commandant Rolland
MARSEILLE (8e) 94

Consulat de la RSF de Yougoslavie
Boulevard Gambetta
STRASBOURG 15

BELGIJA

Ambassade de la RSF Yougoslavie
Avenue Emile de mot 11
BRUXELLES 1050

NIZOZEMSKA

The Embassy of the SFR of Yugoslavia
Groot Hertoginnelaan 30
THE HAGUE

DANSKA

Ambassade de la RSF de Yougoslavie
Svanevaenget 36
KØBENHAVEN

ITALIJA

Ambasciata della RSF Jugoslavia
Via dei Monti Parioli 20
ROMA

Generalni konzulat SFR Jugoslavije
Strada del Friuli 54
TRST

Generalni konzulat SFR Jugoslavije
Via Matilde Serao 54
MILANO

NORVEŠKA

Embassy of the SFR of Yugoslavia
Drammensveien 105
OSLO

VELIKA BRITANIJA

Embassy of the SFR of Yugoslavia
25, Kensington Gore
LONDON, S. W. 7
Konzularni oddelek
19 Upper Phillimore Gardens
LONDON, W. 8

Zlata razstava



Zlata monštranca iz 18. stoletja, Radgona
Foto: Joco Znidaršič

Zlatnina, to je dandanes predvsem zlata ura pa zlata zapestnica. Zlati uhanj so že staromodni. Nasploh se zdi, da je moderna doba vzela zlatu tisto veljavo in tisti blesk, ki ju je imel še pred nedavnim. Nekoč je imelo zlato silno veljavo. Dragocene zlate izdelke si je lahko razen cerkve privoščilo samo še plemstvo in pozneje bogato meščanstvo. Zlato je bilo predvsem cerkveno posodje — monštranca, ciborij, relikviarij, posode za vino, kelihi — ki jih uporabljajo duhovniki pri oltarju. Že oltar sam je pomenil verniku podobo raja na zemlji, predmeti, ki jih je pri maši uporabljal duhovnik, pa so pomenili sam stik z nebom.

Pokrajinski muzej v Mariboru je zbral najimennitnejše zlatarske izdelke, ki so nastali na Štajerskem ali pa so tja zašli, in jih prikazal na posebni razstavi. Razstava se je iz Maribora, kjer je bila deležna velikega zanimanja, preselila v Ljubljano. Tudi v Ljubljani teče skozi razstavne prostore nenehen tok obiskovalcev. Razstavljenih je 167 zlatih umetnin, ki so jih prinesli na razstavo iz številnih štajerskih cerkva, iz zagrebških cerkva in iz muzejev na štajer-

skem področju. Ker gre za predmete neizrekljive vrednosti, so v katalogu iz varnostnih razlogov opustili navedbo nahajališč, dragocena razstava pa je tudi skrbno zastražena.

Razgledovalca med zlatimi predmeti zlasti preseneti visoko število zlatarjev, ki so jih ugotovili na Štajerskem. Menda so jih arhivsko izpričali kar 162, verjetno pa jih je bilo še več. Najstarejša poročila o štajerskih zlatarjih segajo v štirinajsto stoletje.

Tradicija številnih zlatarskih delavnic se je na Štajerskem ohranila vse do danes. Celjska zlatarna je največja tovarna zlatega nakita pri nas.

Na razstavi so zastopana številna imena tujih in domačih zlatarjev. Za nas sta zlasti zanimivi imeni Joannesa Reimana in Johanna Zeckla iz Maribora, ki sta leta 1738 izdelala za zagrebško katedralo veliko relikviarije. Na njih so vtisnjeni mariborski mestni grb in mojstrova monograma. Zanimivo je, da je risal načrte za zlato cerkveno posodje tudi slavn slovenski arhitekt Jože Plečnik. Zlati predmeti po njegovih risbah se povsem razlikujejo od tradicionalnih tovrstnih izdelkov.

Razumljivo je, da so štajersko zlatarstvo oblikovali vsi umetnostni stili, zlasti gotika, renesansa, barok in rokoko. In razumljivo je, da je bila vseskozi najpomembnejši naročnik cerkev. Samo cerkev je zmogla naročiti velika zlatarska dela, kot so na primer zlate monštranice. V takšno veliko in zahtevno zlatarsko delo je vložena velika spretnost, smisel za lepoto, potrebnih je bilo tisoče ur natančnega dela. Med necerkvenimi izdelki vzbujajo na razstavi zanimanje predvsem gotski pivski rog, žezlo in meč mestnih sodnikov iz Ptuja in Maribora, reliefi in zlato posodje.

Zlati predmeti pričajo o ljudeh in dogodkih skozi stoletja. Pričajo tudi o razcvetu zlatarske obrti v rokoku, ki je na tekočem traku proizvajalo kelihe, ciborije, monštranice, kadilnice, svečnike, večne luči, itd., priča pa tudi o upadu zlatarske obrti takoj zatem. V času Napoleonovih vojn so štiri petine cerkvene in zasebne zlatnine in srebrnine pretopili v denar. Poslej si zlatarstvo nikoli več ni opomoglo, nekaj zaradi prihajajoče moderne dobe, nekaj zaradi pomanjkanja bogatih naročnikov.

J. K.

Slovenci v zgodovini

O tem, kako smo se Slovenci zapisovali v zgodovino in kateri so v njej tisti vrhovi, ki so v temelju odločali o naši nadaljnji usodi, smo se pogovarjali s prof. dr. Bogom Grafenauerjem, rednim profesorjem za zgodovino Slovencev na ljubljanski univerzi in piscem številnih znanstvenih razprav o zgodovini našega naroda. Dr. Bogo Grafenauer, ki se je tiste dni pripravljaj na srečanje koroških intelektualcev v Celovcu, nam je na naša vprašanja odgovoril takole.

Zanima nas vaš pogled na celotno podobo slovenske zgodovine, posebej pa še na tista poglavja, ki so še danes prisotna v naši zavesti in ki so najodločnejše spreminjala tok, v katerem se je gibalo naše obstajanje?

Prvo dejanje, s katerim Slovenci oziroma njihovi predniki posežejo v zgodovino Evrope, je naselitev tega obsežnega prostora med Donavo in Jadranskim morjem, ki je bil v njihovih rokah med 6. in 10. stoletjem. Drug tak pomemben dejavnik, ki je prisoten tudi pozneje v slovenski zgodovini in je v veliki meri tudi danes, je nastanek slovenske države Karantanije v vzhodnih Alpah in potem njeno razširjanje na prostor vseh Vzhodnih Alp in Panonije, kar je dalo nekaj stoletij trajajočo tradicijo v imenu Karantanija in Karantanci v smislu Slovenija in Slovenci v srednjem veku. Kasneje je eno osnovnih dejstev zmanjšanje tega prostora na eno tretjino in obenem kot vzporeden proces omejitvev Slovencev na vaški sloj, iz katerega se v 18. stoletju regenerira slovenski narod.

Slovenski narod poseže vnovič v zgodovino s kmečkimi punkti in reformacijo, se pravi s poskusom, da bi se osvobodil podrejenega socialnega položaja. Kmečki uporji so pomemben faktor tudi zaradi tega, ker so bili v vsem tem času, od propada Karantanije pa do 1. svetovne vojne edini tak dogodek, v katerem je bil slovenski človek tako odločen, ko hoče nekaj doseči, da mu za to ni bilo žal tvegati življenja ali premoženja. S temi punkti se v manjši meri lahko primerja dobrovoljsko gibanje oziroma boji za slovensko Koroško, v polni meri pa se da to obdobje primerjati šele z narod-

noosvobodilnim bojem, ki pa seveda to stopnjo po svojih dimenzijah in koncepcijah presega. Drugi dogodek iz 16. stoletja, ki je sicer veliko manj intenziven po svojih življenjskih oblikah, pa je reformacija s svojimi dosežki; z novim knjižnim jezikom postavi mejo slovenstva in ga poveže v dobi, ko se tradicija Karantanije združi. Dejstvo osnovnega zgodovinskega pomena je slovenska narodna prebujanje od konca 18. stoletja do sedemdesetih let 19. stoletja, odločilen prelom so leta pred prvo vojno, med njo in po njej. Nastanek stare Jugoslavije je vendarle pomemben za naš današnji položaj, kajti če je ne bi bilo, je vprašanje, če bi nastala Jugoslavija v tej sedanji obliki, in drugič, trdno sem prepričan, če ne bi takrat nastala, da bi bil nasledek podaljšane gospostva Avstrije prav gotovo izguba Dravske doline z Mariborom. To, da je takrat nastala Jugoslavija, je velikega pomena, čeprav smo izgubili Koroško. Kot zadnje tako pomembno obdobje, ki ga lahko že danes ocenimo, pa je narodnoosvobodilna borba.

Kako ocenjujete to najnovejše obdobje?

Doba NOB je v vseh pogledih vrh slovenske zgodovine in hkrati nekaj ključek vseh prejšnjih naprednih gibanj, od kmečkih uporov naprej. V narodnoosvobodilni vojni se združujejo komponenta narodnega osveščanja, komponenta borbe za socialno osvoboditev, ki se prej kažeta delno posamič, v celoto, poleg tega pa je to po svoji zgodovinski intenzivnosti v slovenskem narodnem življenju obdobje, ki ga v tem pogledu ni mogoče primerjati z nobenim drugim.

Kakšno vlogo je imel pri naši zgodovini in oblikovanju sedanosti prostor, ki so ga naselili Slovenci pred 1400 leti?

Ta element je malo drugačne narave. Z značajem prostora, ki so ga naselili Alpski Slovani, je zvezana naša kasnejša usoda. Če se človek zamisli v ta prostor, je gotovo, da je za nekatere predele bilo skrajno težko, da bi jih lahko tak, relativno majhen narod mogel držati. Tu mislim na Panonijo, ki je idealen prostor za nomade, na hodnik med Panonijo in južno Nemčijo, prostor ob Donavi, in na severne dele našega tedanjega ozemlja, gorske doline, kjer se ni dalo tako gosto naseliti kot drugje. Za sedanji slovenski prostor je značilen njegov srečen in nesrečen položaj hkrati, saj je to prostor, ki je izrazito prehodni in je to botrovalo pri dejstvu, da so imeli močnejši sosedni interesi Slovence toliko časa pod svojo oblastjo, kar je imelo svoje posledice za obseg slovenstva, za obseg konkretnega slovenskega ozemlja, za različne vplive, ki so se v različnih smereh širili med Slovence. Drugo dejstvo, na katerega bi rad opozoril, ker sežejo Slovenci z njim v svetovno zgodovino, so dejstva, ki so povezana s širjenjem krščanstva pri nas od 8. stoletja pa do Cirila in Metoda.

Ali se v svetovni zgodovini pojavljajo tudi drugi narodi, ki imajo podobne »ozemeljske« in siceršnje usode?

Takih primerov je več; vzemimo, na primer, Irce, narod, ki je skoraj izgubil svoj teritorij, prevzel angleščino, utrpel silen upad prebivalstva, ostala pa jim je narodna zavest. Primer, ki pa je bolj tragičen kot naš, je primer Židov, ki so se oblikovali v eni pokrajini in bili razseljeni po svetu.

Premikanje meje je stvar, ki jo lahko v srednjem veku opazimo v mnogih okoliših, zato tega premika slovenskih tal ne gre presoati kot »izgubo«, kajti tu gre v smislu srednjeveških dogajanj za dokaj naravne zadeve: zemlja, ki je bila prazna, ni nosila koristi, zato so jo naselili kolonisti. Druga stvar je seveda poseganje modernega časa v naš prostor, z germanizacijo, na primer.

Koliko so bili Slovenci v svoji zgodovini prisotni v zavesti ostalih evropskih narodov? So vedeli zanje?

Gotovo je bila Karantanija prisotna v zavesti tedanjega sveta. Da je izoblikovanje njenega slovanskega ljudstva prisotno v zavesti Evrope tistega časa, pa se vidi v dejstvu, koliko časa in kje vse se uporablja to ime za Karantance. Ta tradicija je v svetu prisotna posebej po obredu ustoličevanja koroških vojvod, ki je vzbujal zaradi svoje edinstvenosti pozornost po svetu. Na eno najzanimivejših potez te pozornosti je pred kratkim opozoril slovenski zgodovinar Felicijan, ki je danes v Združenih državah Amerike: v Jeffersonovi knjižnici je našel primerek knjige Jeana Bodina, kjer je opis ustoličevanja občrtan; to je znamenje, da je bil morda uporabljen kot gradivo za ameriško deklaracijo o neodvisnosti, ki jo je zasnoval Jefferson.

Kateri drugi dogodki so še odmevali v tistem času po svetu?

Veliki slovenski kmečki upor iz leta 1515 je bil velikokrat opažen v historiografiji, ne samo zato, ker je bil največji in najbolj odločen, ampak zato, ker je hkrati največji neposreden predhodnik nemške kmečke vojne v vsej Nemčiji. Na to njegovo dejstvo opozarja že Engels v svoji knjigi o nemški kmečki vojski.

Brez dvoma pa je šlo po svetu védenje o nas po posameznikih, ki so s svojimi deli opozarjali poleg drugega tudi na svoje etnično poreklo.

Jasno védenje o Slovencih kot etnični celoti je ravno posledica 16. stoletja. V tistem času je prodrli tako imenovani pokrajinski koncept, ki je imel za svojo podlago stanove in stanovske koncepcije: vsaka dežela je dežela zase, v nacijo pripada v vsaki deželi samo tista skupina, ki ima vse politične pravice. Jezikovna povezanost kot rezultat reformacije in njenega knjižnega dela pa je vendar to presegla in ustvarila izhodišče za novi razvoj slovenske skupnosti.

Ali bi nam lahko še povedali, kako slovensko zgodovinopisje, se pravi slovenska znanstvena javnost upošteva slovensko razseljenost po svetu?

Nastanek izseljenstva samega je eno izmed fundamentalnih dejstev za slovensko zgodovino, seveda tudi glede na nekatere težke posledice. Slovenci so, po študiji, ki jo je pred nekaj leti objavil prof. Vogelnek z ekonomske fakultete v Ljubljani, bili v začetku 19. stoletja z 0,58 odstotka vsega evropskega prebivalstva prisotni v Evropi. Glede na populacijski razvoj, ki je povezan tudi z izseljenstvom, se je ta odstotek znižal do prejšnjega desetletja na 0,28.



Vojvodski prestol na Gosposvetskem polju na Koroškem

Druga stvar je, v koliko se slovensko zgodovinopisje ukvarja z zgodovinsko usodo Slovencev, ki so po svetu. Tu smo še povsem na začetku.

Za zgodovino slovenskih izseljencev, zlasti za življenje zunaj, je naša historiografija brez dvoma pokazala premalo pozornosti. Obstoji sicer center za zgodovino slovenskega izseljenstva, ki je nastal na pobudo Izseljenske matice s prof. Zwittrom na čelu, vendar pa je ta center dejansko samo na papirju, kajti ta center obstaja skoraj samo v zbiranju tistega, kar nam posredujejo ljudje iz Amerike. Nekaj časa je sicer delo

val poseben zgodovinar kot honorarni sodelavec, dodeljen od inštituta za zgodovino delavskega gibanja, vendar ga je inštitut sedaj napotil na druge naloge. V tem pogledu, vidite, smo še pred praviimi začetki posvečanja zgodovini našega izseljenstva. Bržkone je takih strokovnjakov, ki se posvečajo izseljenstvu, danes več v Združenih državah Amerike kot pri nas. Seveda pa se moramo pri tem zavedati, da ameriško izseljenstvo ni edino, saj imamo izseljenke v Franciji, Nemčiji in drugje, in zlasti od leta 1918 dalje tudi po drugih predelih Jugoslavije.



Stane Lenardič

Skupina ameriških obiskovalcev v Sloveniji — večina je pripotovala prek agencije »Kollander World Travel«

skem narodnem domu. In to vse do nedavnega, ko je odprla svoje nove prostore v Euclidu.

»Kdaj so se začela uveljavljati letala?«

»Potovalna agencija »Kollander« je začela organizirati obiske v domovino z letali že okrog 1951. leta. V prvih skupinah je bilo 20 do 30 potnikov in so leteli najprej do Pariza, od tam pa so potovali z vlaki do Ljubljane. Toda letalski promet se je iz leta v leto večal in zdaj vozijo letala že direktno iz Clevelanda v Ljubljano.«

»Vi vodite agencijo »Kollander« že 15 let. Kaj se je po vaše mnenju bistveno spremenilo na področju turizma v primerjavi z obdobjem vašega očeta?«

»Predvsem je zelo naraslo število potnikov. Nekaj časa smo jih imeli letno 500 do 600. Zdaj jih imamo že 2000 in prihodnje leto jih bo že verjetno 2500.«

»Kakšno je zanimanje med novimi rodovi naših izseljencev za obisk domovine njihovih prednikov?«

»Nihče ni pričakoval, da se bodo potomci tako živo zanimali za deželo, od koder izhaja njihov rod. Tisti, ki enkrat obišejo Slovenijo, gotovo gredo še ponovno na obisk. Pokazalo se je tudi, da je Jugoslavija in še posebej Slovenija dobila prvo

Petdeset let potovanj prek „velike luže“

Pred petimi desetletji je naš rojak iz Poljčan Avgust Kollander ustanovil v slovenski naselbini v Clevelandu prvo slovensko potovalno agencijo in ji dal naslov »Kollander«. Ta agencija, ki je pognala trdne in globoke korenine v »ameriški Ljubljani«, je preživela vse težave in spremembe in se prilagodila tudi sodobnim turističnim tokovom. Poleg »Kollandra« je zdaj še več drugih potovalnih agencij, ki delujejo med Američani slovenskega rodu. Najstarejša pa je »Kollandrova« in je zato tudi del zgodovine naših rojakov v ZDA.

»Kdaj je odpotovala prva »Kollandrova« skupina na obisk v Slovenijo?« smo vprašali Avgusta Kollandra, posinovljenca ustanovitelja te agencije, ki se je pred kratkim mudil v Ljubljani.

»To je bilo 1921. leta. Zbirališče je bilo v Clevelandu, od koder so odpotovali v New York in od tam z ladjo v Francijo. Iz Pa-

riza pa so se odpeljali z brzovlakom direktno v Ljubljano. V skupini je bilo okoli 20 do 30 naših rojakov. To je bil skromen začetek.«

Pred drugo svetovno vojno je »Kollander« organiziral skupine od 20 do 80 rojakov in jih tudi sam spremljal na vsej poti. Potovanje z ladjo je trajalo od 6 do 7 dni do Francije. V Parizu je imela agencija svojega predstavnika, ki je prevzel skupino in organiziral, da so se odpeljali z vlakom do Ljubljane. Tako so potovali do zadnje vojne, ki je popolnoma zavrla to dejavnost. Mnogo naših rojakov se je borilo in je tudi padlo v bojih proti nacistom v Evropi.

V povojnih letih je agencija »Kollander« začela ponovno organizirati obiske stare domovine. Središče »ameriške Ljubljane« je bilo še vedno na aveniji S. Claire, agencija pa je imela svoj sedež v največjem slovenskem domu v tujini — v Sloven-

mesto med evropskimi državami. Najbolj privlačni so seveda izleti po Sloveniji.

»Kaj menite, ali se bo to zanimanje tudi v prihodnjih rodovih poglobljalo ali je to značilno samo za drugi in tretji rod?«

»Zdaj imamo največ potnikov iz druge in tretje generacije. Zanimivo je, da ne govorijo več slovensko, počutijo pa se kot Slovenci.«

»Kakšen se vam zdi prispevek in vloga Slovenske izseljenske matice?«

»Delo Matice je zelo važno in lahko rečem, da jo povsod poznajo in cenijo. Toplina in pristrčnost, s katero Matica sprejema naše ljudi, zelo ugodno in dobro vpliva na goste. Prepričan sem, da bo treba v prihodnje še okrepiti vlogo Matice, da se poglobijo in utrdijo kulturne vezi med novimi generacijami in domovino njihovih prednikov.

Matica je dala velik prispevek k navezovanju kulturnih stikov z drugo in tretjo

generacijo naših izseljencev. Začelo se je z izmenjavo pevskih zborov in zdaj se to vsako leto bolj širi. Prihodnje leto bo samo v organizaciji »Kollandra« prišlo na obisk v Slovenijo že kar pet ansamblov. Prepričan sem, če se bo tako nadaljevalo, da bomo uspeli navezati tudi z mlajšimi rodovi Američanov slovenskega rodu pristne, globoke, prijateljske in trajne kulturne stike.«

»Kakšne so najbolj značilne pripombe tistih, ki so v zadnjem času obiskali Slovenijo?«

»V zadnjih letih ne bi mogel reči, da bi bilo več bistvenih negativnih pritožb. Čutiti je, da so se izboljšale hotelske usluge, organizacija je dobra, predvsem pa Slovenci povsod toplo in pristrčno sprejmejo naše ljudi.«

»S katerimi turističnimi agencijami največ sodelujete?«

»Že dvajset let delamo stalno in največ s Kompasom. Seveda tudi z drugimi. V zadnjem času lahko rečem, da je kvaliteta uslug na veliki višini, da so gostje zadovoljni z obiskom v domovini kakor tudi s potovanji, ki jih organiziramo po drugih evropskih državah.«

»Kaj pa vi, ali radi prihajate na obisk?«

»Zelo sem srečen in izkoristim vsako priložnost, da lahko obiščem najlepše kraje Slovenije in jadransko obalo.«

»Koliko naših rojakov je »Kollander« pripeljal v teh petih desetletjih v domovino?«

»Približno 35 do 40.000 potnikov in od tega jih je bilo 95 odstotkov Američanov slovenskega rodu. V vseh petih desetletjih pa nismo imeli nobene nesreče.«

Ameriško - slovenski par na

»Kmečki ohceti 1972«

»Kmečka ohcet«, ki je vsako leto zadnjo soboto v maju po ljubljanskih ulicah, se je že uveljavila kot ena izmed največjih folklornih prireditev v Evropi. Številnim poročnim parom iz Jugoslavije in drugih evropskih dežel se bo letos pridružil tudi poročni par, ki so ga izbrali Slovenci v Pennsylvaniji. Ob tej priložnosti bo prišla iz Pittsburgha tudi skupina izletnikov, ki si bodo ogledali vse prireditve ob »Kmečki ohceti« ter se odpravili na izlete po Sloveniji. Imena ženina in neveste nam še nista znana, predstavili pa ju bomo takoj, ko bomo dobili potrebno gradivo.

Srečanje

Spoštovanje do znanja – to je bila dota

Vatro Grill, znani ameriški Slovenec, nekdanji urednik več slovenskih listov in kulturni delavec, že od maja živi v Sloveniji. Včasih se srečamo na cesti, tu in tam nas obiše na Matici, sicer pa redno obiskuje kulturne prireditve, predvsem pa koncerte.

Nerad je pristal na kratek pomenek o sebi, o letih preživetih v Ameriki in o svojem delu.

Doma je iz Soteske pri Moravčah na Gorenjskem, iz doma, kjer niso poznali bogastva. Oče in mati pa sta zelo rada brala. Iz knjig sta črpala znanje in spoznavala lepoto domače besede. Spoštovanje do znanja, to je bila dota, ki sta jo vsadila v srci svojih dveh otrok – sina in hčerke. Tri leta je Vatro v Ljubljani obiskoval gimnazijo. Ko pa mu je bilo štirinajst let, je tik pred začetkom prve svetovne vojne, avgusta 1913, mati z družino odpotovala za očetom v Ameriko.

V Clevelandu so se ustavili. Kako je bilo? Prvi vtisi in doživetja so bila porazna. Saj so se znašli v tako čisto drugačnem okolju, niso znali jezika in še in še... Vatro je prinesel s seboj nekaj svojih najljubših knjig. Ščasoma so se živeli. Vatro je koristila nemščina, ki jo je govoril zelo dobro. Angleščine se je zatem kar hitro naučil. Šestnajstleten je dobil prvo zaposlitev kot pisar v tovarni ženske konfekcije. Vključil se je tudi v društveno življenje, ki je bilo takrat v Clevelandu živo razgibano. Postal je tajnik Slovenske narodne čitalnice. Pri clevelandski podružnici Slovenskega in zatem jugoslovanskega republičanskega združenja je bil zapisnikar. V čitalnici se je posebej navezal na Mika Laha, brata pisatelja Ivana Laha. Čitalnica je takrat prejemale številne časopise in leposlovne revije in lepo zalogo knjig.

Ker je oče hitro ostarel, je že z dvajsetim letom postal Vatro glavni skrbnik družine. To ni bilo lahko, saj je bil zaslužek pisarja pičel, čeprav je nekajkrat menjal delodajalca. Srečanje s Frankom Lunko iz Sevnice, ki je bil kot črkostavec zaposlen pri listu Clevelandska Amerika, mu je nudilo nove možnosti. Lunka se mu je namreč ponudil, da ga nauči staviti na stroj. Zares se je Vatro v nekaj tednih naučil tega dela. Ko je leta 1917 Lunka odpotoval in je bilo pri Clevelandski Ameriki prosto mesto črkostavca, so zaposlili Grilla.

Urednik Louis Pirc je hitro spoznal, da zna novi črkostavec kaj več kakor pa samo postavljati stavek in tako je Vatro postal obenem tudi reporter tega lista. Ko je aprila 1918 začel izhajati v Clevelandu dnevnik Enakopravnost, se je Vatro Grill zaposlil najprej kot črkostavec.

Prvi urednik tega lista je bil Janko N. Rogelj. Tega je nasledil Zvonko Novak, za njim pa je urejal Enakopravnost Sabec. Ker je bil list v hudi krizi, v večnem pomanjkanju denarja, so se uredniki hitro menjavali. Za Sabcem je prevzel uredništvo Vatro Grill. Še preden je dopolnil 21. leto je postal urednik. Od tedaj je bilo njegovo publicistično delo tesno povezano z urejevanjem raznih publikacij. Uredil je dvajset letnikov Enakopravnosti, clevelandskega slovenskega dnevnika, in pet letnikov glasila Slovenske svobodomiselne podporne zveze Napredek. Ta list je izhajal od avgusta 1936 do decembra 1941, do takrat, ko se je organizacija vključila v Slovensko narodno podporno jednoto. Uredil je dva letnika glasila Ameriške bratske zveze



Vatro Grill

(American Fraternal Union) angleško-slovenske Nove dobe (New Era) in en letnik mesečnika odvetniške zbornice okraja Cuyahoga v Clevelandu.

Po dvajsetem letu je začel ponovno študirati. Izobraževal se je v dnevnik in večernih razredih zasebnih šol in leta 1925 položil odvetniški izpit pred vrhovnim sodiščem države Ohio. Zatem je bil štirinajst let nameščen pri javnem tožilstvu mesta Cleveland, pet od teh kot zastopnik mesta pred prizivnimi sodišči vseh stopenj, vključno vrhovno sodišče ZDA, tri leta pa je bil prvi pomočnik javnega tožilca. Zadnja štiri leta pred upokojitvijo v letu 1963 je bil pomočnik državnega justičnega sekretarja s sedežem v Columbusu, glavnem mestu Ohia.

Ce posežemo za desetletja nazaj v kulturno zgodovino slovenskega Clevelanda, tudi tam pogosto zasledimo na vidnem mestu ime Vatra J. Grilla. Pri dramskem društvu Ivan Cankar je sodeloval kot režiser in igravec. Bil je član direktorija Slovenskega narodnega doma in predsednik njegovega prosvetnega odbora. Kot pevec baritonist je pel pri pevskem zboru Zarja in pri Glasbeni matici. Kot režiser ali pevec je nastopal v spevoigrah, operetah in operah.

To je kratek obris življenjske poti enega naših mož, ki se je znašel v ameriškem življenju in bil aktiven kot Slovenec in kot Američan.

Zdaj, ko je na obisku pri nas, ga je posebej navdušila visoka stopnja naše glasbene kulture. V Slovenski filharmoniji ne zamudi nobenega koncerta. Vsak je zanj posebno doživetje.

Vrnite se za stalno, bi ga radi povabili, a vemo, da je odločitev težka. V Ameriki je družina. Z ženo Ann, ameriško Slovenko, rojeno Bergočevro, sta vzgojila dva sinova, ki sta oba v uglednih službah. Starejši, profesor na univerzi British Columbia v Vancouvru, je doktor oceanografije, mlajši pa je pri State Departmentu. Tudi štirje vnuki so tam. Res ni lahko, če si razpet med dve deželi, dve domovini.

Rojak Grill, imejte se lepo med nami!

I. S.

Francija

Dan republike smo lepo praznovali

V nedeljo 21. novembra smo v Sallauminu praznovali letošnji dan republike. Kakor vsa leta doslej je bila prostorna dvorana nabito polna. Rojakom so se pridružili tudi številni pripadniki drugih narodnosti, kakor Poljaki, Francozi in drugi. V imenu Združenja Jugoslovancev je navzoče pozdravil predsednik društva. Na tem slavlju so bili med nami tudi vidni predstavniki jugoslovanske ambasade v Parizu. V svoji sredi smo pozdravili generalnega konzula Nedeljka Zoriča, konzula in ostale. Redkokdaj se sliši, da bi kak ambasadur drugih držav tako prišel med svoje ljudi kakor prihajajo naši. Zato pa smo tega tembolj veseli in na to ponosni. V okviru pobratimstva med Sallauminom in Trbovljami nas je obiskala tudi delegacija iz Trbovelj, katero je vodil tajnik Krevl. S seboj so pripeljali ansambel Tineta Jelena iz Trbovelj. Ti so veliko pripomogli, da je slavlje tako lepo uspelo. Ob priljubljenih zvokih domače godbe so se zavrteli mladi in starejši. Za slovo pa smo si po stari navadi zapeli nekaj priljubljenih domačih pesmi. Ob takih priložnostih se mi stari spomnimo svojih mladih let, ko smo ob sobotnih večerih prepevali pod okni deklet in v zahvalo prejeli rdeč nagelj in rožmarin, pa morda še kaj...

Da je proslava tako lepo uspela, so veliko pripomogli odborniki Združenja, predvsem mladi, ki vselej radi poprimejo in sodelujejo pri vseh delih, ki jih terjajo takšne prireditve.

Vsem, ki so kakorkoli pripomogli k lepemu uspehu tega našega slavlja, izrekamo najlepšo zahvalo in želimo, da ostane tako tudi v bodoče!

Justin Čebul,
predsednik Združenja

Društvo Jadran žaluje

Z žalostjo v srcu smo se v Merlebachu v soboto 30. oktobra poslavljali od Franca Jurjavčiča, zvestega odbornika in pevca društva Jadran v Freyming — Merlebachu. Nenadoma, čisto nepričakovano je odšel iz naše srede, star komaj 65 let. Zadnjo nedeljo je bil še pri pevski vaji, nekaj dni zatem pa je omahnil, zadet od kapi. Doma je bil iz Račevega pri Škofji Loki. Že od leta 1945 je bil odbornik in pevec pri društvu. Nobeno delo mu ni bilo prenaporno, če je bilo potrebno pomagati društvu. Zato ga bomo zdaj tembolj pogrešali.

Kako drag nam je bil, je pokazal tudi njegov pogreb. Tri zastave in številni po-

grebci so ga spremljali na zadnji poti. Z zastavami so ga pospremili: naše društvo Jadran, tukajšnje rudarsko društvo in sindikat C. G. T. Grob so mu zasuli z venci in cvetjem, med katerimi je bil tudi venec našega društva in spominska plošča s poslovnim napisom. V imenu vseh nas se je ob odprtem grobu poslovil od pokojnika in se mu zahvalil za dolgoletno sodelovanje predstavnik našega društva, pevski zbor pa je občuteno zapel »Vigred se povrne«.

Pokojni Jurjavčič je bil res zaveden društveni delavec in tudi zvest naročnik Rodne grude in Izseljenskega koledarja. Za vse, kar je storil v dobro našemu društvu, so mu društveniki Jadrana toplo hvaležni. Ostal nam bo v trajnem spominu, sorodnikom pa izrekamo iskreno sožalje.

V zadnjem času smo izgubili kar šest članov. Med njimi tudi dolgoletnega pevca Ivana Vunška, po rodu iz Brežic, ki je umrl v visoki starosti 81 let. V Franciji je bil že od leta 1924. Rad je prepeval v naših pevskih zborih. Bil je dober basist. Tudi od njega se je naš zbor poslovil s pesmijo. Zapeli so mu tisto večno lepo pesem »Lipa zelenela je«, ki tako posebej lepo doni in zato mnogi žele, da jim jo zapojejo ob zadnjem slovesu.

Anton Škruba

Belgija

Zadovoljni Kranjci so bili med nami

Pri društvu svete Barbare smo se lani kar pošteno razgibali. Konec oktobra smo priredili tradicionalno Vinsko trgatev, ki je bila spet zelo dobro obiskana. Igral je poljski orkester, ki je zelo dober, pa tudi primerno drag. Prav po domače smo se zabavali do ranega jutra.

Dne 14. novembra smo pa imeli Slovenski večer, ki je bil res nekaj izrednega. Proslavljali smo dvajseto obletnico Slovenske izseljenske matice ter izseljenskih oddaj ljubljanskega radia. Med nami so bili predsednik Matice Drago Seliger, urednik radijskih oddaj na radiu Ljubljana Ernest Petrin in upravnica matičnih publikacij Vera Valenci. Z njimi so prišli Zadovoljni Kranjci, znani slovenski narodno zabavni ansambel, ki je nastopil na prireditvi v dvorani Concordia. Dvorana se je v nekaj minutah čisto napolnila.

Predsednik Tanjšek je pozdravil navzoče in se zahvalil za tako lep obisk. V kratkem, jednatem govoru je spregovoril o delu Matice v preteklih letih in o programu za prihodnje. Predstavnike Matice in RTV Ljubljana je pozdravil tudi osemdesetletni častni predsednik društva sv. Barbare, Pankracij Spital in se zahvalil Matici za dosedanje delo za naše izseljence in pripo-

ročil, da tako nadaljujejo tudi v prihodnje. Ta večni mladenič je izrazil posebno zadovoljstvo, ko je zvedel, da je gostovanje Zadovoljnih Kranjcev podprla tudi Ljubljanska banka in agencija SAP. Zahvalil se je vsem, ki so to prijetno gostovanje omogočili.

Ansambel Zadovoljni Kranjci se ni nič poznalo, da imajo za seboj kar naporno potovanje in nastope. Pol ure so igrali, pa smo morali izključiti gretje dvorane, ker so nas Kranjci že preveč ogreli. Za vse vesele ljudi je bilo v dvorani premalo prostora. Na plesišču je bilo plesalcev kakor mravelj. Vse je bilo veselo in razigrano. Veliko prekmalu smo se morali posloviti od Zadovoljnih Kranjcev. Pridite še! smo jim klicali. Vrnite se čimprej spet med nas!

Všec so bili tudi domačinom. Povprašujejo, če imajo svoje plošče. Da, to je bil zares Slovenski dan, ki ne bo tako kmalu pozabljen! Iskrena hvala Slovenski izseljenski matici in RTV Ljubljana za ta in druge vaše obiske.

Zahvala tudi vsem, ki so sodelovali pri organizaciji prireditve ter našim rojakom iz Genka, Charleroi, Serainga ter iz Holanije, ki so se udeležili prireditve v tako lepem številu.

Društvo sv. Barbare v Eisdeni je lani 27. novembra sodelovalo na Festivalu glasbe in petja. Ta mednarodni festival je bil v Dilsenu. Na njem je nastopila samo mladina, najmlajši je bil 4-letni harmonikar. Naša mladina je nastopila v slovenskih narodnih nošah. Dne 26. decembra smo v dvorani Concordia priredili dan naše mladine. Program je bil precej obširen in pester. Obsegal je petje, deklamacije, glasbo in mladinsko igro »Ni lepo«, ki jo je napisala naša požrtvovalna Tončka Trkajeva. Seveda je prišel tudi Dedek mrz ter prinesel darila za pridne in manj pridne otroke in tudi za nekaj res pridnih odraslih.

Ob zaključku pa še to: Za obnovo naše društvene zastave so prispevali: Pankracij Spital 1000 bf in Andrej Stradovnik 1000 bf. Hvala!

Vsem sodelavcem Slovenske izseljenske matice in vsem rojakom doma in po svetu pošiljamo prav prijetne pozdrave.

Za odbor: J. Smerke

ZDA

Letos pa pridemo

Konec oktobra je naša Zarja priredila v Slovenskem domu v Euclidu pester koncert, kjer smo res zelo uživali. Dvorana je bila spet premajhna. Publika je bila zelo razigrana. Ob zaključku so pevci dodali še Slakovo »Hej, prijatelj...« Vsi smo peli in vriskali, da je kar grmel. Zdaj se Zarjani vadijo za novo ploščo, ki jo bodo

kmalu posneli. Kakor ste bili že obveščeni, bo pevski zbor Zarja v letu 1972 obiskal Slovenijo. Tudi midva z ženo spet prideva ter bova ostala pri vas v lepi Sloveniji dalj časa.

Koledar je že v Clevelandu. Kakor je razvidno iz poročil, je zelo bogat, tako si bomo z njim krajšali zimske dneve, ki so že tu. Rodne grude pa v Clevelandu še od septembra nismo prejeli in zato vsi naročniki malo godrnjamo. Tople pozdrave.

Feliks in Jennie Strumbel

Zakaj ni Rodne grude?

Iz ZDA smo prejeli že več pritožb, da v v zadnjih mesecih ne dobe Rodne grude. Naša uprava je septembrsko številko Rodne grude odposlala naročnikom v Ameriko in drugam 23. avgusta. Oktobrska številka revije je bila odposlana 27. septembra, novembrska 28. oktobra, decembrska pa 6. decembra. Tisk decembrske številke se je malo zakasnil zaradi osmih strani v barvah, ki so vključene v tej številki. Pri naslednjih številkah tudi nameravamo nekaj strani tiskati v barvah, izhajale pa bodo redno in bodo tudi takoj odposlane naročnikom. Kaj je torej vzrok, da naši naročniki v ZDA niso v redu prejeli zadnjih števil Rodne grude, ki so bile od tukaj v redu odposlane? Prav gotovo krivda ni pri nas, ampak najbrž bo temu kriva stavka ameriških pristaniških delavcev.

Uredništvo

Nov grob v Detroitu

Iz Detroita smo prejeli žalostno sporočilo, da je tam 10. oktobra nenadoma umrl naš dolgoletni naročnik John Zornik. Soproga nam je sporočila, da ni nič bolehal. Ko so šli obiskat znanca je bil zelo dobro razpoložen. Po povratku pa je potožil, da ga boli glava. Stanje se mu je hitro poslabšalo in po prevozu v bolnico je umrl. Iskreno sočustvujemo s soprogo, sinom in ostalimi sorodniki, pokojnega pa bomo ohranili v lepem spominu.

Slovenci v Euclidu

V slovenskih ameriških listih smo prebrali, da ima Euclid pri Clevelandu sorazmerno največ slovenskega prebivalstva v vseh mestih države Ohio, nekateri pravijo, da morda celo v vsej Ameriki. V tem mestu se brez udeležbe in soodločanja Slovencev redkokaj zgodi. Naši ljudje so zraven, pa naj gre za gradnjo javnih cest ali drugih javnih zgradb, ali pa kadar je kaj novega v zvezi s šolami in pravosodjem. Nekdanji euclidski župan Sims in tudi zdajšnji župan Knuth Slovence zelo upoštevata, na kar smo lahko ponosni tudi mi v Sloveniji. Ta dva moža sta imenovala na odgovorna mesta v občinski upravi številne slovenske može. Tako je Robert Drobnick mestni gradbeni svetnik, Stan Česen mestni inženir, Anthony Šuštaršič visok mestni uradnik, Robert Debevec direktor mestnega pravnega oddelka itd.



V začetku oktobra je v Chicagu gostoval narodnozabavni ansambel Slovenski instrumentalni kvintet, ki je 10. oktobra nastopil tudi na svečani proslavi 20-letnice Slovenskega radijskega programa. Ves čas vodita ta program znana društvena delavca Ludvik in Corinne Leskovar. Dvorana je bila nabit polna, programu pa je sledila z veliko pozornostjo, kar je vsekakor dokaz, da je takih prireditev še premalo. Na sliki vidimo (stoje od leve proti desni): vodja kvinteta Janez Kalšek, Mrs. Corinne Leskovar, Andrej Smole, »Gospodična Slovenskega dneva« Miss Margie Metkovich, Ivo Zupančič, Lud Leskovar, Danica Filipič, Inge Bruegemann in Vili Kralj; v sprednji vrsti pa so: Miriam Leskovar, France Korbar, prejšnja Miss Slovenskega dneva Maria Hozjan in Ludvik Leskovar, mlajši.



Članici pevskega zbora Zarja Jannie Mramor in Milči Blatnik.
Foto: F. Strumbel

Argentina

Pepca Štekarjeva

Lani v juniju je v Buenos Airesu tragično preminula Pepca Štekarjeva. Pri prehodu čez progo jo je povozil vlak. Pokojna Pepca je bila rojena marca 1. 1906 v Števerjanu v Goriških Brdih. V Argentino se je izselila leta 1925. Tam se je poročila s Francem Štekarjem. Imela sta štiri sinove. Sin Rodolfo je pred nekaj leti kot štipendist Slovenske izseljenske matice študiral v Ljubljani. Zdaj je v Buenos Airesu zaposlen v gradbeništvu in je tajnik pri društvu Ljudski oder, kjer je bila njegova mati članica od ustanovitve.

Pokojna je bila skrbna mati in zavedna Slovenka. Pred nekaj leti je bila na obisku v domovini in je obljubila, da se po nekaj letih spet vidimo. Žal se ji ta želja ni uresničila. Pri Ljudskem odru je bila zelo aktivna pri ženskem odseku društva. Posebej se je izkazala, ko je društvo v prvih povojnih letih zbiralo pomoč za obnovo domovine.

Ohranili jo bomo v častnem in trajnem spominu!





Slovenski dom »Triglav« v Canberri, Avstralija bo brez dvoma eden izmed najlepših slovenskih domov po svetu. Tamkajšnji Slovenci so v to veliko investicijo vložili veliko svojega truda in tudi denarja. Svečana otvoritev doma bo ob gostovanju ansambla Lojzeta Slaka prihodnji marec.



Organizatorji koncertne turnee ansambla Lojzeta Slaka po Avstraliji, ki so se zbrali v Canberri ter se pogovorili o vseh podrobnostih v zvezi z gostovanjem. Na sliki so od leve proti desni: P. Česnik, A. Brežnik, V. Ovijač, F. Žokanj, L. Košorok, M. Persič in F. Bresnik, ki ga je ta začasni odbor pooblastil za urejanje tekočih zadev in za stike z Matico.

Braziliija

Srečanja s Slovenci v Sao Paulo

Malo srečanj z našimi izseljenci me je tako živo zadelo kot srečanje z našimi v največjem industrijskem mestu Južne Amerike, Sao Paulo. Mesto sem obiskal z neko novinarsko delegacijo in sem se dogovoril za srečanje z njimi sredi tedna, za ob desetih zvečer. Šele ob enajstih mi je uspelo priti na dogovorjeno mesto. V eni izmed centralnih četrti tega velenesta, Vila Mariana, in tudi na eni izmed znanih ulic, imajo naši stari izseljenci svoje društvo in svoj dom. Na koncu velike dvoranice, ob leseni mizi in ob kozarcu vinca in gurana, brezalkoholne brazilske pijače, so me čakali odborniki društva s predsednikom g. Alojzom Beletom. Rojaki Venceslav Gulin, Franc Mozetič, Mario Mozetič, Anton Stepančič, Ivan Pregelj in Ivan Uršič so zgovorno pripovedovali ne samo o njihovem prihodu v Brazilijo, o njihovem trdem življenju, kakor tudi o društvu.

Skoraj vsi razen g. Beleta, ki je poudaril, da je Kranjec, so Primorci. V Brazilijo so prišli pred 40 leti, nekateri s trebuhom za kruhom, kateremu se je pridružil še stalni italijanski pritisk na Slovence. V Braziliji so se skoraj vsi zaposlili kot gradbeniki, velika večina pa je kasneje začela s svojim podjetji. Zagotovili so mi, da je njihov delež pri gradnji Sao Paula res ogromen in da ni med njimi nikogar, ki se ne bi uveljavil v gospodarskem življenju. Njihovi sinovi in hčerke, v veliki večini poročeni z Brazilkami ali Brazilci, so končali univerzo in nadaljujejo očetovo tradicijo dela in poštenosti.

Njihov boj za obstanek ni bil lahek. Kmalu po prihodu so ustanovili svoje društvo, ki se zdaj imenuje Sociedade Beneficiente e Recreativa Bertioja, ter deluje v lastnih prostorih na ulici Bertioja, šte. 127, Sao Paulo. V začetku druge svetovne vojne so jih nekateri imeli za Italijane zaradi nji-

hovega prihoda z italijanskih predelov. Vendar jim brazilske oblasti niso delale nikoli nobenih težav pri delu društva. Društvo danes šteje skoraj 120 članov, od katerih je dovršen del Brazilcev, potomcev naših izseljencev. Poleg svečanih prireditev ob Dnevu republike 29. novembra, praznujejo tudi Novo leto ter se udeležujejo vseh prireditev, ki jih organizira naš konzulat v tem mestu.

Njihov stik z domovino, čeprav nekateri še niso prišli na obisk, je nekaj izrednega. Njihov govor je čist, njihova slovenščina je res slovenščina. V vsem pogovoru se nikomur niti enkrat ni zreklo, da bi moral iskati kakšno besedo ali uporabljati portugalsko besedo, da bi si pomagal izražati. Poleg Rodne grude prebirajo tudi Delo ter nekaj drugih časnikov in revij. Njihovo poznavanje dogodkov doma je občudovanja vredno. Naš pogovor je napeljal na novo пристanišče v Kopru, katerega vsi izredno občudujejo, kot strokovnjaki gradbeniki in kot Slovenci. Medtem ko pogovor teče, predvsem o domovini, se pojavijo solze in pogled se umakne v daljavo. Pa vendar se mi prav takrat zazdi, da je njihova »slovenskost« pravzaprav najbolj poplačana z žilavostjo in trdnostjo ter uspehi, ki so jih dosegli oni in, ki jih dosegajo njihovi otroci. Njih ta tuj svet ni zmel niti požrl. Njihova pripadnost Sloveniji je nekaj izrednega. In še bolj izredna je njihova pripadnost osnovnim delavskim idealom. Njihova vez z novo Jugoslavijo, njihovo navdušenje nad izgradnjo nove države presega meje mojega razvajenega razuma. Po mnenju enega izmed njih, pravzaprav odgovor na moje vprašanje, zakaj se ne družijo toliko z novimi naseljenci, je prišel kratek in jedrnat odgovor: »Imamo popolnoma drugačna mnenja in poglede na Jugoslavijo. Medtem ko se oni družijo okoli cerkve, se mi družimo v domu, ki smo ga sami zgradili.« V nadaljnjem razgovoru sem jim poskušal dokazati, da le ti novi niso tako hudi sovražniki, da bi bilo morebiti dobro, ko bi imeli več stika,

saj jih je konec koncev izredno malo, če se primerjajo z drugimi izseljenci. Na to so mi odgovorili, da bodo še premislili. Gornje pisanje je pravzaprav bolj osebna impresija kot pa poročilo. Skrb odborikov slovenskega društva iz Sao Paula, da se o njih piše čisto resnico, je tako velika, da tudi jaz ne bom ušel njihovim kritikam. Malo užaljeni so mi trdili, da noben novinar še ni pisal o njih in o zgodovini njihovega društva čiste resnice. Gornje beležke so torej le zapis z bežnega in nepozabnega srečanja s slovenskimi koreninami v Sao Paulo.

Bogdan Šalej

Kdo je brazilski »Yanes«

Uveljavljanje Slovencev v brazilskem življenju je skoraj že vsakdanja stvar. Medtem ko je dipl. ing. elektrotehnike Martin Crnugelj naredil nov načrt za razsvetljavo največjega nogometnega stadiona na svetu Maracana, pa dipl. ing. gradbeništva Roberto Belé nadzoruje gradnjo enega izmed najvažnejših delov podzemeljske železnice v Sao Paulo. Zdravnica dr. Milena Uršič predava na medicinski fakulteti v Sao Paulo. Na industrijskem polju pa Janez Hlebanja, katerega tovarna Metalurgica Yanes Ltda. proizvaja plinske svetilke ter camping opremo kot plinske grelce, štedilnike ter drugo, prodaja pod zaščitno znamko Yanes po vsej Latinski Ameriki. Tako je »Yanes« že znana znamka v Čilu, Peruju, Boliviji in drugod. Tudi na kulturnem polju se Slovenci dobro uveljavljamo, saj imamo patra Alojza Zvera, ki je direktor filozofske fakultete. Dipl. ing. Andrej Kranjc, metalurg, pa predava na univerzah v Sao Paulo in po vsej Braziliji, saj velja za največjega brazilskega specialista za jekla.

Bogdan Šalej

Med pennsylvanskimi Slovenci

V Cleveland se bom še vrnil, tokrat pa se naj popeljem na kratek izlet med naše rojake v Pennsylvaniji. Slovenci v tej ameriški državi nikakor ne želijo zaostajati za svojimi rojaki v Clevelandu — ožje razpredeno organizacijsko mrežo hočejo nadomestiti s prizadevnim delom.

Moj prvi dan v Pennsylvaniji je bil tudi moje prvo presenečenje. Mike Kumer v Universal, Pa., nam je postregel z domačim (to se pravi doma narejenim) vinom in prijetna družba, ki se je zbrala zaradi mojega prihoda, se je še bolj razgibala. Prišla je Mary Skerlong, pa John Fabec, Frank Štefančič, Frank Cvetaš, jugoslovanski konzul Topali in seveda prijazna gostiteljica Mike Kumer in njegova žena. Ker so bili z nami kar trije člani znanega Pittsburškega slovenskega okteta, seveda ni šlo tudi brez petja. Kar lepo smo zapeli. Kmalu smo bili v iskrenem, sproščenem pogovoru, pa čeprav se pred tem skoraj nismo poznali. V našem pogovoru ni bilo zaprek, besede — slovenske in angleške — so bile resničen odsev naših misli. Pennsylvanski Slovenci so Matici zamerili, ker smo ob Slakovem gostovanju v Pennsylvaniji tako malo pisali v Rodni grudi. Pojasnil sem jim, da so imeli Slaki v dveh mesecih okrog trideset nastopov in nemo-goče je bilo pisati o vsakem posebej, zato smo včasih preprosto napisali, da je bilo lepo, da je bilo čudovito, kar je bilo tudi v resnici, saj je turneja v celoti zelo lepo uspela. Za poročilo o turneji je bil v Rodni grudi omejen prostor, gradiva pa veliko, zato ga je bilo treba kasneje skrajšati. Posameznim krajem smo določili del prostora, ki ga res ni bilo veliko. Tako je prišlo tudi do tega, da o Pennsylvaniji res ni bilo veliko napisanega. Tako sem se opravičeval. Upam, da so mi verjeli, vendar danes vidim, da nismo storili prav. O delu prizadevnih rojakov v Pennsylvaniji bi resnično morali napisati več.

Nekateri naši rojaki v Pennsylvaniji so v organizacijo Slakove turneje vložili ogromno truda in žrtvovali veliko svojega prostega časa. Predvsem naj tu omenim prizadevnega predsednika Slovenskega doma Johna Fabca, ki ni nikoli pomislil na kakršnokoli plačilo, želel pa si je vsaj moralnega priznanja. Tudi drugi so se čutili zapostavljene, ker niso prejeli priznanja, ki so si ga zaslužili. O vsem tem smo se pogovarjali tisti večer pri Miku Kumru. In to sem zapisal zaradi tega, da bi vsaj deloma popravil prejšnjo pomanjkljivost.

Mike Kumer mi je žrtvoval ves dan, da mi je razkazal nekatere pennsylvanske slovenske zanimivosti. Tako sva se najprej ustavila v Strabanu. To je bila pred nekaj desetletji skoraj izključno slovenska vas,

ko so bili v bližini še aktivni rudniki. Danes je nekoliko drugače, Slovenci oziroma potomci naših ljudi pa še vedno dajejo pečat temu kraju. Ponos Strabana je lepa nova stavba Slovenske hranilnice in posojilnice (Slovenian Savinds and Loan Association), ki jo še danes vodi slovenski upravni odbor, sekretar banke pa je mladi Albert Tomšič, ki je hkrati tudi eden izmed stebrov KSKJ v tem kraju. Dve slovenski organizaciji v tem kraju, KSKJ in SNPJ, imata tudi velika domova. Največja trgovina v kraju je slovenska zadruha. Na seznamu delničarjev, ki visi ob vhodu, sem prebral večinoma slovenska imena.

Slovenska narodna podpora ima v Pennsylvaniji vrsto domov, ki so svojo najpomembnejšo nalogo opravljali v preteklih desetletjih, deloma pa jo opravljajo tudi še danes. Seveda je njih delo s časom prešlo na drugačne osnove, ki pa imajo svoj pomen. Brez dvoma je najpomembnejši podvig Slovenske narodne podpore jednote v preteklih nekaj letih zgraditev rekreacijskega središča v Ennon Valley. Razkazal mi ga je Mike Kumer. Menim, da je moje navdušenje nad Ennon Valleyem opravičeno, saj je tu prava oaza miru sredi industrijske pokrajine. Počitniški center SNPJ se je že izkopal iz začetnih težav, člani pa sem vse pogostejše zahajajo. V poletnih mesecih je Ennon Valley pravi sedež SNPJ, tu so družabna in poslovna srečanja, sem prihajajo ljudje na počitnice, na izlete ali pa le na partijo golfa. V Ennon Valley prihitijo človek, da se spočije po vele mestnem trušču, da si nabere moči za delo. Zemljišče zajema skoraj 500 akrov; tu je veliko in lepo oskrbovano igrišče za golf, plavalni bazen, kakih dvajset lično opremljenih počitniških hišic, upravna stavba z banketno dvorano in drugimi potrebnimi prostori. Bolje, da se ne trudim naštevati vsega, ker bom gotovo kaj pozabil, videl pa sem, da so graditelji resnično upoštevali vse želje. Prepričan sem, da bo marsikdo, ki mu je danes žal, da je SNPJ vložila toliko denarja v Ennon Valley, šele v prihodnjih letih spoznal veliko vrednost te investicije.

Za trenutek sem lahko pokukal tudi v jugoslovansko sobo na pittsburški univerzi; žal je bilo ravno takrat predavanje, zato se nisem mogel zadržati dalj. Violet Ruparcich in John Gregorich sta mi z veseljem razkazovala to in druge splošne znamenitosti mesta Pittsburgh. Mimogrede smo se pogovarjali še o načrtih, ki jih imata s svojo folklorno skupino »Pittsburgh Junior Tamburitans«. V letu 1972 nameravajo ponovno obiskati Jugoslavijo in prirediti nekaj koncertov. O njihovih načrtih bomo še pisali.

Violet Ruparcich vadi tudi novo skupino otrok, ki včasih že nastopijo na kakih prireditvah v Herminieju. O tem mi je kasneje pripovedoval tudi Martin Serro, ko me je vozil po Westmorelandu. Ponosno mi je razkazal slovenski dom (ballroom) v Herminieju, pikniške prostore v Evans-townu, obiskala pa sva tudi nekatere slovenske podjetnike. Brat Martina Serra je lastnik zelo lepo urejene tovarne trailerjev, Frank Shuster ima tovarno vrat in oken, v njej pa je zaposlena vsa njegova družina. Otroci nekdanjih rudarjev so si torej uredili življenje drugače, delo je lažje, zaslužek pa verjetno boljši. Stevilni otroci slovenskih rudarjev, ki so se potili v pennsylvanskih rudnikih, so danes na uglednih delovnih mestih v velikih tovarnah ali pa so celo lastniki tovarn. Srečal sem tudi prijaznega Jožeta Pergarja, ki je zaposlen kot inženir v znani tovarni Westinghouse, pa priljubljenega zdravnika dr. Černeta, s katerim smo se srečali tudi lani v Sloveniji. Zanimiv je bil tudi obisk v tovarni reflektorjev, ki jo vodi mladi Slovenec Donald Fink, v njej pa je zaposlenih še veliko naših rojakov, med drugimi sva se srečala tudi z našim novim naročnikom Jožetom Kenda.

»Kako lepo je pri vas v Sloveniji, še bomo prišli!« so mi zatrjevali vsi, s katerimi sem se srečal. Američani slovenskega rodu so bili morda med prvimi, ki so začeli ugotavljati, da svet ni tako velik, da Slovenija od Amerike ni tako zelo daleč. In še nekaj: vesel sem bil, ko sem videl, da Slovenci v Ameriki tako zelo drže skupaj, da se pogosto srečujejo, da obujajo spomine na prijetne počitnice v Sloveniji in da spodbujajo še druge, naj se odpravijo na pot. Zato Martinu Serru, ki skupaj z agencijo K & M organizira izletniške skupine, ni težko napolniti letala.

»Ze zdaj imam petdeset potnikov,« mi je pripovedoval, »za izlet na ljubljansko Kmečko ohcet, ki bo konec maja.« To je bilo v oktobru, prepričan pa sem, da je Serro do danes zbral že 150 potnikov, kolikor jih je potrebno za najem letala. Ob lepih spominih na obisk Slovenije je minilo tudi srečanje z našo staro znanko, mojo dolensko rojakinjo Mary Skerlong, napovedovalko na slovenski radijski uri v Pittsburghu, in z njeno prijateljico Mici Kožel, ki si je od brata sposodila njegov najboljši avtomobil, da mi je pokazala nekatere zanimivosti pittsburške okolice. Prepričan sem, da se bom z obema rojakinjama še srečal v Sloveniji, ki jo imata obe tako radi. Seveda nas bo še obiskala tudi Micina mama, saj je kljub visokim letom še vedno tako mladostna in živahna. Trije dnevi med Slovenci v Pennsylvaniji so bili zame pravo presenečenje. Ob gričih, ki tako spominjajo na Slovenijo, sem spoznaval, zakaj se je tod naselilo toliko Slovencev.

Jože Prešeren



Azra Kristančič
dipl. psiholog

Kdo lahko mirno, kot da se ne bi nič zgodilo, sprejme prihod novega člana družine na svet. Celo tisti, katerim rojstvo otroka onemogoči ureničitev nekaterih zastavljenih življenjskih ciljev, ne morejo skriti svojega veselja, ko malo bitje z vekanjem opozarja nase in zahteva hrano, toplino in ljubezen.

Ni treba posebej opozarjati, da prihod novega člana družine ne spremeni samo življenje družin (upoštevati je pač treba otroka), ampak tudi družinski proračun. Ko je otrok majhen, je razumljivo, da starši poskrbijo po svojih močeh za vse, kar potrebuje, da je treba odšteti precej več tisočakov kot prej. In če se tem težnjam pridruži še znana želja mnogih staršev: »Hočem, da ima moj otrok vse tisto, kar sam v otroštvu nisem imel,« potem se začne marsikdo ozirati tudi čez mejo.

»Ko se je mojemu sinu in snahi rodil sin, sem bila najbolj srečna stara mama. Misli-la sem, kako lepo bo, da jima lahko po-magam in da živimo vsi skupaj. Na tihem sem mislila, da le nisem odveč na tem svetu in da jima lahko veliko pomagam, če bom pazila otroka. Toda, ta sreča, ko smo živeli skupaj, ni trajala dolgo. Naj-prej se je odpravil v svet sin, ki je trdil, da bo čez leto ali dve doma. Toda kmalu je poklical še snaho, češ da ji je našel zelo dobro službo. Ko se je sin odpravljal

Otroci potrebujejo

Ljubezen

oziroma odločil za tujino, je rekel: »No-čem, da mojemu sinu primanjkuje kar-koli!«

Načrti so načrti, življenje jih neredko spreminja. Nekaj mesecev se spremeni v leto, leta pa v dolga leta, pa čeprav so ob odhodu mnogi trdno prepričani, da bodo le začasno, kratek čas živeli ločeno. Žal pa kmalu starši ugotovijo, da zaradi na-rave dela v tujini, prezaposlenosti, drage-ga življenja, problemov z varstvom otrok, šolanja itd., skupno življenje ni mogoče. Nekateri živijo zato v nenehnem konfliktu med družino in tolaženjem samega sebe. Čas pa mineva in meseci se spreminjajo v leta.

Posledice?!

»Že peto leto imam v reji prizadetega otroka, katerega starši so v tujini. Starši mojega varovanca so doma na Primor-skem. Najprej se je odpravil v tujino otro-kov oče. Mati s plačo snažilke je komaj shajala in preživljala dva otroka. Ko so zdravniki in psihologi ugotovili, da je eden

od otrok (zdaj je pri meni) slušno prizadet, ga je mati zaradi ustreznega usposablja-nja morala oddati v rejo k meni v Ljub-ljano. Niti pol leta ni minilo, ko je prišla povedat, da gre tudi ona za možem v Av-strijo in da bo prav kmalu prišla nazaj. Toda meseci in zdaj leta so minevala, nje niti očeta pa ni nazaj. Res je, da prideta za praznike domov in prineseta otroku oblačila in veliko igrač. Otrok se jih raz-veseli, toda ne toliko kot bi se jih po mojem prepričanju moral.

Zdaj, ko je fant star skoraj sedem let, pa imam velike težave z njim. V šoli se, kot pravi učiteljica, bolj slabo uči. Doma nima miru in kar naprej se giblje. Uboga me čedalje manj in mi celo nagaja. Večkrat mi, ko mu kaj ukažem, reče: »Ti ne moja mama!« Ker je gluha, se težko pogovorim z njim, toda še s tistimi skromnimi izrazi mi pove marsikaj. Srce me boli, ko gle-dam otroka. Ko bi mu vsaj lahko razložila malo bolj, zakaj je nenehno pri meni in ne pri svojih starših in zakaj jih toliko časa ni. Tovarišice v šoli pravijo, da je otrok moten tako v čustvovanju kot v vedenju. Jaz pa ne znam pomagati.«

In ko tako starši svojemu šele rojenemu otroku želijo dati vse tisto, česar sami niso imeli, pogosto pozabijo, da ni vse v mate-rialnih dobrinah in dragih igračah, ki jih otrok dobi le ob obisku staršev. Prav tako otrok ne dobi vsega, če starši »garajo« nekje v tujini, da bo imel hišo, avto ali kaj podobnega.

Z ločenim življenjem od svojih otrok starši ne dajo tistega, kar najbolj potrebujejo: njihovo prisotnost in s tem ljubezen in varnost, ki jo vsak otrok lahko čuti le ob svojih starših. V želji, da otrok ne bi občutil gmotnega pomanjkanja, ga starši s svojo odsotnostjo prisilijo v čustveno la-koto. Posledice pa so mnogo hujše: otrok že na startu v življenje čuti negotovost, prikrasnost, zapostavljenost, kar vse onemogoča, da se razvije v zdravo oseb-nost, ki bo kos življenjskim zahtevam.

»Po dveh letih bivanja v tujini sva se z možem vrnila. Otroka sva pustila pri moji teti, ki ga je ta čas vzgajala. Ko sva odšla, je bila deklica stara dve leti. Zdaj je stara





Solarji na Kozjanskem

že štiri in pol leta in še vedno moči posteljo. Vse kaže, da jo je teta zanemarjala, ker je ni naučila niti tega, da bi uporabljala kahlico. Pa tudi drugače se mi ne zdi, da bi bila živahna, je bolj »cmerava«. Zdaj sem že šest mesecev doma, pa me še vedno odklanja in jo moram prav s silo stisniti k sebi. Mislim si, če bi teta drugače ravnala z njo, bi deklica ne bila tako reagirala.«

Nekateri prej, drugi pozneje le pohitijo nazaj k svojim otrokom. Toda neredko je prepozno, da bi jim vrnil tisto, kar so jim vzeli: skrb, ljubezen, nežnost in varnost. Začuden, ogorčen in nekateri celo globoko razočarani nad reakcijami svojih otrok se sprašujejo: »Zakaj, zakaj je otrok takšen? Saj sem se zaradi njega odpravil v tujino, da bo imel lepše življenje, kot sem ga imel sam?«

Nekateri starši pozabijo, da so merila sreče za otroka drugačna in da so bolj srečni, če so s starši, pa čeprav se igrajo s polenom, ki jim pomeni avtomobil.

Res je, da nam denar omogoča udobno življenje in da marsikaj lahko kupimo. Toda prav tako je tudi res, da duševnega ravnotežja, notranjega zadovoljstva, ljubezni in čustvenih vezi med ljudmi ne moremo kupiti. Življenje nam nenehno dokazuje, da pretirano hlapčevanje gmotnim potrebam ovira pravičen otrokov razvoj, ker duši njegovo aktivnost.

Ižanka piše

V svojem zadnjem dopisu sem v Rodni grudi opisala, kako je v New Yorku. Medtem pa sem bila spet na obisku v Sloveniji dva meseca in pol. Videla sem, da se je v zadnjih šestih letih življenje v Jugoslaviji zelo izboljšalo. Bila sem na dveh piknikih, ki so bili prirejeni za nas izseljence: v Škofji Loki in v Kamniški Bistrici. Oba sta bila zelo dobro obiskana in sta lepo uspela. Vsepovsod vidiš živo razgibanost in napredek. Ljudje so prijazni in veseli, kar dokazuje, da je danes njihovo življenje lažje, kakor pa je bilo naše pred desetletji, ko smo morali zapustiti lepo Slovenijo in iti v druge kraje za boljši kruh.

Med svojim obiskom v Jugoslaviji sem prejela 1. avgusta hudo žalostno brzojavko s sporočilom, da sta se 31. julija mojemu sinu Jožetu smrtno ponesrečila oba sinova. Šla sta obiskat sorodnike v Kirkland Lake v Kanadi. Tri dni sta bila tam, dobro razpoložena in nista slutila, da ju čaka smrt. Zdaj oba moja zlata vnuka v cvetu mladosti počivata v črni zemlji. Naše rane se ne bodo zacelile do groba.

Mary Tursich
Terrace, New York

Jutri za kosilo

Fižolova juha iz vrečke

Rezanci s suhim mesom

Zelena, korenje in hren v solati

Jabolka v vinu

Rezanci s suhim mesom

Domače ali kupljene široke rezance skuhamo, odcedimo in malo ohladimo. V skledi penasto umešamo 8 dkg surovega masla ali margarine, 2 vžvrkljani jajci, nekaj žlic kisle smetane ter dodamo drobno sesekljano prekajeno svinino. Vse dobro premešamo ter zmešamo z rezanci. Te zatem stresemo v pomashčeno ponev, polijemo zgoraj z raztopljeno maščobo (maslo, margarina ali mast) ter pečemo v pečici pol ure.

Solata iz zelene, korenja in hrena

To je prav okusna, izdatna solata, ki nam prinese zlasti pri zimskih jedilniških prijetno spremembo. Naredimo pa jo takole: Nekaj rdečih korenčkov (kollično določi gospodinja po številu članov družine), olupljeno zelenino korenino in olupljen hren nastrgamo, ter v skledi premešamo, solimo, dodamo ščepec sladkorja, okisamo z limoninim sokom ter okus dopolnimo še z nekaj žlicami dobre kisle smetane. Solato premešamo in ponudimo.

Jabolka v vinu

Vzamemo srednjevelika jabolka, jih olupimo, odstranimo peščišče, zatem pa jih zložimo v kozico z vrelim belim vinom, ki naj sega do polovice jabolka. Jabolka osladkamo in odišavimo s cimetom. Ko so jabolka mehka, jih v sredi napolnimo z dobro marmelado ali vloženi brusnicami. Jabolka ponudimo v steklenih skledicah (za vsakega člana po dve jabolki).

Ljubi otroci!

Spet je prišlo novo leto in ker je novo, bo prav gotovo lepše, boljše in imenitnejše.

V starem letu smo pustili vse, kar je bilo slabega, grdega in nerabnega. S seboj pa bomo odnesli vse vesele spomine in mnogo, mnogo toplih želja:

da bi bili vse dni v novem letu srečni in zadovoljni, predvsem pa, da bi se zmerom imeli radi — mi vas in vi nas!

Srečno!

Črtomir Šinkovec

UGANKA

Beli metulji
so sedli v poljane,
na njih — ste čuli —
krakajo vrane.

(6aus)



Prežihov Voranc

Levi devžej

(Odlomek)

Sosedovi otroci so često prihajali k nam čez polje. Pri nas tudi ni bila bogatija doma, ker smo bili le najemniki, toda taka trdoba kakor pri sosedovih pri nas ni bila. Naša mati je bila dobrega srca, sosedove sirote so se ji smilile in je zmerom našla zanje kaj ostankov, kakega sadja ali kos kruha... Zato so otroci našo mater silno vzljubili in so ji rekli: »Teta«. Mi, domači otroci, smo sčasoma postali ljubosumni, ker jih je imela skoraj rajši kot nas. Nekoč smo ji to tudi vrgli v lice. Takrat se je razžalostila, čez nekaj časa pa je rekla:

»Sosedovi otroci so siroteji, ker nimajo matere.«

To je bilo opravičilo za njeno veliko ljubezen.

Pred odhodom je mati otroke zmerom obdarovala. Če ni bilo drugega, je bil dober domač kruh, navadno pa je prišlo na vrsto še kako sadje, suho ali presno ali pa še kaj boljšega. Kadar so sosedovi prihajali k nam goli ali bosí, jih je tudi nekako oblekla v

primerne stare cape, zakaj tudi pri nas za obleko ni bilo predobro.

Včasih je potem, ko je že vsak otrok držal v rokah kos kruha, odrezala še en kos, ga izročila Naniki in ji rekla: »Na, to je pa za vašo babico, ki nima zob.«

Pri sosedu so namreč imeli tudi babico, ki je bila še veliko starejša kakor naša in je vedno ležala v dimnici na kupu slame.

Pri teh delitvah, posebno, kadar so bili na vrsti orehi in drugo suho sadje, je natlačila otrokom vse žepe, kolikor so jih imeli. Starejši otroci so se takrat navadno mnogo bolje odrezali, ker so imeli večje žepe v svojih oblekah. Včasih pa so nosili tudi jopiče svojega očeta, v katerih so bili žepi skoraj brez dna.

Nekoč je bil mali Nacej v jopiču, ki mu je bil mnogo prevelik. Mati mu je napolnila desni žep do vrha z orehi in s suhimi češpljami. Levega žepa pa ni takoj zagledala, ker je bil pod veliko zaplato.

Tedaj je Nacej pokazal na levi žep in zaklical s kislim obrazom in glasom, ki je šel na jok: »Teta, tu je še en devžej!« Materin obraz je prekril smehlaj, nato je Naceju napolnila še ta žep s suhim sadjem.



Sonce se od daleč skriva,
vrana leta okrog hiše,
tanek veter zunaj piše,
tla pa debel sneg pokriva.

Simon Jenko

Oton Župančič

Ciciban posluša očetovo uro

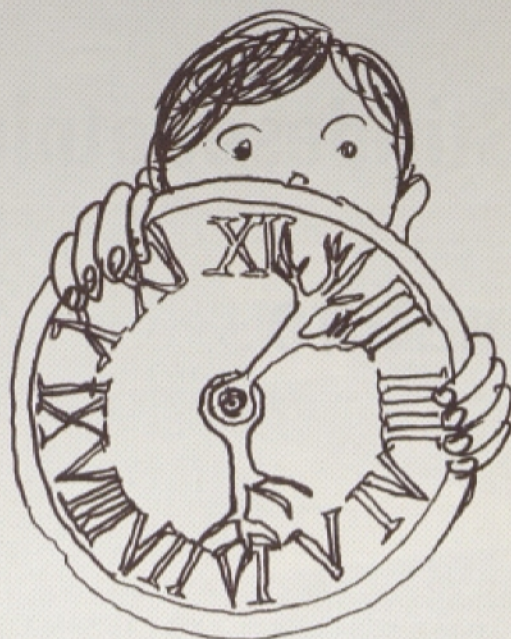
Očka, kaj pa je v tej zlati igrački?
Kaj to nabija nalahno ves čas?
— Ciciban, veš, to so drobni kovački,
božji kovački, da kujejo čas.

Kujejo dneve in tedne in leta,
s klavirci naglimi kujemo čas,
vsemu, karkoli pod soncem se kreta,
k rojstvu in k smrti zvonkljajo ves čas.

Tik-tak! na delo, v skrbi nas budi,
pota nam merijo, spremljajo nas,
vsakemu svojo pojó melodijo,
srcem človeškim skrivnosten ukaz. —

Očka, povej mi: ti božji kovački...
ali bi slišal njih pesem i jaz?
— Sinko, le kloni uho k tej igrački,
čul boš, kako se ti kuje tvoj čas.—

Čudo prečudo! Res pojejo meni!
»Ciciban, Ciciban!« slišim ves čas,
drobno kot ptičke na veji zeleni:
»Ciciban, tebi zlat kujemo čas!«



KOLINE

Vse leto smo pridno pitali prašiča. Ko je prišel čas, smo zjutraj zgodaj vstali in se pripravili na koline. Oče je nabrusil nož in prašiča zaklal. Nato smo ga dali na stojalo. Pri odiranju je očetu pomagal tudi stric Miha. Ko smo dali prašiča iz kože, je že bila pripravljena malica: pečena kri. Nato sta oče in stric prašiča razkosala in začela kose soliti.

Mati je medtem kuhala slanino, stara mama pa prala čreva. Nato smo začeli delati klobase, najprej kašnate, nato pa še mesene.

Medtem se je že zvečerilo in mati je pogrnila mizo. Z velikim tekmo smo se nato lotili kompota, suhih sliv, juhe in seveda mesa ter kolin, ki smo jih čez dan naredili. Veselili smo se pozno v noč.

Franjo Vakaj,
4. razred osnovne šole iz
Zgornje Ščavnice

SMEJMO SE!

Učiteljica razlaga o uporabi volne. Na koncu vpraša nepazljivo Metko:

»Iz česa je tvoja jopica?«

Metka: »Iz mamine!«

Kristina Brenkova

Zimsko jutro

V bajtici na koncu vasi sta živela dedek in babica. Čisto sama. Vsako leto sem jima nesla koline.

Jutro, ko neseš koline, je jutro prvega snega. Po sneženem kolovozu greš izgubljen, kot da bi šel v daljno deželo snežne kraljice. Tiho, tiho, tiho...

Noben pes ne zalaja za mojim hrbtom. Nobena zimska ptica ne zacvrkoče v mrzlo tišino. Le sneg neslišno zdrsi z dehteče veje in se nežno spusti na košarico s kolinami.

Ob leseni bajtici so drva naložena prav do nizke strehe. Polence se stiska k polencu tako varno in skrbno, kot bi jih zložili Sneguljčini palčki. Iz dimnika se suklja plavkast dim pod nebo.

»Doma sta,« si pravim, kot bi se bala da sta mi starčka ušla v prečudno lepo jutro, pokrito s prvim snegom. Potrkam. Poslušam.

Drsajoči koraki in počasi se odpro vrata. V temni veži stojita oba belolasla, sklonjena, s sklenjenimi rokami. Ženička je okrogla, debelušasta, njeno široko krilo je posuto z velikimi uvelo rdečimi rožami.

On stoji za njo drobcen in suhljat. Ker je naglušen, si skoraj ne upa govoriti, le tihotno odpira usta.

Ženička jemlje iz košarice: hlebček belega kruha, krvavice, pečenici, košček pečenke, jetrca in ledvičke, v pergamentni papir zavito ocirkovo mast.

»Poglej,« si pravim, »pa je bilo vendarle prav, da smo zaklali prašiča. Ženička v rožnatem krilu se je tako razveselila kolin.«

...S prazno košarico tečem domov po zasneženem kolovozu.

Štiridesetletnica

mature

Zbirali so se v hotelski sobi ob dolgi, belo pregrnjeni mizi, ki so na njej stale vase s cvetnimi šopki. V živahnem pogovoru so se tu gnetle glave: plešaste, osivele, nekaj pa tudi takšnih, ki jim čas še ni mogel močneje seči do živega.

Prešteli so se, šestnajst se jih je bilo zbralo. Prav toliko pa jih je tudi manjkalo in od teh je bilo devet že mrtvih. Resda ta ali oni koga izmed svojih nekdanjih sošolcev ni spoznal že v prvem hipu in je bilo komu treba povedati celo ime. Toda takšnemu srečanju je vselej sledil vzklík radostnega presenečenja. Bilo je vmes pač že štirideset let, kar so se ob maturi poslovili od tesnih šolskih klopi in stopili vsak zase v široko življenje, ki jih je zanašalo sem in tja, jih božalo in teplo.

Tedaj je rahlo vstopila omahujoča postava profesorja Stržena, pripeljali so ga z avtom — osemdesetletnega starčka. Bil je njihov edini še živi učitelj, zdaj suhljat in sključen, ki pa so mu izpod očal še vedno ostro zrle oči, nekoč neizprosne. Bil jim je profesor zgodovine in razrednik. Obkrožili so ga in ga posadili k sredini mize. Smehljaj se je, napenjal spomin, ugibal imena in kimal:

»Da, da, seveda se spominjam, moji dragi otroci...«

Sledila je pojedina, zvenele so čaše, zvrstilo se je več govorov in tudi stari profesor se je oglasil. Nekoč ognjevitemu govorniku še ni bila docela usahnila živa beseda, le da je bila zdaj tišja in mu je samemu izvabljala solze, ki si jih je nastrezal v širok robec:

»Da, tudi sam sem bil tedaj mlad, na sredini svojega življenja. Ljubil sem mladino in jo seznanjal z dogajanji iz zgodovine, ki je učiteljica človeštva slej kakor prej. Moji dragi dijaki! Menim, da sem vam bil strog, pri tem pa pravičen učitelj, pa da sem vam prav zato ostal v blagem spominu. Saj dejstvo, da ste me povabili medse, mi služi kot dokaz, da je v resnici tako, in tega sem vesel...«

»Tako je!« so zahrumeli nekdanji dijaki in svečano je zadonela stara pesem »Gaudeamus igitur!« Potem so še pili in peli in še pili pa vse glasnejši so postajali.

»Ljubi moji dijaki!« je znova spregovoril profesor. »Morda vas bo zanimalo: s seboj sem prinesel svojo beležnico z redi iz zgodovine v šolskem letu, ko ste obiskovali osmi razred. Tukaj so vaše ocene!«

Vsi so se spominjali tega drobnega, mehko vezanega črnega zveščica, ki ga je profesor nekoč ob začetku vsake svoje ure potegnil iz notranjega žepa suknjica in zalistal po njem,

da pokliče... Da, prav tale beležnica jih je pred štiridesetimi leti vznemirjala.

»Vi, dragi Zimič, ste bili moj najboljši dijak! Poglejte, tu imate kar štiri odlične ocene! Le enkrat pa ste prejeli komaj zadostni red, bilo je to 13. aprila 1913, pa je to seveda neugodno vplivalo na vašo končno oceno. Kako da ste tedaj odrekli, kaj?«

»Ne vem več,« se je nasmehnil Zimič, upokojeni finančni svetnik, ki je imel le še za ušesi nekaj redkih las in v obeh čeljustih bleščeče beli zobni protezi. »Da, spomnil sem se,« je dostavil, »prav tisto pomlad sem bil prvokrat zaljubljen.« »Aha, vidite, pa ste zanemarjali svoje šolske dolžnosti! Niste me torej ubogali, ko sem vam vsem večkrat zabičeval: vino, Venere, tabacco abstineat studens! Koliko dijakom je bila prezgodnja zaljubljenost v pogubo! Danes, ko ste starejši, gotovo uvidevate...«

»Prav nič mi ni žal! Tista pomlad z Elico je bila najlepša doba moje mladosti. Celó pesmi sem pisal tedaj.«

»Tako, tako! In šele danes to zvem! Zanimivo! Pa ste se z imenovano deklíco pozneje poročili?«

»Ne. Sledila je prva svetovna vojna, ki je marsikatero srčno vez neusmiljeno pretrgala.«

»No, tako! Sicer pa vam ne nameravam ničesar očitati, Zimič...«

Množica okoli starega profesorja se je zasmejala, nekdo pa je zaokrožil pesem »Mi pa ostanemo...«, ki jo je povzel zbor.

Tedaj se je s stola težko dvignil debeli upravnik Trpotec, še črnih las in kratkoviden, ki se je ves ta čas najbolj neutrudno nalival z vinom. Strmo se je zagledal v svojega nekdanjega učitelja:

»Ali ne bi poiskali še moje ime: Trpotec? Spominjam se, da ste mi nekoč zapisali najslabši red.«

»Že mogoče!« In Stržen je zalistal po beležnici. Z zadovoljstvom je ugotovil: »Da, vidite, tu! Dne 8. marca 1913 ste prejeli red nezadostno.«

»Po krivici!« je zavpil Trpotec.

»To ni mogoče,« se je branil profesor.

»Še danes živo pomnim, kako se je zgodilo. Pripovedoval sem vam še nekako gladko, samo pri letnici bitke pri Solferinu sem se zmotil, ko sem trdil, da je bila leta 1849.

»Napačno! Bila je šele deset let pozneje!«

»Vem. Tale Kravarič, ki je sedel za mano, mi je tedaj napačno prišepnil. Ta je bil kriv!«

Čemu pa ste ga poslušali! Leta 1849 je bila vendar bitka pri Novari, kjer je Radetzki obračunal s Pijemontezí...«

»Kravarič, ti si bil kriv!« je zakričal Trpotec, zgrabil tovariša za roko in ga pritiral pred profesorja. »Ali priznaš?«

»Ne morem se več spomniti takšne malenkosti izpred štiridesetih let,« se je branil osiveli živinozdravnik.

»Kar priznajte, če je bilo tako!« ga je bodril Stržen.

»Morda je bilo tako, ne vem,« je odvrnil Kravarič.

»Sramuj se!« je vzbesnel Trpotec, ki so ga tovariši zaman mirili. »Danes seveda tajiš. Toda že tedaj si bil malopridnež!« In dvignil je pest.

»Mir, Trpotec!« so posegli vmes drugi.

»Ne boste me ukrotili!« je zavpil Trpotec. »Vsi skupaj niste nič boljši od Kravariča! Sram me je takšnih sošolcev...«

»Nepremišljena, nesrečna mladina, oh!« je zastokal profesor Stržen, si obraz zakril z rokami in se nagnil s stola.

»Ti, Trpotec, boš kriv, če nam bo pokvarjeno današnje snidenje! Kaj se ti nič ne smili naš dobri profesor?« je posegel vmes Zimič, ki je bil Stržena prestregel v roke.



Partija kart v parku

Foto: Marjan Zaplatil

»Naj se smili tebi, ki ti je poklanjal odlične ocene! In sploh, kaj vendar vi vsi hočete od mene?«

»Pojdi domov, nesnaga pijana!« se je razgrajacu približal bančni ravnatelj Bezljaj, krepak človek, ga zgrabil za rame in tiral k vratom.

»Nisem pijan,« se je otepal Trpotec, »samo hudo žalosten sem, ko vas gledam, svoje nekdanje sošolce. Kako ničvredni ste v svoji namišljeni mogočnosti! Največja nesreča v življenju mi je bila, da sem bil vrstnik takšnih razbojnikov!« Za Trpotcem so se sunkoma zaprla vrata.

Stari profesor, naslonjen na Zimiča, je odprl začudene oči in se razgledal kakor v nekem neznanem svetu, končno pa je zašepetal:

»Dijaki moji! Truden sem. No, hvala vam! Bilo je lepo. Toda zgodovina je bila in ostane učiteljica človeštva. Vi pa, moji dragi otroci, v življenju ne boste delali sramote našemu zavodu! Na delo tedaj, ker resnobni so dnevi! Tako je velel pesnik. Narod pričakuje od vas...«

Odprla so se vrata. Z namrgodenim čelom in besnimi očmi je omahovaje vstopil Trpotec in hrešče zarjul:

»Vrnil sem se, ker vam moram še nekaj povedati. Zapomnite si: nikdar več me ne bo med vas! Izbršite me iz spiska sošolcev, iz te svoje pokvarjene družbe! Ne bo me več zraven, četudi avtomobil pošljete pome! In čez deset let sami, brez mene obhajajte svojo prekleto petdesetletnico! Vse naj vas vzame vrag!«

Okrenil se je k vratom in jih zaloputnil za seboj.

»Nesrečna mladina!« je šepetaje potožil starec in se tuje ozrl okrog sebe. »Zdaj pa bi že res rad legel k počitku...«

V slovo so hoteli trčiti s profesorjem, ki pa se je s trepetajočo roko samo dotaknil svoje čaše:

»Ne zamerite mi, otroci! Pil ne bom. Vi pa se še malo poveselite, seveda v mejah dostojnosti in ne predolgo. Saj veste, ugled našega zavoda...«

Iz knjige Frana Roša »Korporal Huš in druge zgodbe«, ki jo je pred kratkim izdala Državna založba Slovenije.

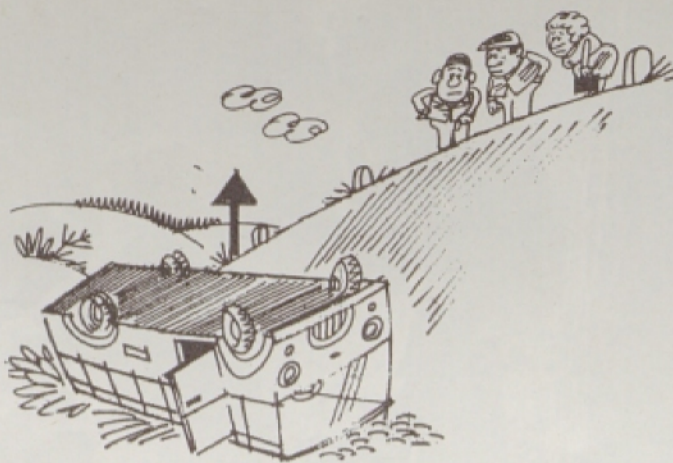
Fran Roš

Štiridesetletnica

mature



— To sta najbolj nevarna primera v bolnišnici, ker sta že skoraj zdrava...



— Le kako je mogel zapeljati s ceste! Ali je šofer nov?
— Ne, ne, šofer je star, le vino je novo.

HUMOR



— Saj sem za mini modo, ampak zaradi nje tudi ne morem vsega pokazati...



— Vi točite alkoholne pijače mladoletnikom?
— Kakšni mladoletniki, saj vidite, da so še otroci!



— Gospa, časopisi že napovedujejo bitko z influenco.
— Z inflacijo, ste hoteli reči.
— Saj ni razlike: pri influenci teče iz nosa, pri inflaciji pa iz žepa.



— Vidim, da si bila z možem na lovu. Si kaj ustrelila?

Rojaki, ki potujete v Jugoslavijo in Evropo,
zaupajte se nam!

translurist

vam nudi vse vrste turističnih uslug — prevoze in izlete z lastnimi najmodernejšimi avtobusi, hotelske rezervacije v lastnih in tujih hotelih, vse vrste vozovnic, karte za prireditve, lov in ribolov in druge.

CENTRALA: LJUBLJANA, Šubičeva ulica 1, telefon 20 188, telex 31 144 YU TRANLJ

POSLOVALNICE: Ljubljana, Bled, Bohinj, Radovljica, Škofja Loka, Domžale, Piran.

Zahtevajte prospekte!

TRGOVSKO PODJETJE

Izbira

LJUBLJANA

nudi v svojih poslovalnicah:

- ROKAVIČAR, Titova 17,
- PIONIR, Titova 17,
- NOGAVIČAR, Nazorjeva 3,
- JELKA, Miklošičeva 34,
- MAJA, Miklošičeva 10,

žensko perilo, pletenine, rokavice, nogavice ter oblačila za otroke.

Narodna banka Jugoslavije

centrala v Ljubljani

želi vsem bralcem Rodne grude
srečno novo leto 1972!

Srečno novo leto 1972 želi

gostinsko podjetje

ISTRA

Ljubljana

in se toplo priporoča za obisk

MALI OGLASI MALI OGLASI MALI OGLASI

KUPIM ENODRUŽINSKO HIŠO, novo ali dobro ohranjeno s 3 do 4 sobami, kuhinjo, podkleteno, po možnosti s centralno kurjavo, urejeno kanalizacijo, vodovodom in kopalnico. Hiša naj bo v bližini Ljubljane, pritlična in s sadnim vrtom ter garažo. Cena naj bo okrog 12.000.000 starih dinarjev. Pišite na naslov: Josef Kastelic, 7232 Schramberg-Sulgen, Heiligenbronnerstr. 34, Deutschland

PRODAMO ENONADSTROPNO STANOVANJSKO HIŠO z veliko garažo in vrtom ca. 1860 m² v Celju. Primerno za obrtnika, vseljivo po dogovoru. Interesente prosimo, da nam zaradi službene odsotnosti sporoče datum oglada.

Čater, Teharska 34, Celje

tovarna
baterij in
baterijskih naprav
zmaj

ZMAJ



Ljubljana, Šmartinska c. 28

Strokovnjaki uvrščajo tovarno Zmaj iz Ljubljane med najbolj tehnično razvite tovarne baterij v Evropi. Se pred šesti mi leti pa je taista tovarna po mnenju poznavalcev zaostajala v razvoju za svetovno proizvodnjo za 10 let.

Zmaju je uspelo pobrati se s tal, ker je kolektiv sprejel novo čvrsto poslovno in kadrovsko politiko ter uvedel sodobno organizacijo dela ter poslovanja.

Raziskave tržišča so pokazale, da so naprave na baterijski pogon (in s tem baterije) zaradi hitrega razvoja rekreativnega in poslovnega turizma zelo obetajoč proizvod.

Da bi dohiti svetovne proizvajalce, so se pri Zmaju povezali z najboljšimi svetovnimi proizvajalci baterij. Od svetovno znane angleške firme Vidor so odkupili razširjene licence, novo tehnologijo in avtomate za izdelovanje baterij po Leclanchejevem sistemu. Kakovost novih baterij je še enkrat večja, kot starih Zmajevih, dodali pa so jim

tudi novo, privlačnejšo »obleko«. Pred dvema letoma je Zmaj dobil za industrijsko oblikovanje baterij in embalaže drugo jugoslovansko nagrado, lani pa jugoslovanskega oskarja za embalažo. Spričo hitrega razvoja tehnologije v tej panogi v svetu Zmaj seveda ni mogel ostati pri proizvodnji klasičnih tipov baterij. Zaradi tega se je povezal tudi s sovjetsko institucijo Licencintorg, od katere je odkupil razširjeno licenco za nov elektrokemijski zračno depolarizacijski sistem. Rezultat tega: pravkar so v Zmaju začeli izdelovati 9—V baterije po tem sistemu. Kakovost le-teh je triinpolkrat večja od baterij, kakršne poznajo sedaj v svetu (razen francoskih, ker je tudi Francija odkupila sovjetsko licenco).

Tovarna Zmaj je pred leti dala na tržišče tudi alkalne in živosrebrne baterije. Kakovost alkalnih baterij je okrog trikrat, živosrebrnih pa celo štiriinpolkrat večja kot baterije tipa Leclanche. Te baterije so patentirane in

jih izdeluje samo ameriška tovarna Mallory, s katero ima Zmaj pogodbo kot generalni zastopnik za Jugoslavijo. Obe firmi pa se že pripravljata za dolgoročno poslovno tehnično sodelovanje.

Podjetje Zmaj je pred kratkim postalo tudi zastopnik za prodajo baterijskih strojev in naprav firme Crompton Parkinson iz skupine Hawker Siddeley iz Velike Britanije.

Da bi lahko izkoristila vse prednosti nove tehnologije in avtomatizacije ter znižala uvoz surovin je tovarna Zmaj osvojila proizvodnjo negativnih elektrod — cinkovih čaš, manganovega dioksida in elektrolitskega papirja.

Zmaj pa sodeluje tudi z domačimi strokovnimi in znanstvenimi institucijami, med njimi z raziskovalnim centrom Ekonomske fakultete in Naravoslovne fakultete iz Ljubljane, z Metalurškim inštitutom, Zavodom za produktivnost dela, Zavodom za organizacijo in revizijo poslovanja, Centrom za napredek trgovine in embalaže, itd. Načelo »znanost v prakso« v Zmaju torej ni samo puhlica, ampak se resno zavedajo pomena sodelovanja raziskovalcev s proizvodnjo in to sodelovanje tudi s pridom izkoriščajo. Poslovni uspehi zadnjih let zgovorno pričajo o tem.

JUGOBANKA



VSE NAM ZAUPANE BANČNE POSLE BOMO IZVRŠILI Z VSO POZORNOSTJO

JUGOBANKA JE:

- najstarejša specializirana jugoslovanska banka,
- na prvem mestu po višini skupnih deviznih vlog in banka z največjim prečjem deviznega in dinarskega varčevanja v Jugoslaviji,
- banka, ki ima 71 poslovnih enot (28 enot pa bo odprla v najkrajšem času) na območju vse Jugoslavije, v vseh republikah in pokrajinah,
- banka, ki poslovno sodeluje s 1.100 bankami v 116 državah,
- znana po dobrem poslovanju in ekspeditivnosti ter vedno izpolnjuje svoje obveznosti.

JUGOBANKA DAJE:

- najugodnejše obresti na vse hranilne vloge,
- obresti v devizah na devizne hranilne vloge.

Poleg tega Jugobanka:

- zavaruje varčevalce vezanih vlog pri zavarovalnicah v Jugoslaviji,
- omogoča sodelovanje pri loteriji za varčevalce,
- daje varčevalcem potrošniška posojila in kredite za stanovanjsko in komunalno gradnjo,
- daje varčevalcem različne nagrade in darila.

ČE VARČUJETE — POTEM VARČUJTE PRI JUGOBANKI!

11001 BEOGRAD, 7. jula 19—21,
tel. 627-022

SEDEŽI:

11001 BEOGRAD, Maršala Tita 11,
tel. 334-931
11030 BANOVO BRDO, Beograd, ekspozitura, Požeška 106, tel. 55-678
41001 ZAGREB, Jurišićeva 22, tel. 37-141
44000 SISAK, ekspozitura, Tomislavova 7, tel. 23-669
61001 LJUBLJANA, Titova cesta 32, tel. 310-388
ŠISKA, Ljubljana, ekspozitura, Celovška 106, tel. 57-679
63000 CELJE, ekspozitura, Titov trg 7, tel. 34-38
71001 SARAJEVO, Dubrovačka 6, tel. 35-822
79000 MOSTAR, ekspozitura, Maršala Tita, tel. 23-167
91001 SKOPJE, Moše Pijade, b.b., tel. 33-034
81001 TITOGRAĐ, Novakova Miloševa 12, tel. 22-944
21001 NOVI SAD, Lenjinov trg 1, tel. 51-844
21260 ČURUG, ekspozitura
21410 FUTOG, ekspozitura
25000 SOMBOR, ekspozitura, Stuparski put 2, tel. 34-70
22000 SREMSKA MITROVICA, ekspozitura, Borisa Kidriča 44, tel. 21-488
24000 SUBOTICA, ekspozitura, 10 oktobra 2, tel. 22-214

51001 RIJEKA, Trščanska obala 8, tel. 25-461
58001 SPLIT, Titova obala 10, tel. 47-444
50000 DUBROVNIK, ekspozitura
58260 IMOTSKI, ekspozitura, Vladimira Nazora 52, tel. 84-008
57000 ZADAR, ekspozitura
38220 KOSOVSKA MITROVICA, Maršala Tita b.b., tel. 86-131
38000 PRIŠTINA, ekspozitura, Maršala Tita 26, tel. 24-669
38400 PRIZREN, ekspozitura, 17. novembar 6, tel. 72-597
38320 DŽAKOVICA, poslovalnica, Maršala Tita 432, tel. 84-382
38218 LEPOSAVIC, poslovalnica, tel. 84-204
38219 LEŠAK, poslovalnica
38227 ZVEČAN, poslovalnica
34001 KRAGUJEVAC, Maršala Tita 37, tel. 27-41
Centar, Kragujevac, poslovalnica, Maršala Tita 75, tel. 29-80
»Crvena Zastava«, Kragujevac, poslovalnica, tel. 31-41
»21. Oktobar«, Kragujevac, poslovalnica, Džure Džakovića 55, tel. 31-61
»Palilula«, Kragujevac, poslovalnica, tel. 49-96
34300 ARANDŽELOVAC, filijala, Maršala Tita 215, tel. 86-211
34227 BATOČINA, ekspozitura, Maršala Tita b.b., tel. 81-154
32300 GORNJI MILANOVAC, ekspozitura, Maršala Tita 15, tel. 81-513

32240 KNIC, ekspozitura, Vojvode Stepe 19, tel. 84-025
34220 LAPOVO, ekspozitura, Njegoševa 118, tel. 81-061
34210 RAČA (Kragujevačka), ekspozitura, Maršala Tita b.b., tel. 82-005
34310 TOPOLA, ekspozitura, Maršala Tita b.b., tel. 74-025
34313 NATALINCI, poslovalnica, tel. 75-230
34305 PARTIZANI, poslovalnica, tel. 88-103
35001 SVETOZAREVO, 17. Oktobra 1a, tel. 21-282
35230 ČUPRIJA, filijala, Tanaska Rajića 2, tel. 80-406
35250 PARAČIN, filijala, Maršala Tita 4, tel. 83-224
35213 DESPOTOVAC, ekspozitura, Save Kovačevića 43, tel. 86-150
35210 SVILJANAC, ekspozitura, Lazin trg 27, tel. 88-132
35260 REKOVAC, ekspozitura, Maršala Tita b.b., tel. 70-066
36001 KRALJEVO, Oktobarskih žrtava 14, tel. 21-255
DK »JASEN«, Kraljevo, poslovalnica
FABRIKA vagona, Kraljevo, poslovalnica
MAGNOHROM, Kraljevo, poslovalnica
36350 RAŠKA, filijala, tel. 76-050
34344 BALJEVAC NA IBRU, poslovalnica, tel. 13
36201 MATARUŠKA BANJA, poslovalnica

Prosveta

Glasilo Slovenske narodne podporne
jednote
2657-59 So. Lawndale Ave.
Chicago, Illinois 60632

Tivoli

Enterprises
Imports from Slovenia, Yugoslavia
Andy and Jo Turkman
6419 St. Clair Ave.
Cleveland, Ohio, 44103
tel.: 431-5296

August Kollander

World Travel

589 East 18th St.
Cleveland, Ohio 44119
tel.: 531-1082, 531-4066

Tony's Polka Village

Tony Petkovšek
591 East 18th St.
Cleveland, Ohio 44119

Adria Travel Service

Vladimir Urbanc
5159 St. Lawrence Blvd.
Montreal 131, P.Q. — Canada

Naši zastopniki

V ZDA:

PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave.
CHICAGO, Illinois 60632

TIVOLI ENTERPRISES, Inc.
6419 St. Clair Ave.
CLEVELAND, Ohio 44103

TONY'S POLKA VILLAGE
591 E. 185 St.
CLEVELAND, Ohio 44119

Mr. John ZORNIK
15809 E State Fair
DETROIT, Michigan 48205

Mr. Joseph DURJAVA
758 E 232 St.
EUCLID, Ohio 44123

Mrs. Anna KLUN
206 First St.
PITTSBURGH, Pa. 15215

Mr. Frank L. TEKAUTZ
211 7th St. South West
CHISHOLM, Minn. 55719

Mrs. Fanny STROY
1109 So., 60th St.
WEST ALLIS, Wisc. 53214

Mrs. Mary MATYAZICH
2251 Sunset Blvd. Apt. 2
LOS ANGELES, Calif. 90026

Mrs. Frances JENKO
235 E Sheridan St.
ELY, Minnesota 55731

Mr. Frank ALESH
9089 Date Str.
FONTANA, Calif. 92335

V KANADI:

Central News Stand Variety
256 Augusta Ave.
P. O. Box 730, Terminal »A«
TORONTO 2 B, Ontario

Mr. Ludvik DERMAŠA
48 Kirkland St.
KIRKLAND LAKE; Ontario

Mr. Janez HOČEVAR
2264 New St.
BURLINGTON, Ontario

Mr. Alojz RAY
10939 — 98 St.
EDMONTON, Alberta

Mr. Jože ZIDAR
129 Indian Rd
TORONTO 3, Ontario

Mr. Janez DRČAR
77 Mona St.
PORT ARTHUR, Ontario

Mr. Leo FISTER
99 Stuart Ave.
WILLOWDALE, Ontario

Mr. Mirko MOČNIK
317 Simcoe St. S
OSHAWA, Ontario

Mr. Ludwig A. STEGU
2341 Cliff Rd.
MISSISSUAGA, Ontario

Sprejemajo naročila za:

- Revijo RODNA GRUDA za Slovence po svetu
Monthly Review for Slovenes abroad
- Knjigo SLOVENSKI KOLEDAR za Slovence po svetu
The book for Slovenes abroad
- Učbenik slovenščine ZAKAJ NE PO SLOVENSKO
Study course SLOVENE BY DIRECT METHOD



srečno novo leto
srečna nova godina
glückliches neujahr
happy new year
boldog újévet
heureuse nouvelle année
felice anno nuovo

nova obrestna mera

za vse varčevalce ljubljanske banke

od 1. decembra 1971

velja v vseh poslovnih enotah ljubljanske banke
nova, višja obrestna mera:

devizne vloge in devizni računi:

navadni 7,5 ‰	(5,5 ‰ v devizah 2 ‰ v dinarjih)
vezani nad 13 mesecev 9 ‰	(7,5 ‰ v devizah 1,5 ‰ v dinarjih)
vezani nad 24 mesecev 10 ‰	(7,5 ‰ v devizah 2,5 ‰ v dinarjih)

Ljubljanska banka daje višjo obrestno mero
vsem starim varčevalcem in vsem tistim, ki
bodo od 1. decembra 1971 vložili
kakršenkoli znesek na hranilno vlogo
ali devizni račun.

Nova obrestna mera velja za vse vloge,
ki niso namensko vezane na posojilo.

Ljubljanska banka
pravi naslov za denarne zadeve.

Ljubljanska banka